

FÓRUM ARCHIVÁROV

ROČ. XXV. Č. 1

JANUÁR—APRÍL 2016

NEPREDAJNÉ

SPOLOČNOSŤ SLOVENSÝCH ARCHIVÁROV 1990-2015

FORUM ARCHIVÁROV

Forum archivárov

Páči sa totalitý, úsilie občanov o získanie slobody, nezávislosti a demokracie v plnej miere zaznamenali aj poslupnosť archivárov na Slovensku. Už v začiatkoch obrodneho procesu sa sformovala Spoločnosť slovenských archivárov, ktorá postupne preberá množstvo úloh odborného, sociálneho, výchovného a kultúrneho charakteru. Spoločnosť sa chce stať nielen oponentom oficiálnych riadiacich štruktúr archivov a archivníctva na Slovensku, zástancou práv svojich členov, ale aj partnerom týchto štruktúr, spoluvyvíjateľom a formovateľom slovenského archivníctva ako významného odvetvia spoločnosti v starostlivosti o kultúrne dedičstvo národa. Činnosť Spoločnosti slovenských archivárov je iba na začiatku svojej aktivity. Má však dobré predpoklady rozvinúť svoju prácu, má svoje voľené orgány a členstvo, ktoré sa postupne dopĺňa, má schválené stanovky a je registrované Ministerstvom vnútra SR. Dohodli sme sa že valné zhromaždenie sa zíše raz za dva roky, v prípade potreby aj častejšie. V zámeryoch Spoločnosti sú odborné, vedecké i spoločenské podujatia. Východisková situácia nám predbežne neumožňuje veľkorysú aktivitu celého členstva. Aktívne práce začiatok iba Preto sa viscerým členom vidi, že Spoločnosť slovenských archivárov...

**ARDEBIT,
SED EX FAVILLA
RESURGET**

OBSAH

Veronika Nováková Pár slov na úvod /03

OZNAMY

Výzva na zasielanie zoznamov publikačnej činnosti všetkých archivárov v roku 2015 /05

Výzva kolegom – nečlenom SSA na vstup do radov Spoločnosti /05

VÝBOR(N)OVINY

Zápisnica zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov z 3. marca 2016 v Bratislave /05

Zápisnica zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov zo 14. apríla 2016 v Bratislave /06

Program XX. archívnych dní v SR /07

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNYCH ARCHÍVOV V ROKU 2014 (II. ČASŤ)

/11

NOVINKY Z ICA

Marta Švoliková Tradície a výzvy /15

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV

Mária Grófová Spoločnosť slovenských archivárov štvrtstoročná /17

Quo vadis Spoločnosť slovenských archivárov? /23

Miriám Lengová O holandskom archívniectve /32

Eva Greschová Významné podujatia v Slovenskom múzeu ochrany prírody
a jaskyniarstva v roku 2015 /39

Zuzana Kollárová Od Vyšehradu po Vyšehrad /44

Daša Krčová – Miroslav Kunt Železničné kroniky – významný historický prameň prístupný
na internete /45

Ivana Červenková V spoločnosti hviezd: Nová výstava Slovenského národného archívu /46

Štefan Hrivňák Správna manipulácia s bremenom a zlepšovanie fyzickej kondície
archivára /49

DO VAŠEJ KNIŽNICE

Mária Grófová Slovenské dejiny od úsvitu po súčasnosť. /52

Mária Grófová DVOŘÁKOVÁ, Daniela et al. Človek a svet zvierat v stredoveku. /53

Gabriela Nalevanková GAJDOŠOVÁ, Martina – KERECMAN, Peter. Prvé ženy v slovenskej
advokácii. /55

Jana Macounová GRAUS, Igor. Banská Bystrica v 16. storočí. Štúdie z dejín mesta. /56

Marta Švoliková RIECKY, Martin. Dejiny Malohontského seniorátu Evanjelickej
cirkev augsburského vyznania na Slovensku. /58

Martina Šlampová KOLLÁROVÁ, Zuzana. Dr. Michal Guhr. Lekár srdca a duše. /59

NAŠI JUBILANTI

Marta Bednárová Milí naši jubilanti /január – apríl 2016/ /60

Štefan Hrivňák Životné jubileum docenta Juraja Roháča /60

SPOMÍNANIE

Lubica Kováčová Za Jakubom Milonom (26. 3. 1987 – 15. 3. 2016) /62

PÁR SLOV NA ÚVOD

Keď som prijala ponuku Henriety Žažovej, členky redakčnej rady Fóra archivárov na napísanie úvodníka, v duchu som si sľubovala, že pri písaní sa vyvarujem subjektívnych emócií, no teraz, po poslednom čítaní musím skonštatovať, že sa mi to nepodarilo.

Archivári v sieti štátnych archívov zažili od jesene minulého roka na svojich pracoviskách také výrazné zmeny, ktorým podobné v doterajších dejinách uvedených archívov nie je možné nájsť. K otázke, či to boli zmeny len pozitívne alebo len negatívne, sa nechcem vyjadrovať, argumentácie by boli príliš dlhé a to nie je na úvodník. Radšej len skonštatujem, že podľa našich riadiacich orgánov boli zmeny v systéme riadenia štátnych archívov nevyhnutné. Bolo potrebné nastaviť efektívnejšie riadenie, veď všetko sa dialo v rámci programu ESO (efektívna, spoľahlivá a otvorená verejná správa).

Na začiatku zmien v archívoch stála novela zákona o archívoch a registratúrach, ktorá nastavila novú štruktúru štátnych archívov. Či to bola novela, ktorá mala priniesť zmeny, s ktorými súhlasili, či nesúhlasili tí, ktorých sa zmeny týkali, je dnes už nepodstatné. Novela zákona bola prijatá. Nasledovalo nastavenie riadenia archívov, ktoré sa vyznačuje prísnou, na archívne pomery nezvyčajnou hierarchiou. Každý pracovník v systéme má svoje podriadené postavenie, ktoré mu určuje, s kým môže komunikovať a kde sú hranice jeho možností ovplyvniť dianie. Už dnes, pár mesiacov po spustení nového riadenia, je jasné, že takéto silné hierarchické zaradenie už má a bude mať negatíva. Zaniká tak každá, aj malá iniciatíva tých, ktorí by chceli niečo vylepšiť, veď „nepriestrelný“ systém bráni všetkým vo vlastnej iniciatíve, keďže je postavený len a len na jasne stanovenom nadriadenom a každá iniciatíva či dobrá myšlienka sa skončí tam, kde vznikla. Poznámka „podajte prostredníctvom Vám nadriadenej osoby návrh“, či „skúste presvedčiť nadriadeného, aby urobil kroky“ je čoraz častejšou odpoveďou – možno výhovorkou, – ktorú počuje zamestnanec tohto systému.

Pokiaľ by sa to týkalo len hospodárskych záležitostí, azda jasnou argumentáciou na túto námietku by bolo, že finančné prostriedky sú obmedzené... a preto... Je však na škodu, že čoraz výraznejšie sa takto riadi aj odborná práca. Vytvorenie projektu na spracovanie fondu, azda najodbornejšej práce v archíve, rovnako podlieha schváleniu minimálne dvoch až troch nadriadených, a tak sa nečudujeme, že klesá spracovanie a sprístupnenie archívnych fondov. Dôvodom poklesu spracovania archívnych fondov je aj fakt, že archivári sa stali, čo platí úplne jednoznačne, v podstate úradníkmi. Aj ich „úradovanie“ podlieha mi-

nimálne trojstupňovej kontrole. Každý musí kontrolovať každého, aby fungovalo všetko tak, ako sa na ministerských úradníkoch (ktorými sa archivári stali) patrí, aj za cenu toho, že občan, v záujme ktorého by mali všetci štátni zamestnanci konať, bude dlhšie čakať na odpovede, na vybavenie s odôvodnením, že (občan) si musí uvedomiť, že aj u nás sú termíny. Čudná to filozofia!

Spracovanie a sprístupňovanie fondov klesá i v dôsledku toho, že mnohí v systéme akoby zabudli, že praktické skúsenosti a ďalšie vzdelávanie je nevyhnutnosťou vlastného odborného rastu. Nechcú, alebo nemajú od koho získať praktické poznatky. Ďalšou príčinou útlmu spracovania archívnych fondov je aj nový spôsob riadenia, ktorý vylúčil priamu informovanosť o úlohách či metódach práce pre väčšinu ľudí v systéme. Z porád ôsmich riaditeľov sa tridsať vedúcich pracovísk (ktorí však musia riadiť svojich zamestnancov v systéme), dozvie len to, čo sa im sprostredkuje. Pritom toto sprostredkovávanie informácií si vyžaduje najmenej celoročnú prácu dvoch pracovníkov v systéme. Veď rátajme spolu, aj keď matematika nie je našou silnou stránkou: každý riaditeľ by mal zvolať (presnejšie od novembra zvoláva) poradu svojich vedúcich raz mesačne. Keďže na rokovanie treba docestovať z územia na úrovni kraja, ba i viacerých krajov, každého účastníka stojí porada jeden deň. Máme osem štátnych archívov (vyňala som SNA, ktorého vedúci zamestnanci nemusia cestovať, čiže porada môže byť časovo menej náročná, hoci za špecializované pracovisko Slovenský banský archív (SBA) je korektné zarátať 12 dní do roka) a pracovísk je v našom systéme po reforme 30, v štátnych archívoch okrem riaditeľa sú dvaja vedúci, čiže spolu na porady potrebujú: $8 \times 3 \text{ dni} = 24 \text{ dni} + 30 \text{ dni}$ za vedúcich pracovísk, spolu teda za mesiac 54 dní. Toto číslo je treba násobiť ešte počtom mesiacov čiže $54 \times 12 = 648 \text{ dni} + 12 \text{ dni}$ za SBA, teda spolu 660. V kalendárnom roku je 220 pracovných dní, čiže výsledok je 3. Samozrejme asi nie každý riaditeľ sa riadi organizačným poriadkom a nezvoláva porady..., keďže toto číslo sa mi zdá priveľké, tak dajme tomu, že je to práca nie troch, ale len dvoch ľudí, no na celý rok. Oproti doterajším 2 dňom za rok čiže doteraz 45 riaditeľov (nepočítala som SNA a AMB) $\times 2$ porady ročne = 90 je zjavne menej, než predchádzajúce vyčíslenie, teda v novom systéme riadenia je potrebné na riadenie viac dní. Riešenie je pritom jednoduché: urobme v rámci jedného štátneho archívu videoporadu (chýba nám technika? – nemôže to byť problém, veď je to ESO), alebo ešte jednoduchšie: nech dostanú pracoviská z odborných vystúpení riadiacich orgánov na celoslovenských poradách videozáznam a nebude potrebná ďalšia porada. Určite by to bolo korektnejšie než sprostredkovaná informácia, veď niektorí si ešte pamätáme – z jedného povinného školenia – slová lek-

tora, že každá sprostredkovaná informácia je subjektívna, skreslená a neúplná. Vedúci pracovísk nemusia byť na poradách riaditeľov, ale priame informácie sú aj pre ich prácu nevyhnutné.

Okrem poklesu spracovania archívnych fondov, ustavičnej viacúrovňovej kontroly a ignorovania potrieb verejnosti mi vadí najmä to, že voči verejnosti sme sa stali ešte menej vnímateľnými. Pozrite sa na naše webové stránky. Je to bieda, naše úradné stránky sú na zaplakanie. Asi nie je čas na dopĺňanie alebo opravu základných údajov na webových stránkach a aj tí, ktorí sme sami s našimi stránkami občas mohli niečo urobiť, dnes už nemôžeme. Aj táto práca je centralizovaná, a tak sú na našom portáli uverejnené neaktuálne informácie a údaje. Negatíva silnej centralizácie sa prejavujú aj v tomto smere.

Pozitívnu zmenou je skutočnosť, že štátny archív je deklarovaný ako jednotné pracovisko určitého regiónu, a tak archívne fondy majú šancu byť umiestnené tam, kde vznikali. Konečne sa ruší (do určitej miery) prax, že najdôležitejšie fondy (napr. z podnikovej sféry – štátne podniky) musia byť uložené v centrálnych štátnych archívoch. Viaceré archívne fondy sú pre bádateľa dostupnejšie, keďže sa dostávajú tam, kde vznikali. Za ďalšie pozitíva treba považovať aj scelenie archívnych fondov. Škoda, že sa scelujú fondy len v okruhu štátnych archívov.

Po mojich, ako som už naznačila, predsa len osobných názoroch, chcem vyjadriť ešte jednu veľkú výhradu k súčasnému daniu v archívnictve. Vadí mi spôsob, akým sme sa zbavili tých, ktorí pre naše archívnictvo obetovali svoj profesionálny život. Odišť z pracoviska raz musíme všetci, ale nie je jedno, ako. Doteraz sa nenašlo ani jedno verejné fórum, kde by nadriadené orgány verejne poďakovali tým, ktorí museli, alebo dobrovoľne opustili svoje často celoživotné pracoviská. Verejné poďakovanie a možno jedna kvetinka, keď už nie rezortný ďakovný list, by mali byť minimom slušnosti. Veď sme nielen úrady, ale aj kultúrne inštitúcie, alebo sa mýlim? Dúfam, že Spoločnosť slovenských archivárov ako stavovská organizácia na túto nepísanú povinnosť nezabudne.

Veronika Nováková

Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Šaľa

FÓRUM ARCHIVÁROV

2016, roč. XXV, č. 1

ISSN 1339-8423 (online)

ISSN 1335-6658 (tlačené vydanie)

Vydáva:

Spoločnosť slovenských archivárov

Adresa: Drotárska cesta 42

P. O. BOX 115

840 05 Bratislava 45

Slovenská republika

www.archivari.sk

Adresa redakcie:

forum.archivarov@gmail.com

Zodpovedný redaktor:

Gábor Strešňák

Redakčná rada:

Marta Bednárová

Mária Hešková

Marta Švoliková

Henrieta Žažová

Spolupracovali:

Ivana Červenková, Štefan Hrivňák

Jazyková korektúra:

Marta Švoliková

Grafická úprava: Miroslava Polačeková

Texty:

© M. Bednárová, I. Červenková, E. Greschová, M. Grófová, Š. Hrivňák, Z. Kollárová, L. Kováčová, D. Krčová, M. Kunt, M. Lengová, J. Macounová, G. Nalevanková, V. Nováková, M. Orosová, M. Šlampová, M. Švoliková

Vychádza trikrát ročne v elektronickej podobe, nepredajné. Povolilo: MK SR 1 472/96.

Autorské práva vyhradené.

Akokoľvek rozmnožovanie textu a fotografií len s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.

Staršie čísla na www.archivari.sk.

Na obálke: Z činnosti SSA v rokoch 1990 – 2015:

Titulná strana prvého čísla periodika Fórum archivárov z roku 1990, logo SSA, znak prvých archívnych dní v SR v roku 1997 v Poprade, pamätná plaketa za zásluhy o rozvoj SSA.

OZNAMY

VÝZVA NA ZASIELANIE ZOZNAMOV PUBLIKAČNEJ ČINNOSTI VŠETKÝCH ARCHIVÁROV V ROKU 2015

Vážení kolegovia – archivári! Časopis Fórum archivárov má ambíciu informovať aj v nasledujúcich číslach o publikačnej činnosti zamestnancov všetkých štátnych, špecializovaných verejných a mestských archívov. Radi by sme vás touto cestou požiadali o spoluprácu na príprave podkladov. Vaše súpisy publikačných výstupov s úplnými bibliografickými údajmi za rok 2015 zasielajte na e-mailovú adresu redakcie časopisu Fórum archivárov: forum.archivarov@gmail.com. Veríme, že sa nám spoločným príspevom podarí aj touto cestou spropagovať vašu prácu a úspechy!

VÝZVA KOLEGOM – NEČLENOM SSA NA VSTUP DO RADOV SPOLOČNOSTI

Kolegyne a kolegovia, archivári a pracovníci registrárnych pracovísk, študenti archívniectva, budúci archivári! Bude nám potešením, ak rozšírite naše rady. Práve vy ste nám chýbali.

Sme spoločnosť, ktorá sa snaží archivárov z rôznych inštitúcií a oblastí Slovenska spájať, vzdelávať a na poli neformálnom podporovať rozvoj vzťahov a kontaktov, ktoré sú pre úspešný výkon našej práce nevyhnutné. Spolupracujeme s archivármi a archívnymi spoločnosťami krajín Vyšehradskej štvorky, z Rakúska, zo Slovinska i Spolkovej republiky Nemecko a z prostriedkov Medzinárodného vyšehradského fondu s ostatnými archivármi z členských krajín prispievame k propagácii archívniectva a archívov nielen u nás doma, ale i v zahraničí.

Spoločnosť svojim členom ponúka elektronické informácie o konaných, či pripravovaných akciách z oblasti archívniectva, histórie, muzeológie a pod. Sama spoločnosť organizuje archívne dni, kde je možné sa s výsledkami svojej práce prezentovať priamou účasťou na prednáškach, ktoré sú publikované v zborníkoch, prípadne sa do činnosti spoločnosti aktívne zapojiť.

Fórum archivárov je periodikum SSA, ktoré vychádza trikrát ročne. Zachytáva život a aktivity našej spoločnosti, ale informuje aj o činnosti vašich ko-

lektívov. Na jeho stránkach nájdete príspevky o aktuálnych otázkach slovenského archívniectva, ktoré sa týkajú nielen archivárov, ale aj správcov registrátúr, podnikových archívov i zahraničné príspevky. Zahraniční kolegovia z archívnych spoločností ho vysoko hodnotia.

Spoločnosť organizuje každoročne zahraničné exkurzie, ktoré sú zamerané na návštevu archívov danej krajiny, ale aj pamätihodností, či ochutnávku krajových špecialít.

Trápia nás problémy dnešnej doby a hľadáme cesty ako ich ovplyvniť, eliminovať. Možno práve ty prinesieš nové trendy, inovatívne prístupy k riešeniu problémov, ale treba urobiť jedno, STAŤ SA ČLENOM SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV. Prihlášku za člena SSA nájdete na strane 63.

Ročný členský príspevok je 7,- €, zápisné 5,- €. V prípade účasti na archívnych dňoch, výletoch je možné využívať benefity vyplývajúce z členstva.

Už teraz sa na vás tešíme!

VÝBOR(N)OVINY

ZÁPISNICA ZO ZASADNUTIA VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV Z 3. MARCA 2016 V BRATISLAVE

Program:

Archívne dni v roku 2016 – Medzinárodný vyšehradský fond, program, organizácia
Zborníky z archívnych dní 2013, 2015
Fórum archivárov 3/2015, 1/2016
Rôzne

Na zasadnutí sa zúčastnilo osem členov výboru, traja sa ospravedlnili, dvaja sa neospravedlnili. Hlavným bodom programu bola príprava XX. archívnych dní v SR v Tatranskej Lomnici. O ich organizačnom zabezpečení (ubytovanie, stravovanie, exkurzia, finančné náklady, slávnostná večera, kultúrny program, občerstvenie) podrobne informovala M. Bednárová ako zástupkyňa MV SR, Štátneho archívu v Prešove, pracoviska Archív Poprad. V diskusii sa prerokovalo, ktoré položky môžu byť hradené z vyšehradského grantu a z podpory SHS pri SAV. Účastníci konferencie sa budú prihlasovať prostredníctvom online formulára, ktorý pripravil Archív Poprad. Návrh programu podľa zaslaných

prihlášok zostaví M. Orosová a zašle členom výboru na konzultáciu. Komunikáciu so zahraničnými účastníkmi zabezpečí M. Grófová. Keďže projekt „Bitka pri Moháči“ je definovaný ako prezentácia výskumu archívnych prameňov, prednášajúcich treba inštruovať, aby do príspevkov zaradili analýzu použitých prameňov a ich výpovedné možnosti. Výbor rozhodol, že valné zhromaždenie sa uskutoční v tretí deň archívnych dní, namiesto pôvodne plánovaného druhého dňa, s prihliadnutím na nečlenov SSA, ktorí prídu kvôli konferencii. Obsahom budú referujúce správy funkcionárov výboru a revíznej komisie.

Zborník z archívnych dní 2013 zostavuje M. Grófová. Zborník bol zadaný do tlače vo vydavateľstve VEDA, tlač bola zaplatená z projektu VÚC Bratislava. Zborník z archívnych dní 2015, v ktorom budú publikované aj texty zo seminára o M. Kušíkovi, zostavujú E. Greschová a F. Chudjak. Všetky texty ešte autori neodovzdali, je potrebné ich urgovať a urýchlene dokončiť prípravu, aby sa zborník stihol vytlačiť do archívnych dní.

Časopis Fórum archivárov má veľký časový sklz, stále nevyšlo číslo 3/2015. Číslo 1/2016 je rozpracované. Doterajšie fungovanie časopisu a činnosť redakčnej rady je potrebné dôkladne zvážiť a prerokovať počas prítomnosti redakčnej rady a do budúcnosti nastaviť nové pravidlá, inak časopisu hrozí zánik.

Na záver predsedníčka SSA zhrnula stanovené úlohy a poďakovala členom výboru za účasť na zasadnutí.

Zapísala: *Martina Orosová*
Overila: *Mária Grófová*

ZÁPISNICA ZO ZASADNUTIA VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSÝCH ARCHIVÁROV ZO 14. APRÍLA 2016 V BRATISLAVE

Program:

Archívne dni v roku 2016 – organizácia, rozpočet
Valné zhromaždenie 2016 – príprava programu
Zborníky z archívnych dní 2013, 2015 – tlač, distribúcia

Fórum archivárov 3/2015, 1/2016

Revízia členskej základne SSA

Rôzne

Na zasadnutí výboru SSA sa zúčastnilo osem členov výboru, traja sa ospravedlnili, dvaja sa neo-

spravedlnili. Na zasadnutí sa ako hosť zúčastnila aj vedúca MV SR, Štátneho archívu v Prešove, pracovníka Archív Poprad B. Malovcová. Účastníkov privítala predsedníčka M. Grófová, ktorá rokovanie ďalej viedla. V úvode zasadnutia prítomní menom predsedníčky M. Grófovej zagratulovali podpredsedovi SSA J. Roháčovi k životnému jubileu a odovzdali mu pozdrav. Zasadnutie ďalej pokračovalo podľa programu.

Organizácia archívnych dní v Tatranskej Lomnici je vo vrcholnej fáze. O konkrétnych otázkach referovali B. Malovcová a M. Bednárová. Opätovne bol prerokovaný najmä finančný rozpočet. Definitívne sa uzavreli položky financované z grantu Medzinárodného vyšehradského fondu (ubytovanie a stravovanie zahraničných hostí, prenájom a ozvučenie sály, časť občerstvenia, tlač zborníka). Na konferenciu sa prihlásilo 138 ľudí a do uzávierky sa počet ešte môže zvýšiť. Počet zahraničných hostí ešte nebol ustálený, počíta sa maximálne s 10 hosťami. Spresnili sa organizačné záležitosti súvisiace s exkurziami, stravovaním, dopravou, prezentáciou, občerstvením počas prestávok a účasťou sponzorov. Organizátori pripravili grafickú úpravu pozvánky s programom, ktorá bude rozposlaná poštou významným hosťom. M. Grófová zabezpečí preklad resumé prednášok, ktoré budú k dispozícii zahraničným účastníkom.

Na valnom zhromaždení budú prednesené správy o činnosti SSA, činnosti výboru a o hospodárení, ako aj správa revíznej komisie. Členovia výboru si dohodli prípravu jednotlivých správ.

Otázka zborníkov z archívnych dní v roku 2013 a 2015 ostáva otvorená. Časopis Fórum archivárov 3/2015 je pripravený na zalomenie a číslo 1/2016 je pred uzávierkou.

Výbor SSA musí do valného zhromaždenia uzavrieť revíziu členskej základne SSA. Úlohu dokončia M. Grófová a M. Orosová. Na zasadnutí bolo jednohlasne prijatých deväť nových členov (L. Dudžiková, K. Guregová, M. Jurčová, R. Luz, J. Martančíková, M. Mikleová, M. Miková, J. Vargová, A. Zamišková).

Na záver predsedníčka SSA zhrnula stanovené úlohy a poďakovala členom výboru za účasť na zasadnutí.

Zapísala: *Martina Orosová*
Overila: *Mária Grófová*

Projekt podporil

- Visegrad Fund

Spoločnosť slovenských archivárov

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky

Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Poprad

Historický ústav Slovenskej akadémie vied,

Sekcia archivníctva a pomocných vied historických

Slovenskej historickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied

Via profrajú sa

XX. archívne dni v Slovenskej republike

**Bitka pri Moháči – historický medzník v dejinách strednej Európy
(490. výročie)**

Partneri:

**Polskie
Towarzystwo
Archivistów**

**Magyar
Levélírók
Egyesülete**

**Tatranská Lomnica
24. – 26. máj 2016**

PROGRAM KONFERENCIE

UTOROK, 24. mája 2016

11:00 – 13:00 Prezentácia a registrácia účastníkov

13:00 – 13:30 SLÁVNOSTNÉ OTVORENIE JUBILEJNÝCH XX. ARCHÍVNYCH DNÍ
V SLOVENSKEJ REPUBLIKE
Privítanie hostí a účastníkov, úvodné príslovy

I. blok rokovania moderuje PhDr. Henrieta Žašová, PhD.

13:30 – 13:50 doc. PhDr. Vladimír ŠEGEŠ, PhD., *Vojenský historický ústav v Bratislave*
Bitka pri Moháči a jej reflexia v súčasných prameňoch a v modernej historiografii

13:50 – 14:10 Dr. György RÁCZ, *Maďarský národný archív*
Forschungen der letzten Zeit über Mohács in Ungarn
(Výskumy o Moháči v poslednom období v Maďarsku)

14:10 – 14:30 Maciej JASŃSKI, *Poľské archívne tovaristvo*
Bitwa pod Mohaczem w polskich relacjach (Bitka pri Moháči v poľských správach)

14:30 – 14:50 Dr. Anna KRZEMIŃSKA, *Centrum vedeckých informácií, knižnica a archív*
Instituta farmakologia Paľskej akademie vied v Krakove
Bitwa pod Mohaczem w dokumentach małopolskich (Bitka pri Moháči v maľopolských dokumentoch)

14:50 – 15:00 DISKUSIA

15:00 – 15:30 PRESTÁVKA – COFFEE BREAK

II. blok rokovania moderuje Mgr. Mária Grófová

15:30 – 15:50 Dr. György LACZLAVIK, *Maďarský národný archív*
Wendepunkt? Was veränderte sich in den zwei Jahrzehnten nach der Schlacht bei Mohács im Ungarischen Königreich?
(Medzník? Čo sa zmenilo v dvoch desaťročiach po bitke pri Moháči v Uhorskom kráľovstve?)

15:50 – 16:10 Dr. Willibald ROSNER, *Dolnorakúsky krajinový archív v St. Pölten*
Niederösterreich im Jahrzehnt nach Mohacs (Dolné Rakúsko v desaťroči po Moháči)

16:10 – 16:30 PhDr. Marek ĎURČANSKÝ, PhD., *Ústav dejín Univerzity Karlovej*
a Archív Univerzity Karlovej v Prahe
Bitva u Moháče a česká města 20. let 16. století

16:30 – 16:50 doc. PhDr. Miloslava BODNÁROVÁ, CSc., *Filozofická fakulta Právnickej*
univerzity v Prahe
Odras bitky pri Moháči v živote východoslovenských kráľovských miest

- 16:50 – 17:00 DISKUSIA. Uzavretie prvého dňa konferencie.
 17:00 – 18:00 PREZENTÁCIA FIRIEM
 18:00 – 22:00 EXKURZIA do Kežmarku. Prehliadka Kežmarského hradu. Večera v Kežmarku.

STREDA, 25. mája 2016

- 9:00 Otvorenie druhého dňa konferencie

III. blok rokovania moderuje PhDr. Božena Malovcová

- 9:00 – 9:20 prof. PhDr. Ján LUKAČKA, CSc., *Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave*
 Prvé plienenie osmanských vojsk na juhozápadnom Slovensku ako dôsledok porážky uhorského kráľovského vojska pri Moháči (1529)
- 9:20 – 9:40 prof. PhDr. Vladimír RÁBIK, PHD., *Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave*
 Narácie listín o bitke pri Moháči ako historický prameň. (Na príklade donácie na Bojnické panstvo pre Alexeja Turcu z roku 1527).
- 9:40 – 10:00 PhDr. Miroslav MARTINICKÝ, *Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči*
 Pramene k vojensko-politickému vývoju na území Trenčianskej stolice v pomoháčskom období (1526 – 1541 – 1571)
- 10:00 – 10:15 DISKUSIA
- 10:15 – 10:45 PRESTÁVKA - COFFEE BREAK

IV. blok rokovania moderuje Mgr. Martina Orosová

- 10:45 – 10:05 PhDr. Henrieta ŽAŽOVÁ, PhD., *Ústav dejín Trnavskej univerzity v Trnave*
 Dôsledky bitky pri Moháči na premonštrátske konventy na území Slovenska
- 10:05 – 11:25 Mgr. Helena MARKUSKOVÁ, PhD., *Mestské múzeum v Pezinku*
 Nárast osmanskej hrozby po Moháči a Nové Zámky
- 11:25 – 11:45 PhDr. Viera OBUCHOVÁ, CSc., *Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave*
 Bitka pri Moháči a jej dôsledky na stavebný vzhľad Bratislavy
- 11:45 – 11:50 DISKUSIA. Uzavretie druhého dňa konferencie
- 11:50 – 13:15 Obedňajšia prestávka
- 13:30 – 17:00 EXKURZIA po Tatranskej Lomnici
- 18:00 SLÁVNOSTNÁ VEČERA

ŠTVRTOK, 26. mája 2016

Valné zhromaždenie Spoločnosti slovenských archivárov

- 8:30 – 9:00 Otvorenie valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov
 9:00 – 9:15 Voľba návrhovej a mandátovej komisie
 9:15 – 9:35 Mgr. Mária GRÓFOVÁ, predsedníčka SSA
 Správa o činnosti Spoločnosti slovenských archivárov v rokoch 2014 – 2016
 9:35 – 9:50 Mgr. Martina OROSOVÁ, tajomníčka SSA
 Správa o činnosti Výboru Spoločnosti slovenských archivárov v rokoch 2014 – 2016
 9:50 – 10:05 Mgr. Marta ŠVOLIKOVÁ, hospodárka SSA
 Správa o hospodárení Spoločnosti slovenských archivárov v rokoch 2014 – 2016
 10:05 – 10:15 Mgr. Gábor STREŠŇAK, predseda Revíznej komisie SSA
 Správa Revíznej komisie Spoločnosti slovenských archivárov za roky 2014 – 2016
 10:15 – 11:00 Diskusia o činnosti Spoločnosti slovenských archivárov
 11:00 – 11:30 PRESTÁVKA - COFFEE BREAK
 11:30 – 12:00 Uznesenie z valného zhromaždenia Spoločnosti slovenských archivárov
 12:00 UZAVRETIE XX. ARCHIVNÝCH DNÍ V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

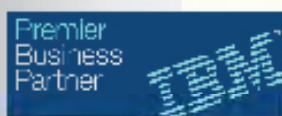
Konferenčný poplatok:

- pre členov SSA 15,- €
- pre nečlenov SSA 25,- €

Poplatok sa uhrádza pri prezentácii bez ohľadu na to, koľkých dní sa účastník konferencie zúčastní.

Prednášajúci neplatia konferenčný poplatok.

Sponzori:

INSTITUT KŮRNAROK

Výroba BOMOB

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNYCH ARCHÍVOV V ROKU 2014 (II. ČASŤ)

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V BANSKEJ BYSTRICI

Bez publikačnej činnosti.

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V BANSKEJ BYSTRICI, POBOČKA BANSKÁ BYSTRICA

GRAUS, Igor. K problematike diferenciacie vyznamenání v podobe radov. In *Signum*, roč. 6, 2014, č. 5, str. 213 – 217.

GRAUS, Igor. Prvá svetová vojna z pohľadu faleristiky. In *Vojenská história*, roč. 18, 2014, č. 4, str. 54 – 88.

GRAUS, Igor. Erb mesta Banská Bystrica. In *Radničné noviny*, roč. 7, 2014, č. 4, str. 13.

GRAUS, Igor. (Recenzia) GLEJTEK, Miroslav – RÁBIK, Vladimír. *Insígnia kanonikov Nitrianskej kapituly*. Nitra : Gorazd, 2013, 84 s. ISBN 978-80-89481-27-9. In *Genealogicko-heraldický hlas*, roč. 24, 2014, č. 1 – 2, s. 66 – 67.

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V BANSKEJ BYSTRICI, POBOČKA BANSKÁ ŠTIAVNICA

ČELKO, Mikuláš. Pobočka Štátneho archívu v r. 2013. In *Štiavnické noviny*, roč. XXV.

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V BANSKEJ BYSTRICI, POBOČKA KREMNICA

SOLČÁNIOVÁ, Valéria. *História kremnickej kameninovej továrne*. Banská Bystrica : vydané vlastným nákladom, 2014, 208 s.

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V BANSKEJ BYSTRICI, POBOČKA LUČENEC

SEDLIAKOVÁ, Erika. *Tragický osud židovskej komunity mesta Lučenec*. Lučenec : vydané vlastným nákladom, 2014, 148 s.

BECANIOVÁ, Kristína. Smaltovníctvo v Novohrade. In FIALOVÁ, Ivana – TVRDOŇOVÁ, Daniela (zost.). *Remeslo má zlaté dno... Cechy, živnosti, manufaktúry a továrne v dejinách Slovenska*. Bratislava : Slovenský národný archív s podporou Tender Media Group, 2014, s. 254 – 268.

BECANIOVÁ, Kristína. Osudy dobrého vojaka Pataka, účastníka Veľkej vojny. In *Rekus*, NOS Lučenec, roč. 24, č. 10, s. 9.

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V BANSKEJ BYSTRICI, POBOČKA RIMAVSKÁ SOBOTA

Bez publikačnej činnosti.

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V BANSKEJ BYSTRICI, POBOČKA VEĽKÝ KRTÍŠ

KYSUCKÝ, Jozef – KAMASOVÁ, Marta. *Tragédia ženy alebo pravda o živote E. Madáčovej*. Veľký Krtíš : Spoločnosť A. H. Škultétyho, 2014, 42 s. ISBN 978-80-971879-7-2

KAMASOVÁ, Marta. Aladár Koch – Zsélyi (1884 – 1914), letecký konštruktér a pilot. In *Pokrok*, roč. 41, č. 25/2014, s. 17.

KAMASOVÁ, Marta. Ľudovít Kubáni (1855 – 1912). Známý – neznámý maliar Novohradu. In *Pokrok*, roč. 41, č. 49/2014, s. 12 – 13.

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V BANSKEJ BYSTRICI, POBOČKA ZVOLEN

Bez publikačnej činnosti.

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V BRATISLAVE

BABIRÁT, Marián. Z dejín pôsobenia františkánov v Komárne. In *Religiozita v Komárne. Dejiny cirkví na území Komárna a v susedných regiónoch*. Zborník príspevkov z rovnomenného sympózia, 25. september 2013. MV SR Štátny archív v Nitre, pobočka Komárno, 2013, s. 59 – 65.

HRIVŇÁK, Štefan. Nové fakty o živote a smrti Štefana Skalu z Račistorfu. In *Račan*, 2014, č. 4, s. 10 – 11.

HRIVŇÁK, Štefan. Fyloxéra, požiare, zmluvy... Čo ešte trápilo Raču koncom 19. storočia? In *Račaweb* [online]. Dostupné na internete: www.racaweb.sk.

HRIVŇÁK, Štefan. V roku 1768 sa v Rači varilo pivo. Čo ešte odhalil dokument z archívu? In *Račaweb* [online]. Dostupné na internete: www.racaweb.sk.

HRIVŇÁK, Štefan. Až do roku 1939 patrila väčšina lesov okolo Rače rodu Pálfiovcov. In *Račaweb* [online]. Dostupné na internete: www.racaweb.sk.

MUNKOVÁ, Mária – PAVLÍKOVÁ, Lenka (eds.). *Na sútoku riek. Život v slovensko-rakúskom pohraničí*. Bratislava : VEDA, 2014, 522 s.

PAVLÍKOVÁ, Lenka. Oslavy 1100. výročia príchodu Cyrila a Metoda a ich odraz na Slovensku. In MATÚŠOVÁ, Ivona (ed.). *Cyrlometodskí nasledovníci Haulík – Moyzes – Palárik*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Záhreb, 14. – 16. 5. 2014. Trnava : 2014, s. 112 – 122.

SZŐCSOVÁ, LUCIA. Šport v Malackách v období 1914 – 1921. In *Dejiny športu v Malackách*. Malacky : Múzeum Michala Tillnera, 2014, s. 18 – 27.

SZŐCSOVÁ, LUCIA. Malacky počas prvej svetovej vojny v zápisniciach obecného zastupiteľstva. In *Malacky a okolie 7, História 2014*, Malacky : Múze-

um Michala Tillnera, 2014, s. 27 – 38.

VALENT, Juraj. Malý pohraničný styk na slovensko-rakúskom pomedzí. In *Na sútoku riek. Život v slovensko-rakúskom pohraničí*. Bratislava : VEDA, 2014, s. 466 – 490.

VIMMER, Pavel. The illegal runaways of the military persons across the Czechoslovak-Austrian border after February 1948. In *Na sútoku riek. Život v slovensko-rakúskom pohraničí*. Bratislava : VEDA, 2014, s. 434 – 440.

ZACHAROVÁ, Mária. *Kiripolskí vojaci v 1. svetovej vojne*. Obecný úrad Kostolište, 2014, 8 s.

ZACHAROVÁ, Mária. Na hranici Bratislavskej stolicy a Rakúska v 18. storočí. In *Na sútoku riek. Život v slovensko-rakúskom pohraničí*. Bratislava : VEDA, 2014, s. 466 – 490.

ZACHAROVÁ, Mária. Vojaci vyhlásení za mŕtvych z územia dnešného okresu Malacky po prvej svetovej vojne. In *Malacky a okolie 7, História 2014*, Múzeum Michala Tilgnera Malacky, 2014, s. 39 – 54.

ZACHAROVÁ, Mária. Zoznam vojakov vyhlásených za mŕtvych po prvej svetovej vojne. In *Malacky a okolie 7, História 2014*, Múzeum Michala Tilgnera Malacky, 2014, s. 163 – 178.

ZACHAROVÁ, Mária. Mlyny a mlynári v Zohore. In *Zohor*, Obecný úrad Zohor, 2014, s. 201 – 205.

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V BRATISLAVE, POBOČKA MODRA

Bez publikačnej činnosti.

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V BRATISLAVE, POBOČKA SKALICA

Bez publikačnej činnosti.

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V BRATISLAVE, POBOČKA ŠAĽA

TURANSKÝ, Marek – ĎURČOVÁ, Júlia. *Voderaďy : kniha o obci*. Bratislava : Dajama, 2014, 496 s.

ĎURČOVÁ, Júlia. Stredoveké Voderady. In *Voderady : kniha o obci*. Bratislava : Dajama, 2014, s. 31 – 41.

ĎURČOVÁ, Júlia. Voderady v rokoch 1989 – 1993. In *Voderady : kniha o obci*. Bratislava : Dajama, 2014, s. 203 – 219.

SZEKERESOVÁ, Judita. Príbeh Izabely Bošňakovej rodenej Péterovej. In *Studia Historica Nitriensia*, roč. 18, 2014, s. 146 – 152.

SZEKERESOVÁ, Judita. Vojsko, ktorá zmenila osudy ľudí na Žitnom ostrove a v Matúšovej zemi. In *Fórum archivárov*, roč. 23, 2014, č. 3 – 4, s. 60 – 63.

SZEKERESOVÁ, Judita. Už 11. krát sa konali Dni otvorených dverí v archíve v Šali. In *Fórum archivárov*, roč. 23, 2014, č. 2, s. 31 – 33.

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V BRATISLAVE, POBOČKA TRENČÍN

BRINDZA, Peter. *Genealogický pohľad na trenčianske mestské elity v 17. storočí*. Dizertačná práca. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Filozofická fakulta, Katedra archívniectva a PVH, 2014, 219 s.

BRINDZA, Peter. Mestskí kapitáni Trenčína v storočí stavovských povstaní. In *Vojenská história*, 2014, roč. 18, č. 1, s. 28 – 43.

BRINDZA, Peter. „In consanguinitatis et affinitatis gradus dispensati.“ Príbuzenské sobáša a stupne v genealogii. In *Genealogické a heraldické listy*, 2014, roč. 34, č. 2, s. 13 – 31.

BRINDZA, Peter. Matričná komunikácia v predmatričnom období. „Testimonia honesti ortus seu genealogiae“ v protokoloch Trenčína. In *Zborník FiF UK Historica*, 2014, roč. 48, s. 9 – 22.

BRINDZA, Peter. Funkcia trenčianskeho mestského komorníka v 17. storočí z pohľadu archontológie. In *Mesto a dejiny*, 2014, roč. 3, č. 2, s. 23 – 38.

ĎURČOVÁ, Mária. Zo života obce Kubrica po vzniku Československa. In *Niekdajšia samostatná obec*

Kubrica 1439 – 1963. b. m. Trenčianske folklórne združenie STODOLA : 2014, s. 41 – 51.

ŠIŠMIŠ, Milan st. – ĎURČOVÁ, Mária – BERNÁTOVÁ, Viera. Richtári, prísediaci (boženíci), starostovia, predsedovia MNV. In *Niekdajšia samostatná obec Kubrica 1439 – 1963*. b. m. Trenčianske folklórne združenie STODOLA : 2014, s. 84 – 87.

PASTRNÁKOVÁ, Patrícia. Ako sme žili v 20. storočí – od roku 1918 do roku 2000. In ZMETÁK Igor (ed.). *Chocholná-Velčice. Monografia obce*. Obec Chocholná-Velčice, 2014, s. 92 – 122.

PASTRNÁKOVÁ, Patrícia. Osobnosti Trenčianskych Stankoviec. In *Trenčianske Stankovce. História štyroch obcí*. Obec Trenčianske Stankovce, 2014, s. 354 – 380.

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V BRATISLAVE, POBOČKA TRNAVA

MIKUŠOVÁ, Miriam. Sčítanie obyvateľov na území Slovenska v roku 1857 na príklade dokumentov mesta Trnavy. In *Historická demografie*, 2014, roč. 38, č. 1, s. 57 – 76.

MIKUŠOVÁ, Miriam. (Recenzia) TIŠLIAR, Pavol (ed.), Populačné štúdie Slovenska I. Krakow, Spolok Slovákov v Poľsku, 2013, 389 s. In *Historická demografie*, 2014, roč. 38, č. 1, s. 123 – 125.

MIKUŠOVÁ, Miriam. (Recenzia) TIŠLIAR, Pavol – ČÉPLÖ, Slavomír (eds.). *Studies in the Population of Slovakia II*. Kraków : Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2014. ISBN 978-83-7490-755-2. In *Historická demografie*, 2014, roč. 38, č. 2, s. 246 – 248.

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V BYTČI

KEREŠOVÁ, Michaela. Búrlivé obdobie 1848 – 1918. In ZMETÁK, Igor (ed.). *Chocholná – Velčice, monografia obce*. Pardon, 2014, s. 81 – 91.

KURUCÁROVÁ, Jana. Pramene k dejinám hraničných poľských obcí v Štátnom archíve Bytča. In *Zborník Oravského múzea*, 2013, roč. XXX, s. 117 – 134.

MARTINICKÝ, Miroslav (spoluautor). *Svätý Kríž – dejiny od prvej písomnej zmienky do roku 1945*. Svätý Kríž : Obec Svätý Kríž, 2014, 120 s.

MARTINICKÝ, Miroslav (spoluautor). *Liptovský Ján od prvej písomnej zmienky po súčasnosť*. Liptovský Ján : Obec Liptovský Ján, 2013, 256 s.

MARTINICKÝ, Miroslav. (Recenzia) A Szapolyai család oklevéltára I. Levelek és oklevelek (1458 – 1526)/Documenta Szapolyaina I. Epistulae et litterae (1458 – 1526). Zostavil Tibor Neumann. Academia Scientiarum Hungaricae, Budapestini 2012, 592+XVI strán. In *Slovenská archivistika*, XLVIII, 2013, č. 1, s. 130 – 135.

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V BYTČI, POBOČKA ČADCA

MITKOVÁ, Alena. Obec v rokoch 1945 – 1990. In GAJDIČIAR, Ivan (zost.). *Vysoká nad Kysucou*. Vysoká nad Kysucou : Obec Vysoká n. Kysucou, 2014, s. 303 – 322. ISBN 978-80-971628-5-6

VELIČKA, Drahomír. Historia cuiusdam novae possessionis Csattze vocatae... (k vzniku, sídelným a majetkovým pomerom Čadce do začiatku 17. stor.) In VELIČKA, Drahomír (zost.). *Kapitoly z dejín Čadce*. Čadca : Mesto Čadca, Štátny archív v Bytči, pob. Čadca, 2014, s. 7 – 20. ISBN 978-80-971742-8-6

VELIČKA, Drahomír. Sanctus Bartolomeus, ora pro nobis (náčrt najstarších dejín farnosti Čadca). In VELIČKA, Drahomír (zost.). *Kapitoly z dejín Čadce*. Čadca : Mesto Čadca, Štátny archív v Bytči, pob. Čadca, 2014, s. 53 – 66.

VELIČKA, Drahomír. Dejiny obce do roku 1770. In PAŠTRNÁK, Ladislav a kol. *Staškov 1614 – 2014*. Čadca : Magma, 2014, s. 31 – 48. ISBN 978-80-971718-2-7

VELIČKA, Drahomír. Cirkevné dejiny do roku 1918. In PAŠTRNÁK, Ladislav a kol. *Staškov 1614 – 2014*. Čadca : Magma, s. 153 – 178.

VELIČKA, Drahomír. Pečať, erb a vlajka obce. In GAJDIČIAR, Ivan (zost.). *Vysoká nad Kysucou*. Vysoká nad Kysucou : Obec Vysoká n. Kysucou, 2014, s. 9 – 13.

VELIČKA, Drahomír. Dejiny obce do roku 1770. In GAJDIČIAR, Ivan (zost.). *Vysoká nad Kysucou*. Vysoká nad Kysucou : Obec Vysoká n. Kysucou, 2014, s. 33 – 54.

VELIČKA, Drahomír. Dejiny farnosti do roku 1918. In GAJDIČIAR, Ivan (zost.). *Vysoká nad Kysucou*. Vysoká nad Kysucou : Obec Vysoká n. Kysucou, 2014, s. 71 – 98.

VELIČKA, Drahomír. Zaniknuté kostoly v kysuckom Pobeskydí. In *Práce a studie muzea Beskyd*, 26, 2014, s. 20 – 46.

VELIČKA, Drahomír. Zaniknuté drevené kostoly na Kysuciach. In *Pamiatky a múzeá*, 2014, 2, s. 41 – 46.

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V BYTČI, POBOČKA DOLNÝ KUBÍN

MAŤUGOVÁ, Soňa. Súdne procesy mešťanov Veličnej v rokoch 1613 – 1802. In *Zborník Oravského múzea*, 2013, roč. XXX, s. 70 – 82.

MAŤUGOVÁ, Soňa. O počiatkoch obce Rabča. In *Rabčiansky chýrnik*, roč. XXI, 2014, č. 1, s. 5.

MAŤUGOVÁ, Soňa. Mestské, verejné, ústavné a príručné lekárne na Orave. In *KONTAKTY SPKHV, časopis medzivládnej Slovensko-poľskej a poľsko-slovenskej komisie humanitných vied*, roč. 13/2014.

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V BYTČI, POBOČKA LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

VÍTEK, Peter. *Prvá svetová vojna a Liptov*. Liptovské múzeum v Ružomberku, 2014, 174 s.

VÍTEK, Peter. *Jakubovany, stručné dejiny obcí Jakubovany a Hôra, pôvod a vývin spoločného lesného majetku vo svetle archívnych dokumentov*. Liptovský Mikuláš : Pozemkové spoločenstvo Jakubovany, 2014, 92 s.

VÍTEK, Peter. *Kalameny, príbeh obce*. Obec Kalameny, 2014, 88 s.

VÍTEK, Peter. *Z dejín školstva vo Východnej*. Obec Východná, 2014, 49 s.

VÍTEK, Peter. *Dejiny urbárskeho spoločenstva v Liptovskej Kokave*. Liptovská Kokava : UPS, 2014, 68 s.

VÍTEK, Peter (spoluautor). *Českí lekári na Slovensku*. Bratislava : SAP, 2014, 112 s.

VÍTEK, Peter (spoluautor). *Monografia mesta Ružomberok II – Rody a osobnosti*. Banská Bystrica : Harmony, 2014, 272 s.

VÍTEK, Peter (spoluautor). *Svätý Kríž – dejiny od prvej písomnej zmienky do roku 1945*. Svätý Kríž : Obec Svätý Kríž, 2014, 120 s.

VÍTEK, Peter (spoluautor). *Liptovský Ján od prvej písomnej zmienky po súčasnosť*. Liptovský Ján : Obec Liptovský Ján, 2013, 256 s.

VÍTEK, Peter. Od najstarších dejín po rok 1918. In ŠESTÁK, Michal a kol. *Hradište*. Obec Hradište, 2014, s. 11 – 17.

VÍTEK, Peter. Hradište v medzivojnovom období 1918 – 1939. In ŠESTÁK, Michal a kol. *Hradište*. Obec Hradište, 2014, s. 40 – 42.

VÍTEK, Peter. Hradište v období druhej svetovej vojny 1938 – 1945. In ŠESTÁK, Michal a kol. *Hradište*. Obec Hradište, 2014, s. 47 – 49.

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V BYTČI, POBOČKA MARTIN

Bez publikačnej činnosti.

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V BYTČI, POBOČKA POVAŽSKÁ BYSTRICA

HOLLÁ, Helena. Jozef Kočiš – jeden zo zakladateľov moderného slovenského archívniectva. In *Slovenská archivistika*, roč. XLVIII, 2013, č. 2, s. 79 – 102.

HOLLÁ, Helena. História vlastivedného múzea v Považskej Bystrici v rokoch 1984 – 2009. In *Zborník Vlastivedného múzea v Považskej Bystrici*, roč. 3, 2014, s. 3 – 25.

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V BYTČI, POBOČKA ŽILINA

ČEREP, Ondrej. Vojnové obeť Žiliny. In LACKO, Martin – MALATINSKÝ, Michal (eds.). *Slovenské národné povstanie a záver vojny na území Žilinského kraja 1944 – 1945* : Zborník z konferencie organizovanej ŽSK a ÚPN dňa 25. septembra 2014 v Žiline. Žilina : Žilinský samosprávny kraj, 2014, s. 74 – 85.

ŠTANSKÝ, Peter (spoluautor). *Lekárne a lekárničky v okrese Žilina pred rokom 1990*. Žilina : Vydavateľstvo Georg, 2014, 111 s.

Zdroj: Výročná správa štátnych archívov SR za rok 2014, informácie zaslané od autorov.

Spracoval: Štefan Hrivňák, ŠA Bratislava

NOVINKY Z ICA

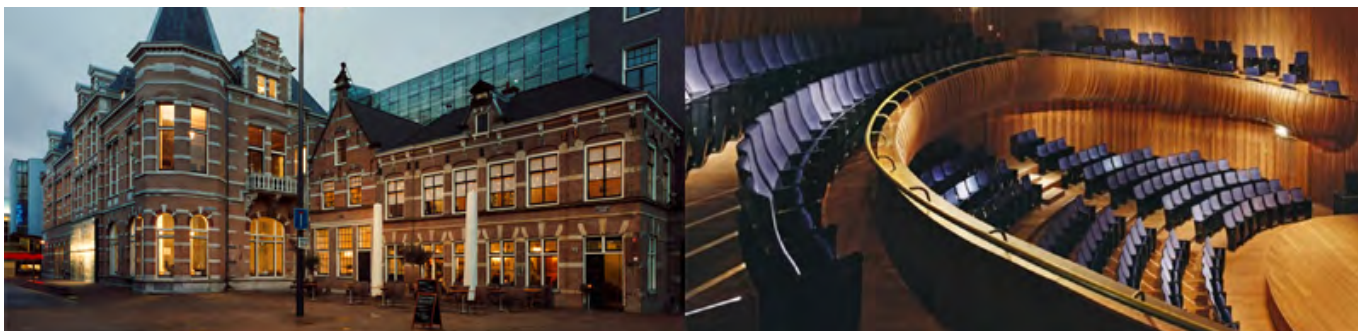
TRADÍCIE A VÝZVY

Holandská kráľovská archívna spoločnosť (*Koninklijke Vereniging van Archivarissen in Nederland*, KVAN) oslavuje v tomto roku 125. výročie založenia. Je najstarším združením archivarov na svete, založili ju v Haarleme 17. júna 1891. Pri príležitosti tohto významného jubilea sa uskutoční v dňoch 15. – 17. júna 2016 v Haarleme medzinárodná konferencia na tému Budúcnosť našej profesie (*The Future of our profession*). Prednášajúci z domácej i svetovej archívárskej komunity budú debatovať o našej meniacej sa profesii a etickom kódexe archivarov. Rokovacou rečou bude angličtina a holandština, miestom rokovania budova Filharmónie v Haarleme a hosťiteľom Archív Severného Holandska v Arnheme. Ďalšími témami konferencie sú integrita, autenticita, zodpovednosť, služby a ochrana osobných údajov.

Fred van Kan, predseda Holandskej kráľovskej archívnej spoločnosti, generálny riaditeľ archívu provincie Gelderland v Arnheme a Sekcie profesionálnych spoločností Medzinárodnej rady archívov (ICA SPA – *Section of professional associations*) o aktuálnych zmenách v náplni práce archivarov hovorí:

„V 90. rokoch bola práca archívára veľmi jednotvár-

na – práca s papierovými dokumentmi a pergamenmi. Papierové dokumenty a pergameny vyžarovali klud a ticho. A vyzeralo to, že to tak aj ostane... Digitálne dokumenty ma nezaujímali.

V roku 2000 som si vypočul prednášku o digitálnych záznamoch a bol som ohromený expertmi ako Charles Dollar (Ch. Dollar je medzinárodne uznávaný odborník na archiváciu elektronických záznamov, propagátor výskumu v oblasti uchovávaní digitálnych dokumentov. Doktorát z histórie získal na Univerzite v Kentucky. Prednášal archívniectvo na Univerzite v Britskej Kolumbii, bol priekopníkom pri zavádzaní programu zachovania elektronických záznamov Národného archívu už v roku 1970).

Doma v archíve som pracoval iba s papierovými záznamami. No v priebehu 15-tich rokov sa naša práca úplne zmenila. Dnes svet stojí na elektronickej vybavení a my sme jeho časťou. Vlády mnohých krajín už neprodujú papierové záznamy a žiadajú archivárov o pomoc a usmernenie pri tvorbe a uchovávaní digitálnych záznamov. Prvé digitálne vládne záznamy sú už uložené do našich depotov. Teraz pracujeme s množstvom údajov a s informačnými technológiami. Na druhej strane je stále veľa archivárov, ktorí „exkluzívne“ pracujú s papierovými záznamami. Toto rozčlenenie našej profesie je nie len zmena, ale tiež výzva. Preto je dôležité a veľmi potrebné, aby sme o tom – o zmene profesie debatovali v našich archívnych kruhoch. Dobrou príležitosťou na výmenu názorov je konferencia ICA v Soule, ktorá sa uskutoční 5. – 10. septembra 2016 (*ICA International Congress 2016: Archives, Harmony & Friendship* [Archívy, harmónia a priateľstvo]). Jednou z tém konferencie je tiež udržiavanie záznamov v digitálnej dobe.“

Viac sa o holandskom archívniectve dočítate v článku Miriam Lengovej na stranách 32 - 39.

Použitý elektronický zdroj:

Word of the SPA President a News from SPA members / Royal association of Dutch archivists [online]. In *SPA ICA Newsletter 2015 No. 2 and*

Dejisko konferencie - Filharmónia v Haarleme

2016 No. 1, s. 2, 6 [cit. 2016-05-05]. Dostupné na internete: <<http://www.ica.org/en/spa-newsletter-2015-n%C2%B02-and-2016-n%C2%B01>>.

Marta Švoliková

Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Levice

*Plagát propagujúci medzinárodnú konferenciu
Budúcnosť našej profesie*

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV

SPOLOČNOSŤ SLOVENSÝCH ARCHIVÁROV ŠTVRŤSTOROČNÁ

Pokiaľ v prvých mesiacoch roku 1989 v Poľsku a Maďarsku vládne komunistické strany diskutovali s predstaviteľmi opozície o usporiadaní nových politických pomerov, v bývalom Československu boli ľudia ešte stále perzekvovaní za nedovolenú a protištátnu opozičnú činnosť. Václav Havel sa po podmienanom prepustení z väzenia pustil do prípravy petície. Niekoľko viet žiadajúcej prepustenie politických väzňov, slobodu zhromažďovania, nekriminalizovanie občianskych a nezávislých iniciatív, odbúranie cenzúry, diskusiu o 50. rokoch a Pražskej jari. Stala sa jedným z najvýznamnejších vystúpení proti režimu v ČSSR v roku 1989. Zmobilizované bezpečnostné zložky tvrdo potlačili demonštráciu v Prahe pri 21. výročí augusta 1968, čo sa udialo v čase, keď Poliaci prehodnotili „bratskú pomoc v roku 1968“ a označili ju za okupáciu a zasahovanie do vnútorných záležitostí ČSSR, keď Moskva dovoľila úplne otvoriť maďarsko-rakúske hranice pre východných Nemcov, ktorí v nádeji, že sa dostanú na vytúženú slobodu v západnej Európe, doslova zaplavili Balaton i takmer celé západné Maďarsko. Československý komunistický režim aj naďalej pritvrdzoval a výzva tzv. bratislavskej päťky (Ján Čarnogurský, Miroslav Kusý, Hana Ponická, Anton Selecký, Vladimír Maňák) odsúdiť okupáciu ČSSR z roku 1968 uverejnenú rádiom Slobodná Európa odštartovala ďalší politický proces. Na 45. výročie SNP si chceli uctiť aj pamiatku generálov Viesta a Goliana v snahe poukázať na iný rozmer Povstania, než aký pripúšťala komunistická ideológia. Vedenie KSČ ich nechalo na niekoľko mesiacov zatvoriť, trestné stíhanie a súdny proces by sa iste dotiahli do konca, keby... Aj na Slovensku vtedy pochopili širšie vrstvy obyvateľstva, že tento zápas sa týka každého občana, nielen niekoľkých jednotlivcov v Prahe. Začali pribúdať podpisy pod petíciu. Niekoľko viet, vytvorila sa petícia za prepustenie členov „bratislavskej päťky“. Niektorí predstavitelia KSČ si uvedomovali nevyhnutnosť zmeny, no v ceste im stáli normalizačné kádre neschopné pochopiť význam Gorbačovho programu glasnosti a perestrojky. Stále odmietanie požiadaviek „opozície“, neschopnosť riešiť základné problémy spoločnosti i násilné potláčanie demonštrácií prispelo

k diskvalifikácii komunistickej strany ako celku, zvýšilo nespokojnosť občanov. Pod vplyvom udalostí v Poľsku, Maďarsku a NDR sa aj medzi Slovákmi a Čechmi zväčšovala nádej na zmenu a odhodlanie vybojovať si ju. V predvečer Medzinárodného dňa študentstva sa v Bratislave na vtedajšom Mierovom námestí začal pochod asi 250 študentov, ktorý bol prvým spontánnym hromadným vystúpením slovenskej verejnosti od Sviečkovej manifestácie v marci 1988. Vnútropolitické udalosti nabrali na rýchlosti po zásahu proti študentskej demonstrácii v Prahe dňa 17. novembra 1989. Revolučná vlna spojila všetky nespokojné skupiny obyvateľstva a jej vedenie postupne prebrali Občianske fórum a Verejnosť proti násiliu, ktoré však nebojovali len proti KSČ. Opozičné revolučné hnutie oslabovali a rozdeľovali osobné ambície, ale aj nejasnosti – ako pokračovať ďalej, čo ešte požadovať, akými prostriedkami bojovať. Aj tento „vnútorný“ zápas však bol nevyhnutnou súčasťou procesu demokratizácie slovenskej a českej spoločnosti.

V nadväznosti na gradujúce novembrové udalosti vo vtedajšom Československu i pod vplyvom revolučných udalostí z rumunského Temešváru a Aradu z 15. a 17. decembra 1989 sa dňa 21. decembra 1989 stretli slovenskí archivári na Križkovej ulici č. 7 v Bratislave, v sídle vtedajšieho Štátneho oblastného archívu v Bratislave i Archívnej správy MV SSR a prijali vyhlásenie, v ktorom sa prihlásili k obrodnému pohybu slovenského národa za všeludské ideály občianskeho, politického a národného sebaurčenia, za realizáciu ideí demokracie, slobody a rovnosti. Podporili snahy Občianskeho fóra a občianskej iniciatívy Verejnosť proti násiliu, ako aj všetkých aktívnych demokratických síl nášho ľudu, ktoré mali viesť k vytvoreniu demokratického právneho štátu rešpektujúceho základné ľudské práva. Aj slovenskí archivári sa tak chceli aktívne podieľať na realizácii týchto cieľov a prispieť k upevneniu národného historického vedomia nášho národa. Vo svojom vyhlásení navrhli vytvoriť jednotnú organizačnú štruktúru slovenského archívnictva riadeného samostatnou riadiacou zložkou priradenou k Úradu vlády SSR, navrhli posilniť funkciu najvyššieho archívneho orgánu ako riadiacemu orgánu, skvalitniť jeho odbornú a riadiacu prácu a vrátiť mu jeho pôvodný názov – Slovenská archívna správa, navrhli zreorganizovať Vedeckú archívnu radu,

MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

K č. VVS/1-734/1990

Bratislava 26. apríla 1990

R O Z H O D N U T I E

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky podľa ustanovenia § 2 ods. 2 zákona č. 68/1951 Zb. o dobrovoľných organizáciách a zhromaždeniach

s c h v a l u j e

stanovy dobrovoľnej organizácie s názvom "Spoločnosť slovenských archivárov" so sídlom v Bratislave.

O d ô v o d n e n i e :

Prípravný výbor Spoločnosti slovenských archivárov predložil návrh stanov na založenie tejto dobrovoľnej organizácie. Ministerstvo vnútra SR súhlasí s predloženým návrhom stanov a vytvorením dobrovoľnej organizácie s názvom Spoločnosť slovenských archivárov, nakoľko sú splnené zákonné podmienky podľa zákona č. 58/1951 Zb. o dobrovoľných organizáciách a zhromaždeniach a vyhlášky ministra vnútra č. 348/1951 Ú.v. o dobrovoľných organizáciách a zhromaždeniach. Predmetné stanovy je potrebné po dopracovaní predložiť na schválenie najvyššiemu orgánu tejto dobrovoľnej organizácie. V prípade zmien stanov je potrebné predložiť ich na schválenie Ministerstvu vnútra SR.

Schválené stanovy tvoria prílohu tohto rozhodnutia.

Poučenie: Proti tomuto rozhodnutiu možno podať rozklad podľa § 61 ods. 1 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní Ministerstvu vnútra SR do 15 dní odo dňa jeho doručenia.

Bečica
 JUDr. Stanislav B e č i c a
 riaditeľ odboru
 všeobecnej vnútornej správy

Rozhodnutie MV SR, odboru všeobecnej vnútornej správy č. VVS/1-734/1990 zo dňa 26. apríla 1990 o schválení stanov SSA, na texte ktorých pracoval PhDr. JUDr. František Palko a boli prijaté na valnom zhromaždení SSA dňa 4. apríla 1990.

skvalitniť jej činnosť a zloženie tak, aby určovala koncepcné úlohy slovenského archívnickva a zároveň bola nástrojom oponentúry a kontroly. Žiadali pri vymenúvaní do všetkých funkcií prihliadať výlučne na odborné a morálne kvality i dovtedajšiu prax, aby sa vedúce miesta zásadne obsadzovali vo výberovom konaní, aby vtedajší vedúci pracovníci odboru, riaditelia a vedúci štátnych archívov všetkých stupňov požiadali kolektívy o vyslovenie dôvery. Zároveň žiadali o dôstojnú rehabilitáciu všetkých nespravodlivo postihnutých kolegov, čo mala prešetriť špeciálna komisia. Navrhli založiť Spoločnosť slovenských archívárov ako platformu na výmenu skúseností, odborné diskusie a polemiky, ktorá by bola trvalým a kompetentným partnerom archívnych orgánov a predstaviteľov slovenského archívnickva. Zároveň mala byť záujmovou organizáciou brániacou sociálne a stavovské záujmy slovenských archívárov, ktorej jednou z hlavných úloh malo byť pôsobenie na úpravu odmeňovania v archívnickve či zaoberanie sa problematikou postavenia reštaurátorov, ale aj úzka spolupráca so slovenskou historickou obcou a jej organizáciami. Archivári tiež v spomenutom vyhlásení žiadali vytvoriť osobitný útvar rozvíjajúci oblasť archívnej teórie, pripraviť reformu vysokoškolského a stredoškolského vzdelávania archívárov, ďalej premenovať Štátny ústredný archív SSR na Slovenský národný archív, navrhli sprístupniť dovtedy neprístupné fondy pre občanov vtedajšej ČSSR i zjednotiť agendu povoľovania štúdia cudzím štátnym občanom, žiadali umožniť dozor archívnych orgánov nad archívami vymykajúcimi sa ich dovtedajšej kompetencii, dokončiť reštitúciu archívnych dokumentov s cudzinou a delimitáciu fondov v rámci ČSSR. Žiadali tiež obnoviť slovenskú národnú symboliku – znak a vlajku ako štátne symboly SSR.

Ustanovujúce valné zhromaždenie slovenských archívárov sa konalo dňa 4. apríla 1990 v budove Slovenského národného archívu v Bratislave, na ktorom založili stavovskú organizáciu Spoločnosť slovenských archívárov. Za cieľ si stanovila rozvíjať slovenské archívnickvo v podmienkach slobodnej a demokratickej spoločnosti a prispievať k upevňovaniu národného historického vedomia obyvateľov Slovenska. Zároveň prijalo stanovisko k vtedajšiemu názvu republiky podporujúc návrh Slovenskej národnej rady, vlády Slovenskej republiky a Matice slovenskej. Ďalej schválilo návrh stanov SSA, zvolilo Michala Kušíka za čestného predsedu SSA, zvolilo výbor spoločnosti (predseda: Elemír Rákoš, členovia: Ján Dubovský, Jana Harantová, Jozef Klačka,

Návrhy na znak SSA zaslali dňa 23. apríla 1991 na základe výzvy uverejnenej v mesačníku Fórum archívárov PhDr. František Žifčák a Štefan Péchy zo ŠOBA v Levoči. V sprievodnom liste sa píše, že sú neprijemne prekvapení z toho, že ich návrh má byť jediný, ktorý výbor dostal, „...veď heraldikov by malo byť medzi nami dosť“. Pečiatku navrhovali doplniť o slovenský, resp. latinský názov spoločnosti.

Veronika Nováková, František Palko, Juraj Roháč, Ladislav Vrteľ, Peter Zoričák) a revíziu komisiu v zložení Jozef Hanus – predseda, Ján Šulavík, František Žifčák. Ustanovujúce valné zhromaždenie o. i. schválilo správu o činnosti rehabilitačnej komisie a odporučilo odboru archívnickva vykonať opatrenia na rehabilitáciu postihnutých a žiadalo obnovenie Česko-slovenského ústavu v Ríme.

Prioritou výboru SSA v roku 1990 sa stala snaha o riešenie sociálneho a spoločenského postavenia archívárov i pracovníkov archívov (najmä mzdové otázky), ďalej otázka koncepcie archívnickva na Slovensku a začlenenie archívnickva v systéme štátnej správy, ako aj legislatívna úprava slovenského archívnickva. Prisľúbil vynaložiť všetko svoje úsilie napomôcť odboru archívnickva i jednotlivým slovenským archívom pri realizácii prijatých zámerov v záujme pozdvižnutia vedeckej a kultúrnej úrovne archívnickva na Slovensku. V januári 1991 zaslal síce predseda výboru SSA pripomienky k archívnemu zákonu, no ten nebol schválený. Slovenská národná rada sa uzniesla len na doplnkoch a zmenách zákona 149/1976 Zb. o archívnickve, ktoré boli publikované v Zbierke zákonov pod číslom 571/1991 Zb. Po štyroch rokoch práce prvého výboru SSA predniesol záverečnú hodnotiacu správu predseda SSA Elemír Rákoš na Valnom zhromaždení SSA

Zasadnutie Výboru SSA dňa 1. februára 2000

v Rajeckých Tepliciach dňa 1. júna 1994. V diskusii sa žiadalo vypracovať novú koncepciu archívnickva, bola potrebná kritika a polemika s odborom archívnickva, ďalej zriaďovanie odborných komisií, aby sa k problémom mohlo vyjadriť čo najviac archivárov. Takmer nadčasový sa dnes zdá byť postreh tajomníčky SSA po šiestich rokoch existencie spoločnosti vyslovený na 4. valnom zhromaždení SSA dňa 16. októbra 1996 na Táloch: „...spoločnosť je stále vnímaná ako čosi nové, čo tu má byť, ale predsa zavádza; mala by upozorňovať na problémy vznikajúce pri každodennej práci v archívoch a spolupracovať so štátnymi orgánmi pri hľadaní východísk, riešení“.

V roku 2002 prijala NR SR zákon č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach spolu s vykonávacím predpisom k nemu, vyhláškou MV SR č. 628/2002 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov. Na to, aby sme rozobrali, čo

Prvé stretnutie archivárov V4 v Poprade 6. marca 2007

nový zákon priniesol pre slovenské archívnickvo po odbornej stránke, žiaľ, nemáme veľa priestoru, no organizačne to boli veľké zmeny. Od 1. januára 2003 sa vytvorila sieť štátnych archívov s pobočkami – bývalými okresnými archívmi, archivári sa stali štátnymi úradníkmi so všetkým, čo k tomu patrí, nearchivári zamestnancami vo verejnej službe. V roku 2003 sa nevyhnutnosť navýšenia počtu pracovníkov v štátnych archívoch zapracovala aj do uznesenia vlády SR č. 1201 zo dňa 17. decembra 2003 ku koncepcii rozvoja štátnych archívov zriadených MV SR podľa zákona NR SR č. 395/2002 Z. z. do roku 2010 (s výhľadom do roku 2015). Toto uznesenie sa však nikdy nepremietlo do praxe a archivári čoskoro zažili šok – v roku 2006 bolo ohlásené prepúšťanie 20 % zamestnancov z radov archivárov. Číslo sa napokon ustálilo na desiatich percentách. Výbor SSA vydal dňa 21. novembra 2007 vyhlásenie ku kritickej situácii v slovenských archívoch, v registratúre spoločnosti sa zachovalo

Archivári na V. archívnych dňoch v Mojímrovcach v roku 2001

Miniatúra z erbovej listiny Leopolda II. pre komorského grófa Jána Mitrovského z Nemyšle z roku 1792. (Štátny ústredný bankský archív v Banskej Štiavnici, fond Hlavný komorskogrofský úrad v Banskej Štiavnici)
Foto: M. Kalnovicová.

September

	7	14	21	28
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	
4	11	18	25	
5	12	19	26	
6	13	20	27	

Október

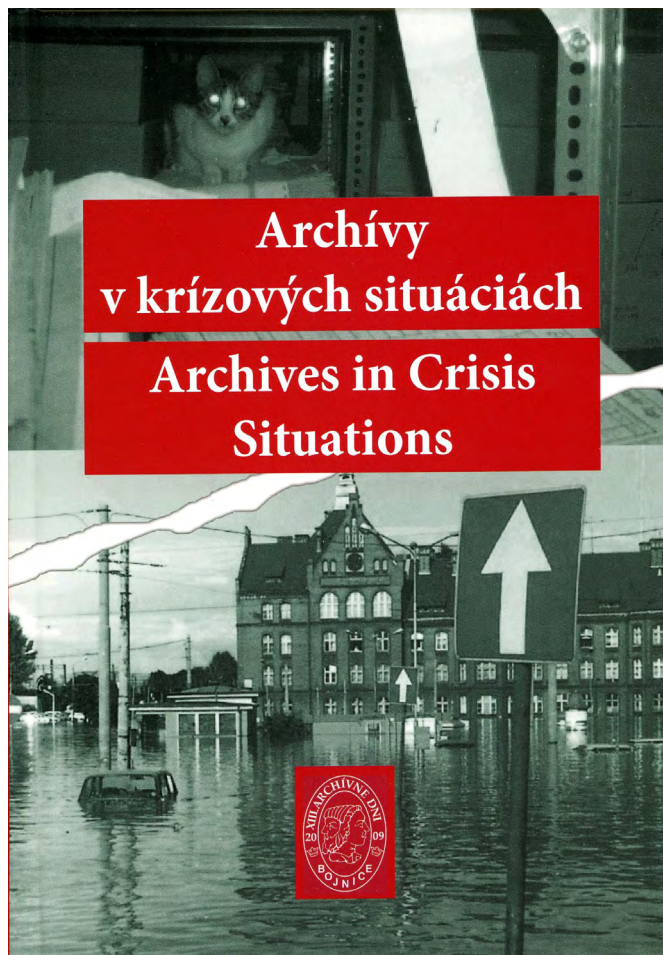
	5	12	19	26
	6	13	20	27
	7	14	21	28
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	31
4	11	18	25	

Kalendár SSA na rok 2009 bol venovaný miniatúram, na obrázku je miniatúra z erbovej listiny Leopolda II. pre komorského grófa Jána Mitrovského z Nemyšle z roku 1792 uložená v Slovenskom banskom archíve v Banskej Štiavnici vo fonde Hlavný komorskogrofský úrad v Banskej Štiavnici.

veľmi veľa podporných stanovísk zo strany partnerských spoločností v zahraničí i domácich právnických či fyzických osôb.

Z ďalších medzníkov vývoja slovenského archívnicva, na ktoré reagovala aj SSA, spomenieme dve: list z 5. júna 2008 adresovaný ministrovi vnútra SR ku kritickej situácii Archívu mesta Bratislavy, na ktorý prišla odpoveď: „...je to jedna z priorit ministerstva a vyrieši sa v horizonte 3 – 4 rokov odovzdaním účelovej novostavby“ a vyhlásenie Výboru SSA zo 16. septembra 2009 za zachovanie integrity archívneho systému SR, no túto legitímnu požiadavku sa nepodarilo presadiť (odbor sa rozdelil).

SSA sústredila svoju pozornosť aj iným smerom – jej aktivity možno sledovať vo viacerých oblastiach. Tou najdôležitejšou, ktorá sa od roku 1997 organizuje pre celú archívársku societu, je podujatie (v posledných rokoch, aj čo sa príspevkov týka, s medzinárodnou účasťou) známe ako archívne dni v SR. Tento rok sa uskutočnia v poradí už dvadsa-

Titulná strana prvého printového zborníka vydaného SSA z XIII. archívnych dní v Slovenskej republike, medzinárodnej konferencie pod názvom Archívy v krízových situáciách, ktorá chcela poukázať na dôležitosť záchrany jedinečných a nenahraditeľných archívnych dokumentov.

te, organizuje ich ten istý kolektív popradských archívárov ako pred dvadsiatimi rokmi – malá zmena však bude: Ing. Evu Sedláčkovú vystriedala Mgr. Jozefína Vargová a nestretne sa v Poprade, ale v Tatranskej Lomnici.

Ďalšou oblasťou je publikačná činnosť – vydávanie zborníkov z podujatí v digitálnej (v roku 2007: Archívy 21. storočia. Sprístupňovanie archívnych fondov a nové technológie a v roku 2008: Sprístupňovanie kultúrneho dedičstva v archívoch) i printovej podobe (od roku 2009: Archívy v krízových situáciách), vyšiel jeden reprezentačný nástenný kalendár (2009) a periodikum Fórum archívárov dlhé roky vydávané v printovej, neskôr len v elektronickej podobe. Od svojho prvého čísla, ktoré vyšlo v októbri 1990 pod redakčnou taktovkou Jozefa Hanusa, Františka Bokesa a Petra Maguru, vychádzalo ako mesačník, od roku 2007 ako štvrťročník (v rokoch 2013 – 2014 vyšli čísla 3 a 4 ako dvojčíslo), od roku 2015 vychádza trikrát ročne a bolo mu

Archivári na exkurzii po slovinských archívoch v roku 2007

pridelené ISSN. Rok 2006 bol kritický, periodikum bojovalo o prežitie kvôli nedostatku príspevkov – vyšli len dve čísla (č. 1 september – október a č. 2 november – december).

Archivárska obec by mala byť prirodzene zvedavá, snažiť sa nielen porovnať svoju prácu a pracovné podmienky s kolegami z iných domáciach, no najmä zahraničných archívov, odpozorovať to, čo robia lepšie a uplatniť to pri svojej práci. Odborné exkurzie vytvárajú na to ideálne podmienky. Tou prvou bola návšteva rakúskeho štátneho archívu vo Viedni (6. november 1990). Z posledných môžeme uviesť exkurziu do Mestského archívu v Budapešti (24. november 2004), do Krajinského archívu v St. Pöltene (október 2005), do Archívu mesta Brna a Okresného archívu v Zlíne (11. október 2006), do Slovinska, kde jej účastníci mali možnosť navštíviť Maribor a Pokrajinski arhiv Maribor, Ptuj, Celje, Ljublanu a Slovinský národný archív (26. – 27. september 2007), do Maďarska, kde sme si pozreli cirkevné archívy v Pannonhalme, Zirci, Tihanyi a Župný archív vo Vespríme (5. – 6. október 2009), na Moravu: Moravské kartografické centrum vo Velkých Opatoviciach, hrad Šternberk, Zemský archív v Opave, zámok Kunín (5. – 6. október 2010). Zaujímavým bolo archivársko-umeleckohistorické putovanie po kláštoroch Jasov a Leles, renesančnom kaštieli v Borši, hradoch vo Veľkom Kamenci a Kisvárde (Maďarsko), návšteva v Župnom archíve v Nyíregyháze, večera v renesančných pivniciach hradu Csonkavár (Kráľovský Chlmec), prehliadky Rákociho hradu v Blatnom potoku (Sárospataku) a hradu vo Fiľakove (3. – 5. október 2011). Nasledujúce dve exkurzie viedli do Českej republiky: na-

vštívili sme Moravský zemský archív v Brne, Kostnicu sv. Jakuba v Brne i Jurkovičovu secesnú vilu v Žabovřeskoch (9. október 2012) a hrad Heidenreichstein (Rakúsko), Štátny oblastný archív v Třeboni, Štátny okresný archív Českých Budějoviciach, Kláštor Zlatá Koruna (9. október 2013). Minulý rok sme na pozvanie poľských kolegyň zavítali do Varšavy (Archiwum Głównie Akt Dawnych, prehliadka Starého mesta, Kráľovského zámku, Archív Poľskej akadémie vied, Múzeum Varšavského povstania, záhrady paláca kráľa Jána III. vo Wilanowe, 1. – 4. október 2015).

Je veľmi dôležité vedieť sa prezentovať – archivári sú strážcami archívnych dokumentov nesmiernej historickej hodnoty, ktoré však laickej verejnosti zostávajú po celé desaťročia ukryté. V roku 2008 počas archívnych dní v Skalici navrhol Výbor SSA, aby v každom kalendárnom roku okolo 8. júna otvárali archívy svoje dvere pre verejnosť. Na výzvu SSA prvý reagoval Archív mesta Košice, v nasledujúci rok v dňoch 11. – 12. septembra 2009 podujatie zorganizovalo 15 archívov z celkového počtu 72. Ďalšou z aktivít SSA malo byť každoročné udeľovanie Ceny Elemíra Rákoša. Uskutočnil sa len jeden ročník (2007), ktorého víťazkou sa stala Katarína Bodnárová s prácou Bratislavské mestské knihy na prelome stredoveku a novoveku z pohľadu diplomatiky.

Od svojho vzniku sa SSA snažila aj o etablovanie na medzinárodnej úrovni a postupne si budovala kontakty so zahraničím, po roku 1990 najmä účasťou na zasadnutiach spoločností v blízkych či vzdialenejších krajinách, nadviazali sa kontakty s Rakúskom, Slovinskom i Nemeckom. Za istý medz-

ník v týchto vzťahoch treba považovať stretnutie predstaviteľov archívnych spoločností krajín V 4, ktoré sa konalo dňa 6. marca 2007 v Poprade. Českú republiku na ňom zastupoval Daniel Doležal, Maďarsko László Szögi, Poľskú republiku Hanna Krajewska a Slovenskú republiku Zuzana Kollárová. Počas stretnutia sa vytvorili pracovné skupiny, prijala deklarácia o spolupráci, ktorá zahŕňa najmä vedeckú a odbornú spoluprácu (konferencie, zborníky, výstavy a podobne). V roku 2007 sa podpísala zmluva o spolupráci medzi archívnymi spoločnosťami v Slovenskej republike a v Maďarsku (22. august) a takmer o rok neskôr (10. – 13. september 2008) sa konala prvá spoločná konferencia krajín V 4 v Nowom Sączu a Bochni na tému Spoločná minulosť, spoločná budúcnosť, kde za slovenskú stranu aktívne vystúpila Jana Kurucárová, Jozef Klačka, Elena Kašiarová, Valéria Hrtánková a Zuzana Kollárová. Uskutočnilo sa tiež niekoľko stáží. Viac sa o činnosti SSA v rokoch 1990 – 2015 dočítate v časti venovanej 25. výročiu vzniku SSA uverejnenej v Zborníku SSA 2015.

Za dvadsaťpäť rokov sa zmenila spoločenská situácia v krajine, dávno opadli emócie a eufória zo zmien, ktoré nastali a o ktoré sa naši predchodcovia snažili majúť na mysli archivárov i celé slovenské archívnictvo. Zmenilo sa jeho smerovanie i jeho štruktúra, vymenili sa ľudia, pozitívne nálady vystriedala často frustrácia či beznádej a to je zrejme čas položiť si otázku: Quo vadis, Spoločnosť slovenských archivárov? Aké bude tvoje poslanie a úloha v zmenených podmienkach?

Verím, že tvoje kormidlo udržíme pevne v rukách a otočíme tým správnym smerom s pomocou nás všetkých – veď si o nás a pre nás!

Mária Grófová

QUO VADIS SPOLOČNOSŤ SLOVENSKÝCH ARCHIVÁROV?

Pri príležitosti 25. výročia založenie Spoločnosti slovenských archivárov, ktoré sme si pripomenuli v roku 2015, sa redakcia Fóra archivárov rozhodla pripomenúť si toto jubileum nielen pohľadom do minulosti Spoločnosti, ale aj do prítomnosti a budúcnosti. V nasledujúcich riadkoch Vám predstavíme súčasných členov Výboru SSA a Revíznej komisie SSA krátkym profilom. Prostredníctvom odpovedí na anketové otázky priblížime aj ich vízie o smerovaní Spoločnosti, ich vnímanie pozitívnych a negatívnych aspektov v SSA.

1. Aká je Vaša predstava o budúcnosti SSA, čo vnímate ako najväčšie výzvy najbližších rokov? Čo by ste chceli pre spoločnosť urobiť?

2. Čo považujete za pozitívne a naopak, čo za negatívne v súčasnej SSA?

Mgr. Mária Grófová, predsedníčka SSA

M. Grófová je absolventkou odboru história – archívnictvo na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (1991). Po skončení štúdia začala pracovať v Slovenskom národnom archíve. Po návrate do regiónu „čakala“

dva roky na uvoľnenie miesta archivárky v bývalom okresnom archíve, počas ktorých vyučovala v základnej škole dejepis, zemepis a nemecký jazyk. Od roku 2007 pracuje v Archíve Univerzity Komenského v Bratislave. Publikovala niekoľko čriepkov z regionálnych dejín, v súčasnosti sa o. i. pracovných povinností archivárky špecializuje na výskum dejín Univerzity Komenského v Bratislave, aktívne sa zúčastnila viacerých medzinárodných konferencií zameraných na dejiny univerzitného vzdelávania, publikovala viaceré štúdie z dejín jej alma mater. Členkou SSA je od roku 1999, v rokoch 2010 – 2014 pracovala vo výbore SSA ako hospodárka i ako členka redakčnej rady Fóra archivárov. Na valnom zhromaždení počas XVIII. archívnych dní v SR v Prešove v roku 2014 ju členovia SSA zvolili za predsedníčku spoločnosti.

Odpoveď na otázku č. 1: Ak sa máme pozrieť do budúcnosti jestvovania spoločnosti, nedá sa to spraviť bez pohľadu do minulosti. Doba, v ktorej žijeme dnes, je diametrálne odlišná od tej, v ktorej SSA vznikala. Aj dôvody vzniku boli iné než tie, ktoré možno vnímať ako opodstatnenie jej ďalšej existencie. Možno krátke porovnanie: pokiaľ v minulosti bola snaha zakladajúcich osobností o isté spoločenské etablovanie archivárov, ohodnotenie ich práce a to nielen morálne, poukázanie na dôležitosť a nenahraditeľnosť ich činnosti pre spoločnosť i jednotlivcov, snaha o korektnú participáciu pri riešení problémov slovenského archívnictva legislatívou počnúc a aktívnou účasťou pri obsadzovaní postov vedúcich pracovníkov končiac, dnes silná centralizácia najmä v štátnych archívoch ur-

čuje archivárom len úradnícke postavenie. Vieme však, že v našom povolani len úradovanie nestačí a je potrebná aj istá nadstavba, čo sa, mám pocit, v súčasnosti veľmi „nenosí“. Ak porovnáam situáciu v slovenskom archívniectve so situáciou v národných archívniectvách krajín V 4, jednoznačne ťaháme za kratší koniec a čoskoro sa na míle vzdialíme od trendu bežného u našich susedov. Čo tým myslím? Na Slovensku nieto archívu (ani len jediného) s právnou subjektivitou a tak oficiálna participácia slovenských archívov a archivárov na spoločných cezhraničných výskumných projektoch či snahách získať granty je nulová. Pokiaľ českí kolegovia dokážu spolupracovať s nemeckými archívami (napr. niekoľkoročný projekt výskumu bohémik a bavarík) a úspešne získať granty z únie, my im môžeme len držať palce a ticho dúfať, že jedného dňa vo vzdialenej budúcnosti sa čohosi podobného dožijú aj naši nasledovníci. Nemyslím si, že by sme mali „nešikovnejších“ archivárov, než sú inde. Podľa všetkého sa zdá, že história sa má robiť asi inde, než v archívoch. A ak sa robí, tak len regionálna v podobe príspevkov do obecných monografií, čo je síce tiež veľmi dôležité, ale nejaký celoslovenský základný archívny výskumný projekt to nenahradí. Generácia prvých archivárov mala ambíciu sprístupňovať pramene aj vo forme edícií, druhá generácia sa tejto činnosti viac-menej vzdala, bude teda tá tretia schopná vrátiť sa vôbec niekedy k tejto úlohe, ak by mala len úradovať?

Myslím si, že SSA sa nachádza v akomsi prechodnom období, keď si hľadá svoje miesto najmä medzi archivármi. Je ťažké odhadnúť, ako bude jej činnosť pokračovať a na aké oblasti sa sústreďovať. Osobne by som bola veľmi rada, keby sa stala otvorenou platformou spolupráce a komunikácie nielen domácich archivárov, ale aj akýmsi spájajúcim elementom s archívniectvami okolitých susedných štátov, možnosťou rozvíjať bádateľské aktivity tých, ktorí by o to stáli.

Verím, že spoločnosti sa naďalej bude dariť aspoň tak, ako doteraz.

Odpoveď na otázku č. 2: Za veľké pozitívum považujem už to, že SSA je a existuje, za istý dar to, že v jej výbore sa stretne väčšina archivárov – nadšencov, ktorým archivársky chlebík nie je cudzí a sú ochotní venovať svoje sily a voľný čas aj pre ďalších kolegov – archivárov, a ktorí túto činnosť vnímajú ako pokračovanie snáh ich predchodcov. Som rada, že aj vo výbore, ktorý vzišiel z volieb v roku 2014, sa postupne konštituovalo „zdravé jadro“, na ktoré

sa dá stopercentne spoľahnúť. Sú úlohy, ktoré sa nám podarí realizovať lepšie a rýchlejšie, s inými sa pasujeme a máme pocit, že sa vlečú... No vždy je tu myšlienka, že to robíme pre všetkých členov SSA. Keby sme to mali robiť len sami pre seba, isto by to veľmi rýchlo „zabalili“. Motivujúca je tiež skutočnosť, že rady SSA sa do apríla tohto roku rozšírilo o 8 nových členov z radov mladých kolegov.

Ako značné negatívum vnímam istú apatiu, znechutenie, nezáujem časti členskej základne, ktorých príčiny sa ťažko pomenúvajú. Nevieť teda, či je to spôsobené postupnou generačnou výmenou, či situáciou v našom odbore za posledných desať – pätnásť rokov a SSA je dobrý a vhodný „objekt“ na kritiku. Možno okrajovo som sa stretla s istým druhom hanby za členstvo v SSA, čo však v tomto prípade dokáže každý jeden z nás vyriešiť oznámením o zrušení členstva.

Máme periodikum Fórum archivárov, ktoré nám ticho závidia aj kolegovia zo zahraničia, no čítame ho? Alebo si pozrieme len svoj text a ostatné nás nezaujímá? Pokiaľ aj dostaneme z archívov elektronickú pozvánku na podujatie, ktoré organizujú, málokedy príde informácia, ktorá by sa dala uverejniť, o tom, ako prebiehalo a ako sa vydarilo. Je to lenivosť ospravedlnená konštatovaním (?): „... a načo, nič z toho nemám, len prichádzam o svoj voľný čas.“ Čo tak byť inšpiráciou pre prácu iných kolegov?

PhDr. Veronika Nováková, PhD., čestná predsedníčka SSA

V. Nováková je absolventka študijného odboru archívniectvo na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (1978). Po skončení štúdia nastúpila v auguste 1978 do Štátneho okresného archívu v Galante so sídlom v Šali. V roku 1986 bola poverená vedením archívu a v roku 1987 menovaná za jeho riaditeľku. Na začiatku profesijného pôsobenia sa zaoberala najmä vývojom spisomňovania v stoliciach. Štúdie zamerané na túto problematiku boli zverejnené najmä na stránkach Slovenskej archivistiky, ale aj v maďarských odborných časopisoch. Od polovice 80. rokov sa zapojila do výskumu regionálnych dejín, ktorých výsledkom boli monografie miest a obcí z okresov Galanta, Šaľa a neskôr spolupraco-

vala na monografii mesta Dunajská Streda. V tom istom období sa venovala aj výskumu pečatí obcí a miest, ktorého výsledky sú uverejnené v osobitnej publikácii. Od roku 1998 ako externá pedagogická pracovníčka vyučuje maďarský jazyk na Trnavskej univerzite v Trnave a od roku 2004 vedie seminár archívny manažment na Katedre archívnickva a pomocných vied historických na FiF UK. V ostatnom čase sa venuje archívnej teórii, najmä jej aplikácii v praxi. Od roku 2003 je členkou Vedeckej archívnej rady, od roku 1990 redakčnej rady Slovenskej archivistiky. Je aj členkou Vedeckej rady Slovenského národného archívu a Vedeckej rady Archívu Slovenskej národnej galérie. V súčasnosti je vedúcou Archívu Šaľa, ktorý je od 1. novembra 2015 pracoviskom Štátneho archívu v Nitre. Od založenia Spoločnosti slovenských archivárov bola podpredsedníčkou Výboru SSA a v rokoch 1994 – 2006 zastávala funkciu predsedníčky SSA. Od roku 2014 je čestnou predsedníčkou SSA.

Odpoveď na otázku č. 1: Spoločnosť by sa mala výraznejšie venovať zastúpeniu archivárov. Zdá sa, že predstava o partnerstve voči riadiacim orgánom by sa mala opätovne nastaviť. Táto skutočnosť ale v súčasnosti nemá žiadnu oporu v legislatíve. Preto je asi opäť potrebné uvažovať o pretvorení spoločnosti na profesijnú komoru. Avšak je ťažké niečo podniknúť v tejto sfére, ktorá funguje na základe dobrovoľníctva. Zdá sa mi, že čoraz výraznejšie sa Spoločnosť stáva len organizátorom archívnych dní. Navyše, centrom záujmu týchto podujatí sú stále častejšie nearchívne témy.

Medzi výzvy by som zaradila aj spravovanie národného archívneho portálu, zapojeného do medzinárodnej archívnej siete. V tomto smere my slovenskí archivári zaostávame „100 rokov za opicami“.

Chcela by som sa zapojiť hlavne do procesu zvyšovania odbornosti archivárov. Hoci aj formou praktických odborných seminárov organizovaných SSA.

Odpoveď na otázku č. 2: Za pozitívne považujem to, že SSA vôbec pracuje a vydáva zborníky, vytvára pre archivárov príležitosti stretávať sa a vymieňať si informácie. Za negatívne považujem slabú angažovanosť a slabé vystúpenie Spoločnosti ako profesijného združenia pri vytvorení novej sústavy štátnych archívov.

Doc. PhDr. Juraj Roháč, CSc., podpredseda SSA

J. Roháč je absolventom štúdia archívnickva na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (1979). V rokoch 1979 – 1987 pracoval vo vtedajšom Štátnom okresnom archíve v Trnave – podieľal sa na spracúvaní fondu Magistrát Trnava (*Decreta regia, Missiles*). Roku 1983 absolvoval medzinárodnú odbornú archívnu stáž v Národnom archíve v Paríži. Od roku 1987 pôsobí na FiF UK – v súčasnosti je vedúcim Katedry archívnickva a PVH FiF UK. Prednáša úvod do štúdia PVH, stredovekú diplomatiku a archívnickvo, vedie odborné praxe, je školiteľom diplomových, doktorských a doktorandských prác, vedie výberové kurzy pre študentov nearchívneho štúdia. V rokoch 1992 – 1994 sa zúčastnil na archívnom výskume vo Vatikánskom tajnom archíve, roku 2005 na stáži *Théories et pratiques archivistiques* (program *Courants du Monde*) v Národnom archíve v Paríži. Svoje bádanie zameriava na diplomatiku, dejiny Trnavy a cirkevné dejiny. Je predsedom Sekcie archívnickva a PVH Slovenskej historickej spoločnosti pri HÚ SAV, členom Vedeckej rady Slovenského národného archívu a redakčnej rady Slovenskej archivistiky. Od roku 1990 je členom Výboru SSA, v súčasnosti zastáva post podpredsedu.

Odpoveď na otázku č. 1: SSA by sa mala vo svojej činnosti zamerať na prehĺbenie profesijného aspektu, mojou predstavou je pretvorenie tejto organizácie na skutočnú Komoru archivárov, ktorá by bola garantom odbornosti pracovníkov v slovenských archívoch a iniciátorom trendov rozvoja nášho archívnickva. Toto všetko je nemysliteľné bez naštartovania odborných projektov, ktoré by sa venovali aktuálnym problémom archívnickva (workshopy, semináre) a spolupráce s riadiacim orgánom slovenského archívnickva, pre ktoré by mala byť spoločnosť skutočným partnerom a odborným oponentom. Vo svojej pedagogickej práci chcem klásť ešte väčší dôraz na vysokú odbornosť absolventov archívneho štúdia, motivovať ich pre prácu v archívoch a diskutovať s nimi o všetkých aktuálnych problémoch.

Odpoveď na otázku č. 2: SSA odviedla veľkú prácu v oblasti propagovania a zviditeľnenia sloven-

ského archívnicka (predovšetkým organizovaním Archívnych dní v SR), jej členovia v regiónoch pripravujú zaujímavé odborné podujatia (prednášky, vydávanie vlastivedných prác a pod.). Žiaľ, SSA prestala byť akceptovaná ako odborný partner a oponent riadiacim orgánom slovenského archívnicka. Evidentné je aj ochabnutie záujmu o členstvo v tejto organizácii, prejavy pasivity a rezignácie v členskej základni.

**Mgr. Martina Orosová,
tajomníčka SSA**

M. Orosová je absolventkou odboru archívnicko – história na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (1994). Od roku 1997 pracuje v Archíve Pamiatkového úradu Slovenskej republiky v Bratislave, ktorý je ve-

rejným špecializovaným archívom s celoslovenskou pôsobnosťou, od roku 2016 je jeho vedúcou. Venuje sa odborným archívnym činnostiam, predarchívnej starostlivosti, je supervízorkou pre informačný systém na spracovanie archívnych dokumentov a na správu registratúry v Pamiatkovom úrade SR. Je hlavnou redaktorkou časopisu Monument revue. V súčasnosti je externou študentkou postgraduálneho štúdia v odbore slovenské dejiny v Historickom ústave Slovenskej akadémie vied. Publikuje v oblasti archívnicka, ochrany pamiatok a histórie so zameraním na kultúrne dejiny Slovenska v 20. storočí. Členkou SSA je od roku 1997, od roku 2014 je členkou výboru a tajomníčkou SSA.

Odpovede na otázky č. 1 a 2: Dovolím si odpovede na anketové otázky spojiť do jednej úvahy, lebo takto sa mi o Spoločnosti lepšie premýšľa.

Spoločnosť slovenských archivárov chápem predovšetkým ako komunitu „spriaznených duší“, ľudí, ktorí svoju prácu berú ako poslanie, ktorým práca s hodnotami dáva zmysel, ľuďmi, ktorí rovnako vnímajú silu a dôležitosť dokumentov akéhokoľvek druhu pre pamäť ľudstva, krajiny, spoločenstva, či slobodu jednotlivca. Je pritom jedno, či človek pracuje so stredovekými listinami, elektronickými záznamami, fotografiami, plánmi, zvukovými stopami či „obyčajnými“ spismi, či pracuje v štátnom, špecializovanom, podnikovom alebo cirkevnom archíve, či je správca registratúry veľkej spoločnos-

ti, verejnej inštitúcie alebo malej súkromnej firmy, alebo je „len“ obyčajným priaznivcom a priateľom spoločnosti a jej členov.

Pri svojej práci sa stretávam aj s inými profesijnými a záujmovými skupinami – historikmi, archeológmi, etnológmi, historikmi umenia, reštaurátormi, architektmi, pamiatkarmi, múzejníkmi – a smelo môžem vyhlásiť, že žiadna sa nevyrovná archivárom. Často premýšľam, v čom je tá výnimočnosť, tá magická príťažlivosť, ktorá archivárov drží pohromade, ktorá z archivárov robí „piatu mafiu“, ako to kedysi pomenoval Juraj Spiritza, a ktorá dáva život aj spoločnosti. V porovnaní s inými spoločnosťami, čím sa nikoho nechcem dotknúť, sme naozaj aktívni, máme slušné výsledky, robíme zaujímavé akcie, pozorne sledujeme dianie v našej disciplíne, je za nami vidieť kus práce, a pritom sa nevyhýbame ani obyčajnej ľudskej zábave, dokážeme byť srdeční, uvoľnení a priateľskí.

Dobre počujem všetky tie „ale“, ktorými mi v tejto chvíli mnohí oponujú. Nie všetci sú so spoločnosťou spokojní, mnohí na ňu zanevrelí, opustili jej rady a išli svojou cestou. Musím priznať, že aj tí nespokojní majú pravdu, nie všetko je ideálne, viaceré zámery sa dlhodobo nedarí plniť, niektoré skutočnosti sa ešte zhoršujú, spoločnosť akoby si s mnohými problémami nevedela rady. Opäť však musím zdôrazniť, že spoločnosť sú predovšetkým konkrétni ľudia a spoločnosť je a bude len taká, akými ju robia a budú chcieť robiť jej členovia. Koniec koncom, rôznorodosť, pestrosť, aj protikladnosť názorov a pohľadov, je zárukou ďalšieho vývoja a napredovania. Bola by to poriadna nuda, keby sme všetci mali rovnaké zmýšľanie, a skôr či neskôr by sme ustrnuli v mŕtvolnej stagnácii.

Som v tomto smere optimista a o budúcnosť spoločnosti sa nebojím, pretože verím v silu jej členskej základne. Neviem odhadnúť, čo konkrétne nám prinesie zajtrajšok, či sa spoločnosť bude musieť nejakým spôsobom pretvoriť, prerodiť, zmeniť systém svojho fungovania, v každom prípade, udeje sa len to, čo budú jej členovia chcieť uskutočniť. Moje vízie sú vo všetkom vždy ďalekosiahle a často takmer fantastické, preto sa pokúsím byť realistická a konkrétna. Prialo by som si, aby spoločnosť priniesla do slovenskej archivistiky a slovenského archívnicka (a správy registratúry) viac profesionality, odbornosti, rozhladu, erudovanosti. Možno si poviete, že toto je úloha škôl, ústavov, zamestnávateľov, či individuálna záležitosť každého jednotlivca. Ja však vidím v oblasti vzdelávania a nadobúdania nových poznatkov a zručností dost priestoru

aj pre aktivity spoločnosti. Dokážeme mimoriadne skvele organizovať konferencie, semináre, exkurzie, sme schopní vydávať literatúru, komunikovať so zahraničnými archívnymi spoločnosťami, vieme ľudí spájať a sprostredkovať informácie. To je ohromný potenciál, ktorý by spoločnosť mala ďalej rozvíjať. Chce to len sústrediť pozornosť na skutočne odborné témy, identifikovať a definovať problémy, s ktorými sa archivári stretávajú v každodennej práci a väčšinou sa s nimi boria každý po svojom. Ohromné medzery vidím najmä v rozvíjaní archívnej teórie, tá akoby umrela spolu s doktorom Rákošom. Na nedostatok teoretických a metodických materiálov a na neznalosť zahraničných skúseností doplácame všetci.

Som presvedčená, že pod hlavičkou Spoločnosti dokážeme realizovať aj náročnejšie projekty, napríklad Biografický slovník archivárov, čo je neodpušiteľný dlh voči našim predchodcom. Naň by mali nadväzovať monografie venované jednotlivým osobnostiam a jednotlivým archívom, a pravdaže, nakoniec aj komplexným dejinám slovenského archívnictva. Tém je nekonečné množstvo, stačí ich zdvihnúť a pustiť sa do nich.

Za svoj osobný úspech by som považovala, keby som dokázala členov spoločnosti primäť k väčšej aktivite, vzbudiť v nich skutočný záujem o problematiku archívnictva tak, aby sa pre nich profesia stala vášňou, aby sa nebáli prezentovať svoje myšlienky verejne, aby vyhľadávali nové informácie a neváhali podeliť sa s nimi s ostatnými, jednoducho, aby naša komunita skutočne aktívne žila.

A na záver by som si priała, aby povolanie „archivár/archivárka“ malo v slovenskej spoločnosti skutočný kredit, dobré meno, cveng, prestíž, aby bolo morálne aj finančne vysoko hodnotené, aby archivárky a archivári vyšli zo zaprášených depozitov a „postavili sa do svetla reflektorov“.

Mgr. Marta Švoliková, hospodárka SSA

M. Švoliková je absolventka Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, odbor archívnictvo a pomocné vedy historické (1987). Od novembra roku 1986 pracuje v levickom archíve, ktorý dnes jestvuje pod názvom

Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Levice. Na začiatku praxe sa venovala najmä spracovávaniu ar-

chívnych fondov samosprávnych orgánov, v súčasnosti sa zameriava na sprístupňovanie archívnych fondov a vybavuje bádateľskú agendu. Zaoberá sa výskumom dejín Levíc a okolia. Výsledky svojich výskumov publikuje v regionálnych monografiách. Je zostavovateľkou a spoluautorkou Monografie mesta Levice (2010, druhé vydanie 2016), autorkou publikácie Z histórie židovskej komunity v Leviciach (2012), spoluautorkou retrovydaní Levickej kuchárskej knihy (2011, 2014). Zúčastňuje sa na konferenciách a prednáša o dejinách levického regiónu. Ako organizátorka sa podieľala na príprave medzinárodných konferencií Knižná kultúra Levíc a okolia (2005), Mesto a šľachta, mešťania a šľachtici (2007). Je členkou redakčnej rady Zborníka Tekovského múzea v Leviciach, v ktorom aj publikuje. Členkou SSA je od roku 1999, členkou Výboru SSA od roku 2014, keď prevzala funkciu hospodárky SSA. Zároveň je členkou redakčnej rady Fóra archivárov a zabezpečuje jazykovú korektúru tohto periodika i zborníkov vydávaných SSA od roku 2014.

Odpoveď na otázku č. 1: Úprimne, neviem aká bude budúcnosť SSA. Páči sa mi, že sme začali organizovať okrem archívnych dní aj semináre, máme si koho a čo pripomínať, ale to je len zrnko... Ak budú zmeny v archívoch prebiehať neprehľadne, tak neviem, kam budeme kráčať...

Odpoveď na otázku č. 2: Za jedno z pozitív považujem, že sa členstvo SSA omladzuje. Teší ma, že sa podarilo vydať zborník z archívnych dní v Prešove spolu s príspevkami zo seminára k prvej archívnej vyhláske a pripravuje sa vydanie zborníka z archívnych dní v Liptovskom Mikuláši, v ktorom budú publikované aj príspevky zo seminára venovaného storočnici narodenia Michala Kušika.

PhDr. Ladislav Vrtel, člen Výboru SSA

L. Vrtel je absolvent odboru archívnictvo a pomocné vedy historické na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (1976). Od roku 1976 pracoval v Štátnom archíve v Bratislave a od roku 1979 na Archívnej správe,

dnes Odbore archívov a registratúr MV SR. V rokoch 1979 – 1989 sa venoval predarchívnej starostlivosti a zároveň bol tajomníkom Skartačnej

komisie. V súčasnosti je hlavným štátnym radcom SR pre heraldiku a správcom Heraldického registra SR. Je autorom niekoľkých štúdií z archivistiky, viacerých učebných textov pre kurzy archívniectva a spisovej služby, spoluautorom metodickej príručky Ochrana, sprístupňovanie a využívanie archívnych dokumentov (1988). Bohatá je jeho publikačná a propagačná činnosť v oblasti heraldiky a ochrany archívneho dedičstva. Patrí k zakladajúcim členom SSA a opakovane bol od roku 1990 zvolený za člena Výboru SSA.

Odpoveď na otázku č. 1: SSA by mala plniť poslanie, ktoré má zakotvené vo svojich stanovách. To celkom postačí. Ak sa pýtate na môj príspevok, keď môžem, prispievam k budovaniu vizuálnej identity Spoločnosti (erb, plakety, logá archívnych dní...) a delím sa s mladšími kolegami o svoje životné pracovné skúsenosti :-).

Odpoveď na otázku č. 2: Silnou aj slabou stránkou Spoločnosti je, že jej členmi sú nielen archívári zo štátnych archívov, ale aj absolventi archívniectva, ktorí pôsobia ako správcovia registratúry, v miestach uloženia a pod. Záujem o členstvo v Spoločnosti je isto sympatický. No archívári zo štátnych archívov, ktorí Spoločnosť zakladali, sú možno už v menšine. Dominantní nie sú ani vo Výbore SSA. Nijako nechcem stavať „štátnych“ a „osobitných“ proti sebe. Veď možno najmä vďaka osobitným ešte spoločnosť funguje. Patrí im veľká vďaka!

Z môjho pohľadu obec archívárov zo štátnych archívov už rezignovala na slobodné vyjadrovanie sa, archívári sa snažia nevyčnievať a ticho si plniť funkcie štátnych zamestnancov. Problém je tiež v odhodlaní trpezlivo hľadať vzájomné pochopenie medzi SSA a Odborom archívov a registratúr. Rezervy sú na oboch stranách. Bez vzájomnej spolupráce to však k lepšiemu smerovať nikdy nebude.

PhDr. Radoslav Ragač, PhD., člen Výboru SSA

R. Ragač je absolvent odboru archívniectvo – história na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (1998). Po skončení štúdia krátko zamestnaný v Slovenskom národnom archíve a potom v Štátnom oblastnom ar-

chíve v Bratislave ako archívár. V rokoch 2003 – 2008 pracoval v Archíve Ústavu pamäti národa, vedúci oddelenia, v roku 2008 riaditeľ archívu. Od júla 2008 riaditeľ Slovenského národného archívu. Zaoberá sa výskumom neskorostredovekých a ranonovovekých dejín, dejinami pamiatkových objektov a špecializuje sa aj na pomocné vedy historické, najmä na heraldiku a sfragistiku. Pedagogicky aktívny, člen viacerých vedeckých a redakčných rád. Podieľa sa na riadení medzinárodných projektov. Členom SSA je od roku 1998, v rokoch 2010 – 2014 bol predsedom SSA, v súčasnosti je členom Výboru SSA.

Odpoveď na otázku č. 1: Výzvami nasledujúcich rokov bude nestratiť spojenie s nastupujúcou generáciou, pritiahnúť ju do práce v spoločnosti a aktívny prístup k zmenám, ktoré život prináša. Po štyroch rokoch na predsedníckej stoličke som odovzdal štafetu ďalším, ale naďalej pôsobím v rámci Výboru Spoločnosti a snažím sa ju prepájať so SNA, najmä v odbornej oblasti.

Odpoveď na otázku č. 2: SSA už od Novembra '89 až do dnešných dní pozitívne pracuje pre slovenské archívniectvo. Spája ho s ďalšími európskymi krajinami a posúva slovenské archívniectvo vpred. Negatívom je nejednotnosť archívárov.

Mgr. Zuzana Kotianová, členka Výboru SSA

Z. Kotianová je absolventka odboru dejepis – archívniectvo na Filozofickej fakulte Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Prešove (1996). Po skončení štúdia sa zamestnala v Národnom bibliografickom ústave Matice slovenskej v Martine. V rokoch 1997 – 1999 pracovala v Štátnom okresnom archíve Prievidza so sídlom v Bojniciach. Po vyše dvoch rokoch pobytu v zahraničí bola zamestnaná v súkromnej sfére. V Štátnom archíve v Nitre, pobočka Bojnice začala znovu pracovať v roku 2005 a 1. júla 2011 bola vymenovaná za riaditeľku pobočky. V súčasnosti je vedúcou pracoviska Archív Bojnice, ktorý patrí od 1. novembra 2015 pod Štátny archív v Trenčíne. Zaoberá sa regionálnymi dejinami, sprístupňuje prioritné archívne fondy a venuje sa predarchívnej starostlivosti.

V rokoch 2013 – 2015 bola spoluorganizátorkou troch výstav propagujúcich regionálne dejiny. Členkou Spoločnosti slovenských archivárov je od roku 2005 a od roku 2014 pôsobí vo Výbore SSA.

Odpoveď na otázku č. 1: Keď som sa zamestnala v archíve, bola som rada, že som archivárka a celú komunitu archivárov som vnímala ako jednu veľkú rodinu. Žiaľ, posledné roky, spôsobené určite všetkými zmenami v archívnictve, ukazujú, že archivári prestávajú medzi sebou komunikovať. Kameňom úrazu sú aj financie a nie každému členovi spoločnosti je povolené zúčastniť sa napríklad archívnych dní. Takže prioritou by určite mala byť komunikácia s odborom a riaditeľmi archívov, aby bolo umožnené viacerým členom spoločnosti sa zúčastňovať tohto podujatia (archivári majú tak nízke platy, že si zo svojho nemôžu dovoliť uhrádzať ubytovanie, stravu atď.). Určite by som chcela viac propagovať prácu archivárov a archívne dokumenty, na ktorých nám všetkým záleží. Jednou z možností propagácie práce archivárov ako aj archívnych dokumentov by mohlo byť zorganizovanie veľkej putovnej výstavy celoslovenského charakteru.

Odpoveď na otázku č. 2: Určite pozitívne je organizovanie archívnych dní a odborných seminárov, na ktorých si môžu archivári vymieňať pracovné skúsenosti, vydávanie Fóra archivárov, ktoré ich informuje o dianí v archívnictve ako aj v jednotlivých archívoch. Za pozitívne považujem aj poznávacie exkurzie, ktoré archivári chvália a sú spokojní s ich organizovaním. Naopak za negatívnu pokladám predovšetkým už spomínanú komunikáciu s členmi Spoločnosti a s odborom o vývoji archívnictva a o aktuálnych problémoch.

Ing. Marta Bednárová,
členka Výboru SSA

M. Bednárová je absolventka kurzu archívnictva v rokoch 1993 – 1994, v roku 2008 absolvovala Univerzitu Mateja Bela v Banskej Bystrici, Ekonomickú fakultu, katedru regionálneho rozvoja a verejnej správy. V Štátnom

archíve v Prešove, pracovisko Archív Poprad pôsobí od roku 1989. Vo svojej práci sa spočiatku venovala sprístupňovaniu archívnych fondov najmä orgánov samosprávy. Neskôr sa začala zaoberať predar-

chívnu starostlivosťou, ako lektorka prednáša na školeniach i rekvalifikačných kurzoch zameraných na odbornú správu registratúrnych záznamov. Zaoberá sa regionálnymi dejinami a publikuje v monografiách obcí. Zúčastňuje sa konferencií doma i v zahraničí a získané skúsenosti využíva pri organizovaní konferencií popradským archívom – Prvé archívne dni na Slovensku v Poprade, XX. archívne dni v SR v Tatranskej Lomnici a ďalšie. V Spoločnosti slovenských archivárov pôsobí od roku 1999. Od roku 2014 je členkou Výboru SSA a redakčnej rady Fóra archivárov.

Odpoveď na otázku č. 1: Za výzvu by som považovala dokončiť projekt Biografický slovník archivárov a budúcnosť spoločnosti by som videla v náraste členskej základne najmä z radov študentov archívnictva, ktorých by som aktívne zapájala do činnosti spoločnosti. Výbor by mal po zvolení predstaviť svoju víziu na najbližšie volebné obdobie, aby sa členovia mohli stotožniť, prípadne vyjadriť svoj súhlas, či nesúhlas s predkladanými návrhmi. Mojou snahou v SSA je archivárov spájať a na stránkach Fóra archivárov vytvoriť priestor na riešenie problémov súvisiacich s našou prácou.

Odpoveď na otázku č. 2: Za pozitívne považujem to, že SSA zastrešuje našu malú výnimočnú komunitu ľudí a umožňuje sa archivárom stretávať na akciách oficiálnych, ale i na neformálnej úrovni, ako sú výlety, kde sa utužujú priateľstvá, či vznikajú nové a zlepšuje sa tak i spolupráca medzi archívmi a archivármi. Úroveň akcií organizovaných spoločnosťou rastie.

Za negatívne považujem nedostatočné vnímanie našej spoločnosti archivárov v rámci Slovenska, mali by sme sa viac zviditeľniť organizovaním akcií, vydávaním zborníkov, nie len z archívnych dní, ale i k rôznym témam, ktoré nás zaujímajú. Mali by sme sa viac sústrediť na využívanie európskych fondov.

Mgr. Mária Hešková,
členka Výboru SSA

M. Hešková je absolventka odboru história na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave (2008). V súčasnosti je externou doktorandkou v odbore slovenské dejiny. Od roku 2010 pôsobí v Štátnom archíve v Žiline

so sídlom v Bytči, na pozícii odborný radca. V roku 2015 sa stala vedúcou oddelenia služieb verejnosti. Podieľa sa na výskumnom programe štátneho archívu, na jeho informačnej, školiacej i propagačnej činnosti. Vo svojom výskume sa zameriava na regionálne dejiny a osobnosti. Členkou SSA je od roku 2010, vo výbore Spoločnosti pôsobí od roku 2014 a zároveň je členkou redakčnej rady Fóra archivárov.

Odpoveď na otázku č. 1: Smer, ktorým sa SSA v súčasnosti uberá, považujem za kladný. Podporujú sa aktivity spojené s budovaním vzájomných vzťahov medzi nami archivármi.

Odpoveď na otázku č. 2: SSA je "pružnou" spoločnosťou, ktorá vie reagovať na aktuálne výzvy a páči sa mi spolupráca so spoločnosťami iných krajín. Vážim si prácu ľudí, ktorí obetavo zabezpečujú jej fungovanie a necítim sa na jej hodnotenie z negatívneho pohľadu.

Mgr. Gábor Strešňák, predseda Revíznej komisie SSA

G. Strešňák je absolventom odboru archívniectvo – história na Katedre slovenských dejín a archívniectva Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave (1998). Po skončení štúdia pracoval v rokoch 1998 – 2003 v Štátnom (oblastnom) archíve v Bratislave. Neskôr v Archíve Ústavu pamäti národa ako vedúci Oddelenia bádateľne a knižnice. V rokoch 2008 – 2010 sa zúčastnil prípravných odborných prác na zakladaní nového Mestského múzea v Senci, v ktorom od roku 2010 pôsobí ako historik a vedúci múzea. Venuje sa regionálnym dejinám, výskumu novoveku a novovekej šľachty, genealógii. Z tejto oblasti aj publikuje. Členom SSA je od roku 1998, v rokoch 2002 – 2006 bol členom Výboru SSA, od roku 2006 je členom Revíznej komisie SSA a zároveň šéfredaktorom časopisu Fórum archivárov od roku 2010.

Odpoveď na otázku č. 1: Výziev tu bolo a iste aj bude niekoľko. Tú najpodstatnejšiu sa ťažko darí naplňať: ochrana záujmov society archivárov bola a stále je v detských topánkach. A tie sa na miesto rastu naopak – akoby spôsobom života Benjamina

Buttona – iba zmenšujú. Mantinely sú totiž dané: občianske združenie samo o sebe nemá právne ani iné možnosti (najmä bez jednotnej členskej základne) stať sa rovnocenným partnerom pri riešení otázok týkajúcich sa vzťahov medzi zriaďovateľom a samotnými archivármi. Do budúca si preto prajem súdržné členstvo pri hľadaní uspokojujúcich východísk v zásadných otázkach a vedenie spoločnosti plné elánu a diplomatických schopností, schopné inšpirovať sa inými obdobnými záujmovými združeniami doma i v zahraničí.

Odpoveď na otázku č. 2: Je potešujúce, že odborné podujatia organizované v ostatných rokoch SSA sú dokumentované formou vydaných zborníkov. Dúfam, že v tejto činnosti sa spoločnosti bude dariť i naďalej. Takisto aj v aktívnom vyhľadávaní dotačných možností a ich úspešnej realizácii.

PhDr. František Chudják, PhD., člen Revíznej komisie SSA

F. Chudják je absolventom odboru história – archívniectvo na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (1992), po ukončení doktorandského štúdia mu bol v roku 2011 udelený akademický titul PhD. Od roku 1995 pracuje v Národnej banke Slovenska v Bratislave ako hlavný archivár, pričom spracováva archívne fondy bývalých centrálnych bánk. Vo svojom výskume sa zaoberá najmä dejinami centrálného bankovníctva na Slovensku, vzťahom medzi bankami a priemyslom v rokoch 1918 – 1938, problematikou bankových elít, ako aj každodenným životom bankových úradníkov. Členom Spoločnosti slovenských archivárov je od roku 1997, v roku 2014 bol zvolený za člena jej revíznej komisie.

Odpoveď na otázku č. 1: Budúcnosť SSA vidím v pokračovaní naplňania poslania spoločnosti a to byť záujmovou organizáciou združujúcou archivárov všetkých druhov a typov archívov, vysokoškolských pedagógov, ako aj pracovníkov z oblasti registratúr. Byť kompetentným partnerom archívnych orgánov, najmä Odboru archívov a registratúr MV SR, vysokoškolským pracoviskám, ktoré majú na starosti archívnu výučbu. Za najväčšiu výzvu

považujem zlepšenie vzájomnej spolupráce uvedených subjektov, pričom základom komunikácie má byť korektný dialóg, hoci k istým napätiam a trecím plochám dochádza celkom prirodzene, keďže SSA sa musí starať o ochranu záujmov a práv svojich členov. Počas svojho pôsobenia v SSA by som sa chcel podieľať predovšetkým na príprave odborných podujatí (archívne dni, semináre, workshopy).

Odpoveď na otázku č. 2: Slovenské archívniectvo a aj SSA prechádza, alebo bude musieť prejsť, istou generačnou výmenou, čo prináša so sebou pozitívne, ale aj negatívne javy. Za pozitívum súčasnej SSA považujem, že ešte stále sa nájdu ľudia, ktorí na úkor svojho voľného času, bez nároku na honorár, alebo iné „hmotné ocenenie“, sú ochotní venovať sa komunitným aktivitám, usporadúvať odborné konferencie, semináre, spoločenské podujatia a exkurzie.

PhDr. Henrieta Žažová, PhD., členka Revíznej komisie SSA

H. Žažová je absolventkou odboru história na Fakulte humanistiky Trnavskej univerzity v Trnave (1999). Po skončení štúdia bola štyri roky zamestnaná vo Vlastivednom múzeu v Nových Zámkoch ako historička a kurátorka zbierok. V rokoch 2003 – 2015 pracovala v Archíve Pamiatkového úradu SR v Bratislave, kde sa venovala dejinám pamiatkových objektov. Vo februári 2015 nastúpila do Ústavu dejín Trnavskej univerzity v Trnave ako vedeckovýskumná pracovníčka so zameraním na dejiny historickej Trnavskej univerzity. Zaoberá sa aj regionálnymi dejinami a špecializuje sa na výskum stredovekých dejín premonštrátskej rehole. Členkou SSA je od roku 2005, od roku 2010 je členkou Revíznej komisie SSA a redakčnej rady Fóra archívárov. Je editorkou Zborníka Spoločnosti slovenských archívárov 2014.

Odpoveď na otázku č. 1: Profesionálne združenie archívárov by malo naplňovať ciele súvisiace s poslaním stavovských organizácií, t.j. podporovať záujmy členov SSA, poskytovať im možnosti na výmenu informácií a vydávať odborné publikácie a periodiká. Teda pokračovať v práci našich pred-

chodcov za uplynulých 25 rokov existencie SSA, pričom jednou z výziev je dokončenie Biografického slovníka archívárov. Druhou je pohotovejší a rýchlo reagujúci webový portál spoločnosti, ktorý sa snažíme aktualizovať a dopĺňať aj o informácie z minulých rokov. Bez pomoci a príspevku členov to však nepôjde, preto je veľmi dôležité, aby sme zaktivizovali členov a motivovali ich k väčšej spolupráci. Žiaľ, v súčasnosti je všetka práca na pleciah niekoľkých osôb, preto si myslím, že v budúcnosti by bolo možno vhodné považovať o zamestnaní jednej osoby napr. na skrátený úväzok, ktorá by zabezpečovala komunikáciu, webovú stránku, vydavateľskú činnosť spojenú s redakčnými prácami, organizovanie našich stretnutí a pod. Ak chceme pokračovať v nastolenom smere – organizovaní archívnych dní, spomienkových seminárov, vydávaní zborníkov a pod. – na tieto aktivity bude potrebné získavať financie okrem sponzorov hlavne z grantových programov, za čím je množstvo administratívnej práce. Stále to robíme dobrovoľne vo svojom voľnom čase, preto nie je prekvapujúce, ak sa vydávanie zborníkov či Fóra archívárov oneskoruje. Ako nalievajú potrebu pociťujem do budúcnosti aj angažovanosť archívárov zo Slovenska v medzinárodných organizáciách. Je potešujúce, že spolupráca na úrovni krajín vyšehradskej štvorky úspešne funguje, ale myslím, že je tu potenciál aj na spoluprácu na vyššej úrovni, čo je ďalšou úlohou do budúcnosti. Všetko však stojí a padá na aktivite členov SSA. Touto cestou chcem vyjadriť vďaku všetkým, ktorí sa aktívne podieľajú na činnosti SSA, pričom nemám na mysli len členov orgánov SSA, členov SSA, ale aj mnohých nečlenov.

Odpoveď na otázku č. 2: Pozitívne vnímam schopnosť archívárov napriek neprimeranému postaveniu v súčasnej spoločnosti snahu nestrať kontakty s kolegami, stretávať sa, vzájomne si vymieňať skúsenosti, či spoznávať archívárov a archívy aj za hranicami Slovenska. Svedčí o tom záujem o účasť na archívnych dňoch, seminároch a exkurziách.

Mrzí ma, že medzi archívarmi panuje vo všeobecnosti negatívna nálada a ich rezignácia na zmenu vecí k lepšiemu.

Anketu pripravili: *Marta Bednárová, Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Poprad; Henrieta Žažová, Ústav dejín Trnavskej univerzity*

O HOLANDSKOM ARCHÍVNICTVE

Za počiatok štátneho systematického archívnicva v Holandsku sa pokladá rok 1802, keď bol po prvýkrát vymenovaný do štátnej funkcie “archivár Batáfskej republiky”. Od tohto okamihu prevzal štát zodpovednosť za správu a starostlivosť o archívy orgánov verejnej správy. V roku 1814 bol založený Štátny (ústredný) archív (*Rijksarchief*) so sídlom v Haagu. V roku 2002 v rámci zmien v systéme archívov bol premenovaný na Národný archív (*Nationaal archief*). Po vzore Štátneho archívu aj jednotlivé provincie postupne zakladali verejné archívy a do ich vedenia vymenovávali provinciálnych archivárov. Postavenie provinciálnych archívov bolo v tom čase nezávislé od Štátneho archívu. Na konci 19. storočia sa všetky provinciálne archívy pretransformovali na štátne archívy, keďže boli financované štátom. Každý provinciálny archivár sa stal štátnym zamestnancom. Na čelo tohto nového systému archívov bol vymenovaný tzv. všeobecný štátny archivár (*algemeen rijksarchivaris*). Táto funkcia existuje dodnes. Až do prijatia zákona o archívoch v roku 1962 operovali všetky archívy nezávisle od seba. Terajší systém verejných archívov vychádza zo zákona o archívoch z roku 1995 (*Archiefwet 1995*) a vzťahuje sa na všetky archívy verejných orgánov: štátne (*rijksarchieven*), obecné/komunálne (*gemeentelijkearchieven*) a archívy vodohospodárskych orgánov (*waterschapsarchieven*), ďalej archívy právnických osôb zriadených zákonom, archívy právnických osôb a archívy fyzických osôb, ktoré sú orgánmi verejnej správy.

Archívny zákon určuje formálny úzus starostlivosti, správy, sprístupňovania a zverejňovania archívnych dokumentov orgánov verejnej správy. Riadiacim orgánom archívnicva v Holandsku je Ministerstvo školstva, kultúry a vedy. Minister je zodpovedný za realizovanie a dodržiavanie archívneho zákona

Budova Národného archívu (*Nationaalarchief*) v Haagu

v praxi. Vykonávateľom zákona, t. z. zodpovedným za organizovanie a riadenie štátneho archívnicva v mene ministerstva, je Národný archív v zmysle štátnej archívnej správy (*Rijksarchiefdienst*). Štátna archívna správa bola založená 1. mája 1968. Je to agentúra Ministerstva školstva, kultúry a vedy, ktorá zodpovedá za praktickú realizáciu archívneho zákona na štátnej aj provincionálnej úrovni. Na čele Štátnej archívnej správy stojí “všeobecný štátny archivár”, ktorý je zároveň aj riaditeľom Národného archívu. Rovnako je aj poradcom ministra vo veci jednotnej štátnej archívnej správy a politiky, metodiky archívnej práce, koncepcie hodnotenia a vyraďovania archívneho materiálu. Náplň jeho práce a jeho kompetencie sú popísané v článku 25 archívneho zákona. Jednou z podmienok, ktoré musí spĺňať, je univerzitný diplom z archívnicva (*Archivistika A*).

Národný archív ako ústredný štátny archívny depot spravuje archívy orgánov celoštátnej správy, napr. archívy národnej rady, jednotlivých ministerstiev, parlamentu, kabinetu kráľovnej/kráľa a pod. spolu so všetkými ich právnymi predchodcami. V Národnom archíve sú umiestnené aj archívy spoločenských organizácií a právnických alebo fyzických osôb, ktoré zohrali v dejinách Holandska významnú úlohu. Nachádza sa tu aj archív Spojenej Východoindickej spoločnosti (VOC). Okrem toho spravuje Národný archív najväčšiu zbierku fotografií a historických máp v Holandsku.

Národný archív spravuje 125 km dokumentov, 30 000 odlačkov rytín, kresieb a máp a 15 miliónov fotiek. Pracuje tu 180 zamestnancov. V rámci programu Obrazy pre budúcnosť zdigitalizoval Národný archív už jeden milión fotografií, z ktorých 250 000 je verejne dostupných (open data) cez domovskú webovú stránku. Z toho 12 500 je nahraných na stránke wikimedia.com. Počet návštevníkov/používateľov zbierok sa tým zvýšil z 1,2 milióna za rok cez domovskú stránku, na 22 miliónov za mesiac cez Wikipédiu. Cieľom Národného archívu je počas nasledujúcich 10 rokov zdigitalizovať 10 % zbierky obrazových materiálov.

Okrem Národného archívu pozná archívny zákon z roku 1995 aj 11 štátnych provinciálnych archívov so sídlami v hlavných mestách provincií (okrem archívu provincie Južné Holandsko, ktorý je integrovaný v Národnom archíve). Na ich čele stáli provinciálni štátni archivári, ktorí museli mať ukončené štúdium archívnicva. Postupne sa však

Národný archív Holandského kráľovstva

činnosť štátnych archívov menila a rozširovala. Z archívneho depotu sa stalo miesto pre historický výskum, ktoré ponúka širokú škálu prameňov a služieb. Spoločenský vývoj sa nedokladuje iba v archívoch verejnej správy a neodzrkadľuje sa len v činnosti verejných štátnych orgánov, ale aj v činnosti súkromných osôb, rôznych spoločenských a kultúrnych organizácií, spolkov, cirkvi, podnikov atď. Akvizičnou činnosťou sa do správy štátnych archívov dostali aj archívy súkromné, rodinné, školské, cirkevné, podnikové a pod. Štátne archívy sa tiež začali zapájať do rôznych kultúrnych podujatí a spolupracovať s múzeami a knižnicami, organizovali výstavy, prednášky, kurzy atď. V 90. rokoch 20. storočia sa ukázalo, že archívne depoty sú preplnené, budovy nevyhovujúce na akvizíciu nových archívov a študovne primálne. V rámci tohto započatého trendu rozšírenia škály pôsobnosti a oslovenia širšej verejnosti ako aj podpory zo strany ministerstva sa provinciálne archívy po zhruba 120 rokoch v období od 1998 do 2005 transformovali a osamostatnili ako **Regionálne historické centrá (RHC)**, ktoré sa môžu odlišovať používanými názvami. RHC je verejný orgán, v ktorom je štátny (provinciálny) archív zlúčený s inými archívnymi alebo kultúrnymi inštitúciami v provincii (napr. archívnymi službami jednotlivých miest a obcí, knižnicami, dokumentačnými centrami). Úlohou RHC je správa a sprístupňovanie archívnych dokumentov a iných zbierok, vrátane audiovizuálnych, ktoré dokumentujú dejiny a spoločenský vývoj jednotlivých regiónov Holandska. Pod ich správou sa nachádzajú aj archívy decentralizovaných štátnych služieb, ako je napr. kataster. Aj keď Regionálne historické centrá už netvoria oficiálne systém štátnych archívnych služieb, stále spadajú do správnej a administratívnej zodpovednosti Ministerstva školstva, kultúry a vedy a vzťahuje sa na nich archívny zákon z roku 1995. Spolu s Národným

Jedna zo študovní Národného archívu

archívom tvoria tzv. Konzorcium, v rámci ktorého pravidelne zasadaajú a radia sa o smerovaní archívnej správy.

Zvláštne postavenie medzi archívnymi organizáciami majú Národný inštitút pre vojnovú dokumentáciu NIOD (*Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies*), Archív Červeného kríža, archívy Meertenovho inštitútu a archívy Medzinárodného inštitútu pre sociálny výskum (IISG).

Inštitút NIOD bol založený 8. mája 1945 so zámerom zdokumentovať dejiny druhej svetovej vojny. Okrem iných zbierok, spravuje aj 2 500 metrov archívnych dokumentov, ktorý sa vzťahuje na druhú svetovú vojnu. Nachádzajú sa tu archívy Nemeckej okupačnej správy, ministerstiev v Haagu a v Londýne počas vojny, opozičných skupín voči nemeckým okupantom, židovských a nacionálno-socialistických organizácií, zajateckých, pracovných a koncentračných táborov v Európe i v Ázii (a v bývalej Holandskej Indii). Dnes sa NIOD neorientuje len na štúdium druhej svetovej vojny, ale aj na štúdium vojen ako takých, na štúdium rôznych foriem genocídy na celom svete a ich pôsobenia na spoločnosť a jednotlivcov. V rôznych medzinárodných projektoch pomáhajú odborníci NIOD-u zachovávať archívy v (bývalých) vojnových oblastiach.

Červený kríž bol vládou v roku 1909 poverený špeciálnou úlohou, a to zhromažďovaním a sprístupňovaním informácií o padlých vojakoch, zranených a vojnových zajatcoch v čase vojen. Po druhej svetovej vojne k tomu pribudla ďalšia úloha: vypátrať a získať informácie o nezvestných holandských občanoch zriadenou informačnou službou. Archív obsahuje 250 000 osobných spisov. Archív Červeného kríža je teraz súčasťou zbierok NIOD-u. Archívne dokumenty pozostávajú okrem osobných spisov aj z kartotiek administratívy pracovných a koncentračných táborov a dokumentov o povojnovom pátraní po nezvestných osobách. Ročne

obdrží inštitút 1 200 žiadostí fyzických osôb, ktoré chcú zistiť, čo sa stalo s ich rodinou (rodinami) počas druhej svetovej vojny.

Meertenov inštitút bol založený v roku 1930 ako Výskumné centrum dialektov. Spravuje unikátny materiál, spolu 500 fondov a zbierok z oblasti holandskej etnológie a lingvistiky a je súčasťou národného kultúrneho dedičstva. Výnimočný je aj zvukový materiál, ktorý má viac ako 6 000 hodín. Z toho je 85 % digitálne sprístupnených.

Zbierky IISG pozostávajú z archívneho, knižničného a audiovizuálneho materiálu so zreteľom na sociálne a emancipačné hnutia. IISG spravuje 4 000 archívov, viac ako milión kníh a časopisov a zhruba rovnaké množstvo audiovizuálneho materiálu. Všetky fondy a zbierky je možné digitálne prehliadať cez domovskú stránku. Tento inštitút uchováva jednu z najväčších databáz na svete pre odbor sociálno-ekonomických dejín.

Ďalším zaujímavým archívom je súkromný **Kráľovský archív** (*Het Koninklijk Huisarchief*), ktorý spravuje súkromné archívy členov kráľovskej rodiny rodu Nassau (Nassauského) a rodu Oranje-Nassau (Oranžsko-Nassauského) od 13. storočia po dnes. Tiež obsahuje archívy administratívy a správy kráľovského dvora a archívne dokumenty osôb, ktoré boli v styku, resp. boli zapojené do správy dvora. V zbierke sa nachádzajú aj topografické a tematické mapy.

Univerzity s dlhoročnou tradíciou spravujú vlastné historické archívy. Napr. archív univerzity v meste Leiden (*Academia Lugduno-Batava*) – najstaršej univerzity v Holandsku, siaha do roku 1575, roku založenia univerzity a o. i. spravuje unikátne zbierky rukopisov. Mimoriadna zbierka Univerzity v Amsterdame (najväčšej univerzity v Holandsku), ktorej dejiny siahajú do roku 1632, spravuje o. i. jedinečnú kartografickú zbierku.

Cirkevné archívy majú svoju vlastnú organizáciu. Niektoré z nich sa nachádzajú pod správou Regionálnych historických centier. Podnikové archívy patria medzi súkromné archívy, pokiaľ nie sú spolufinancované štátom nespádajú pod archívny zákon a archívy majú podniky vo vlastnej správe. Vo všeobecnosti však tiež vytvárajú historické archívy a niektoré preniesli svoje archívy pod správu Regionálnych historických centier. Rozsiahle a zaujímavé archívy majú podniky s bohatou históriou ako napr. ING, Philips, Unilever, Holandské železnice a niektoré banky.

Zákon o archívoch

Holandské štátne archívnictvo sa opiera o tri zákony: **zákon o archívoch** (*Archiefwet*, skrátene AW), **zákon o otvorenosti štátnej (verejnej) správy**, ktorý zahŕňa aj slobodný prístup k informáciám (*Wet openbaarheid van bestuur*, skrátene WOB) a **zákon o ochrane osobných údajov** (*Wet bescherming persoonsgegevens*, skrátene WBP). Princíp WOB-u znamená, že orgány verejnej správy musia verejnosti sprístupniť všetky informácie, ktoré majú k dispozícii, okrem tých, ktoré je potrebné chrániť vo verejnom záujme, a ktoré zákon zo sprístupnenia výslovne vylučuje. Napr. vláda zodpovedá za svoje konanie a vládne opatrenia musia byť transparentné. Aby bola transparentnosť a s tým spojené zlepšenie služieb štátnych orgánov umožnené, Holandsko je zapojené do medzinárodnej spolupráce krajín Spoločenstva otvorenej vlády (*Open Government Partnership*) – iniciatívy, ktorá presadzuje princípy otvorenej a transparentnej vlády.

Prvý zákon o archívoch bol v Holandsku vydaný v roku 1918 a uzákonil princíp bezplatného prístupu občanov k informáciám, ktoré sú uložené v štátnych archívoch. Právo občanov na informácie a transparentné vedenie štátu je uzákonené aj v článku 110 ústavy. Archívny zákon z roku 1962, ktorý nahradil zákon z roku 1918, profesionalizoval archívnictvo. Okrem toho zdôraznil otvorenosť verejnej správy a slobodný prístup k informáciám. Zároveň určil, že všetky archívne dokumenty verejnej správy museli byť po uplynutí 50-tich rokov od ich vyhotovenia (resp. prijatia) presunuté pod správu štátnych archívov a sprístupnené verejnosti. V roku 1980 sa k tomuto zákonu pridružil aj zákon o otvorenosti štátnej (verejnej) správy, v roku 1989 zákon o registrácii osobných údajov (*Wet persoonsregistratie*) nahradený v roku 2001 zákonom o ochrane osobných údajov. Na dodržiavanie tohto zákona dozerá **Kolégium ochrany osobných údajov** (*College bescherming Persoonsgegevens*). Archívny zákon z roku 1995 (ktorý platí dodnes AW '95) nahradil zákon z roku 1962 a skrátil dobu prenosu archívnych dokumentov verejnej správy pod správu štátnych archívov z 50 na 20 rokov. Preniesť je možné aj archívne dokumenty mladšieho dáta, ak to obe strany považujú za vhodné. Tento archívny zákon však nehovorí len o uchovávaní a sprístupňovaní archívnych dokumentov, ale aj o ich hodnotení a vyradovaní na základe oficiálne potvrdených zoznamov vyraditeľných dokumentov (tzv. selekčné zoznamy) a ich skartácii (fyzickej likvidácii spisov),

ktoré sú povinné pre každý orgán verejnej správy. Tieto zoznamy sa rovnako uchovávajú v archívoch. K archívnemu zákonu patrí aj **vyhláška s vykonávacími predpismi** (*Archiefbesluit 1995*), v ktorých sú detailnejšie opísané princípy obsiahnuté v archívnom zákone. V archívnej vyhláške sú podrobne vysvetlené zásady vypracovania a potvrdenia selekčných zoznamov, princípy náhrady (výmeny) archívnych dokumentov za reprodukcie a princípy prenosu správy archívov. Vyhláška obsahuje nariadenie napríklad aj o tom, že archívny inštitút musí mať dostatočné množstvo zamestnancov vzdelaných v odbore archívniectvo, aby garantoval kvalitu archívnej správy. V ministerských nariadeniach sú zase bližšie ozrejmene niektoré sekcie vykonávacích predpisov. **Archívne nariadenie** z roku 2009 nahradilo tri ministerské nariadenia z roku 2001 patriace k archívnemu zákonu. Nariadenie sa týka materiálnej správy archívnych dokumentov, ako je napr. konzervácia dokumentov, technické požiadavky na archívny depot a pod.

Pretože archívny zákon z roku 1995 bol už zastaraný a neriešil digitalizáciu pracovných procesov a vznik digitálnych archívov, bol 7. septembra 2012 novelizovaný s platnosťou od 1. januára 2013. Zmeny sa týkali: a) selekčných zoznamov archívnych dokumentov orgánov verejnej správy, ktoré mali zjednodušiť napojenie na digitálne pracovné procesy, b) náhrady archívnych dokumentov (t. j. papierový originál za digitálny originál alebo vernú kópiu). Do 1. januára 2013 bolo potrebné požiadať o povolenie substitúcie provinciu alebo príslušný inšpektorát. Od 1. januára 2013 to už nie je potrebné, ak systémy použité na substitúciu a uchovávanie digitálnych dokumentov zodpovedajú požiadavkám opísaným v archívnom zákone a príslušných ISO-normách. Pritom platí, že ak orgány verejnej správy splnia všetky uvedené požiadavky, môžu uchovať digitálne kópie (reprodukcie, originály) spolu s papierovými originálmi, alebo papierové originály po určitom čase skartovať. Proti tejto poslednej možnosti sa ozývajú kritické hlasy. V určitých prípadoch nie je prospešné prikrčiť k vyradeniu archívnych dokumentov, pretože v digitálnej verzii sa stratia niektoré vlastnosti a elementy papierového originálu.

Novelizáciou zákona sa ukončila tiež poradná úloha **Rady pre kultúru** (*Raad voor Cultuur*) v rámci navrhovania zásad selekčných zoznamov archívnych dokumentov orgánov verejnej správy. Miesto nej majú orgány verejnej správy väčšiu zodpovednosť pri vytváraní selekčných zoznamov v tzv. **Strate-**

gickom informačnom konzultačnom odbore (*Strategisch informatieoverleg*), ktorý pozostáva z vedúceho pracovníka v oblasti informačných technológií (*chief information officer*, CIO) alebo zamestnanca zodpovedného za informačnú infraštruktúru, vymenovaného archivára tej-ktorej oblasti a nestranného odborníka na tomto poli. Podpisové právo v mene ministra má „všeobecný štátny archivár“. Aj poradná úloha v rámci otvorenosti prešla z ministerstva na „všeobecného štátneho archivára“.

Archívny zákon obsahuje tiež pravidlá kontroly archívnej správy. Kontrolou dodržiavania archívneho zákona a archívnej vyhlášky je poverená **Archívna sekcia Inšpektorátu národného kultúrneho dedičstva**. Pod inšpektorát spadajú všetky orgány verejnej správy (ústredné štátne, provinciálne, regionálne a mestské), aj verejné obchodné organizácie a nezávislé správne orgány ako univerzity, kataster, či polícia. Provinčné inšpektoráty spolupracujú v celo krajinskej organizácii s názvom Celostátny poradný orgán inšpektorov provinciálnych archívov (*Landelijk overleg van provinciale archiefinspecteurs*, LOPAI). Pri porušovaní zákona ukladá inšpektorát rôzne pokuty podľa výšky priestupku.

V roku 2000 bolo podľa Centrálného štatistického úradu (Centraal Bureau voor de Statistiek, CBS) v Holandsku 591 km archívnych dokumentov orgánov verejnej správy. Náklady na starostlivosť o ne predstavovali v roku 2000 v súčte 73,5 miliónov €. Je potrebné podotknúť, že okrem archívov orgánov verejnej správy je spravovaných aj 54 km archívnych dokumentov súkromných a podnikových archívov. Rozpočet Národného archívu v roku 2010 predstavoval 19,7 miliónov € na správu 93 km archívnych dokumentov, vrátane fotografií, kresieb a máp.

Mestské, provinciálne a vodohospodárske orgány verejnej správy vykrývajú ostávajúce náklady. Napr. v roku 2007 – 2008 provincie Severné Holandsko, Južné Holandsko a Utrecht investovali 0,5 milióna € na zlepšenie digitálnej prístupnosti archívov.

Náklady na inšpektorát (archívny a kultúrneho dedičstva) predstavovali v roku 2010 sumu vo výške 2,7 milióna €.

Ďalším zákonom, ktorý sa týka niektorých archivovaných dokumentov, je **zákon o autorskom práve/autorský zákon**, ktorý bol prijatý 23. septembra 1912 (*Auteursrecht/Auteurswet*). V digitál-

nom svete sa ozývajú hlasy, či aj tento zákon nie je na čase prehodnotiť.

Ďalšími zákonmi, ktoré sa dotýkajú informačnej infraštruktúry, otvorenosti a ochrany informácií sú:

Zákon o policajných údajoch (spracovávanie údajov policajným zborom),

Nariadenia o informačných systémoch vo verejnej správe z roku 1990,

Nariadenie o ochrane informácií vo verejnej správe z roku 1994,

Nariadenie o presune archívov verejnej správy,

Všeobecné právo verejnej správy,

Zákon o elektronickej administratíve,

Zákon o elektronickej podpise,

Nariadenie o prístupnosti dokumentov Európskej únie.

Organizácia archivárov

Archivári v Holandsku sú združení v (kráľovskom) Združení archivárov Holandska (*Koninklijke Vereniging van Archivarissen in Nederland*, KVAN). Táto organizácia združuje nielen archivárov, ale aj správcov registratúry, informatikov a iných zamestnancov štátnych, či súkromných archívov. Združenie bolo založené 17. júna 1891 a v roku 1991, pri príležitosti 100. výročia založenia, získalo predikát kráľovské (pozn. v Holandsku získava tento predikát každé oficiálne združenie, podnik alebo organizácia pri svojom 100. výročí). Združenie archivárov sa zaslúžilo o publikovanie významného diela v dejinách archívnictva, ktoré položilo základy moderného archívnictva, bolo preložené do viacerých svetových jazykov a ešte aj dnes ponúka archivárom mnoho inšpirácií. Kniha má názov *Návod na usporiadanie a popis archívov* (*Handleiding voor het ordenen en beschrijven van archieven*) a vyšla v roku 1898. Autori Johan Adriaan Feith, Samuel Muller Fz., Robert Fruin Th. Azn., ktorí boli zároveň aj iniciátormi vzniku združenia, po prvýkrát definovali pojmy archív a archívny dokument a dva základné princípy archívnictva, ktoré sú vyjadrené v provenienčnom princípe (*respect des fonds*). Rovnako štandardizovali metódu inventarizácie archívov a zostavovania inventárov. Tento *Návod na usporiadanie a popis archívov* bol preložený do nemčiny (1905), taliančiny (1908), francúzštiny (1910), bulharčiny (1912), angličtiny (1940), čínštiny (1959) a portugalčiny (1960). Združenie archivárov zastávalo tiež významnú úlohu pri tvorbe prvého archívneho zákona v roku 1918, no rovnako i tých ďalších v rokoch 1962 a 1995. Združenie archivárov vydáva od roku 1892 raz do mesiaca Ča-

Budova Archívu mesta Amsterdam (Stadsarchief Amsterdam) nazývaná aj De Bazel bola postavená v rokoch 1919 – 1926. Pôvodne v nej sídlila Holandská obchodná spoločnosť.

sopis archivárov a raz za rok zbierku štúdií, ktoré sa týkajú jednej zvolenej centrálnej témy. Archívna terminológia pre Holandsko a Flámsko (*Archiefterminologie voor Nederland en Vlaanderen*) je ďalšou príručkou, ktoré združenie vydalo. V nej je definovaných 180 odborných termínov z archívnictva od základných pojmov až k intelektuálnej a materiálnej správe, od sprístupňovania až po archívne systémy. Už v prvom ročníku *Časopisu archivárov* v roku 1892 bola vyjadrená potreba jednotnej terminológie pre archivárov. Niektoré pojmy však boli po prvýkrát definované v *Návode na usporiadanie a popis archívov* z roku 1898, no až v roku 1962 vyšla prvá oficiálna kompletná príručka pod názvom *Holandská archívna terminológia*, pred ktorou vyšlo ešte 14 rôznych iných príručiek. Aktuálna príručka bola vydaná v roku 2003.

Tzv. Klenotnica Archívu mesta Amsterdam, ktorá slúži ako výstavná sála pre expozíciu

Ďalšou organizáciou pôsobiacou v archívnictve je **Združenie archívnych inštitúcií** v Holandsku (*Branchvereniging Archiefinstellingen Nederland*, BRAIN). Jeho úlohou je spájať archívne inštitúcie, podporovať ich a spoločne hľadať odpovede pri riešení otázok a problémov v oblasti archívnictva, napr. elektronický archívny depot, zefektívnenie (digitálnej) prístupnosti archívnych dokumentov, spolupráca s múzeami a inými kultúrnymi inštitúciami, spolupráca s ministerstvom a pod.

Tak ako KVAN aj BRAIN prijal Etický kódex pre archivárov (*Code of Ethics*), ktorý bol vydaný v septembri 1996 Medzinárodnou archívnou radou (*International Council on Archives, ICA*) a je súčasťou vzdelávacieho programu budúcich archivárov. V Holandsku existuje viacero stupňov archivárov (a tomu zodpovedajúca odbornosť vzdelania): od asistentov až po archivárov, ktorí majú univerzitný diplom z archivistiky. Diplomy sa delia na *Archivistika A* a *Archivistika B*.

S archívnym sektorom úzko spolupracuje a má zástupcu v združení BRAIN **Združenie holandských miest a obcí** (*Vereniging van Nederlandse Gemeenten, VNG*). Mestská a obecná administratíva a archívna správa používajú totiž jednotný selekčný zoznam archívnych dokumentov a jednotný klasifikačný registračný systém (registratúru). Tento systém bol vytvorený sekretárom v meste Zaan-dam J. A. Zaalbergom a publikovaný v roku 1908. Systém triedenia a radenia archívnych dokumentov v dynamickej fáze, ktorý Zaalberg založil na Medzinárodnom desatinnom triedení, sa dodnes využíva a je známy pod názvom *Basis Archief Code*, základný archívny kód. Od roku 1950 sa postupne zavádzal v mestách a obciach a v roku 1981 bol oficiálne prijatý ako jediný archívny registračný systém pre orgány verejnej správy. Momentálne pracuje Združenie s archívnym sektorom na štandardizácii registratúry a archivovania digitálnych archívnych dokumentov, aby bol umožnený systémový prenos a archívne dokumenty (informácie) bolo možné v ich autenticite dlhodobo archivovať a sprístupňovať.

Archívy v súčasnosti

Holandské archívnictvo prešlo stáročným vývojom a vývoj naďalej pokračuje v dôsledku spoločensko-technických zmien. V minulom storočí boli archívy natoľko preplnené bádateľmi, že sa museli prispôbiť novým okolnostiam. Od počiatku nového tisícročia začínajú študovne zívajú prázdnou a bádatelia pribúdajú na internete, vo virtuálnej

Palác pamäte (Geheugen Palais) Národného archívu – interaktívna prezentácia archívnych fondov a zbierok

študovni. Archívy sa musia prispôbiť novým podmienkam a požiadavkám návštevníkov. Stoja pred nimi nové úlohy spojené najmä s digitalizáciou, ktoré treba vyriešiť: sprístupnenie zbierok a ponúkajú digitalizovaných archívnych dokumentov prostredníctvom internetu, archivovanie digitálnych dokumentov tzv. digital born, vznik digitálnych archívov (vytvorenie elektronického depotu), vyraďovanie archívnych dokumentov v digitálnej ére, jednotnosť v štandardoch pre elektronické informačné systémy na správu registratúry, používanie výdobytkov digitalizácie, ako napr. súvisiace údaje (*connected data*), sémantická sieť (*semantic web*), verejne dostupné údaje (*open data*) a pod. Archívy prechádzajú rozsiahlou transformáciou a profilujú sa na jednej strane ako inštitúcie kultúrneho dedičstva, na strane druhej ako špecialisti na dlhodobé archivovanie a sprístupňovanie digitálnych dokumentov. Túto transformáciu spôsobili štyri faktory: všeobecná digitalizácia; značné zníženie štátnych dotácií; trend História a dedičstvo sú páčivé! (*History and heritage is hot!*); sociálne siete (*social media*).

Všeobecná digitalizácia sa prejavila v dvoch oblastiach: 1. sprístupniť archívne dokumenty a iné zbierky prostredníctvom internetu (viď iniciatívu Národného archívu); 2. pôsobiť v oblasti digitalizácie ako expert na dlhodobé archivovanie a sprístupňovanie digitálnych dokumentov (predovšetkým vytvorenie e-depotu). Tu možno spomenúť tri iniciatívy: 1. digitalizačný projekt Kráľovskej (Národnej) knižnice; 2. platforma *archieven.nl*; 3. iniciatíva Archív 2020.

Veľmi zaujímavý, dá sa povedať, že v Holandsku priekopnícky, je projekt Kráľovskej (Národnej) knižnice, ktorá si stanovila nasledovné úlohy: a) zdigitalizovať katalógy všetkých zbierok; b) sprí-

Expozícia Utrechtského archívu (Het Utrechtsarchief) o vzniku a funkcii archívov interaktívnou formou. Prostredníctvom hologramov sa návštevníkom prihovávajú známe osobnosti kraja.

stupniť všetky periodiká (a niektoré publikácie z vlastnej zbierky) na internete s možnosťou vyhľadávania v celom texte (full text) pomocou techniky OCR (pozri www.delpher.nl); c) vytvoriť archívnu databázu internetových periodík; d) vytvoriť archívnu databázu vybraných webových stránok. Knižnici sa zatiaľ darí úspešne plniť svoje plány. Túto iniciatívu podporuje niekoľko vedeckých a kultúrnych centier, ako aj univerzity a Ministerstvo školstva, kultúry a vedy.

Archívy sprístupnili inventáre svojich fondov a zbierok jednak cez domovské webové stránky a tiež v databáze archieven.nl, ktorá je jednou z najväčších v Európe. Sprístupnených je 50 000 archívov a zbierok. Všetky inventáre sú sprístupnené v štandarde EAD. Postupne sa ponuka databázy rozširuje.

Poslednou iniciatívou je inovatívny program pod názvom Archív 2020. V rámci tejto platformy spolupracuje archívny sektor s orgánmi verejnej správy na všetkých úrovniach na riešení problematiky týkajúcej sa dlhodobého archivovania a sprístupňovania digitálnych archívnych dokumentov. Táto iniciatíva vznikla v roku 2013 v mene Ministerstva školstva, kultúry a vedy v spolupráci so Združením holandských miest a obcí, Medziprovinciálnou radou a Združením vodohospodárskych inštitúcií. Aktivity v rámci tejto platformy sa majú ukončiť v roku 2016. Sprievodným programom sú napr. prednášky, workshopy, ale aj tzv. archívne ateliéry vo forme brainstormingu. Do archívnych ateliérov sa mohol zapojiť ktokoľvek, kto pracuje s informáciami. Na ich realizácii sa podieľajú všetky štyri vzdelávajúce inštitúcie pre archivárov: Univerzita v Amsterdame, Vysoká škola v Amsterdame, Reinwardtská akadémia a Univerzita v Leidene.

Vykonávateľom tejto iniciatívy v mene ministra je Národný archív, kde sa nachádza aj kancelária a sídlo platformy Archív 2020. Program pozostáva z piatich riešiteľských úloh: digitálna archívna správa, zlepšenie otvorenosti (*Open Government*), zlepšenie prístupu k informáciám, dokumentácia historického vývoja spoločnosti (vrátane akvizície súkromných archívov) a zabezpečenie dlhodobej kvality archívniectva. Na iniciatíve Archív 2020 sa podieľajú aj BRAIN, KVAN a Združenie SOD, platforma pre archívny a informačný manažment. Archív 2020 sa dotýka aj dvoch ďalších iniciatív Národného archívu a ministerstva, týkajúcich sa jednotnej digitálnej infraštruktúry orgánov verejnej správy a tvorbe zákonodarstva v oblasti digitálneho archivovania a tiež európskeho projektu Sieť excelentnosti Európskeho archívneho portálu (*Archives Portal Europe network of excellence, APEX*).

Zníženie štátnych dotácií znamenalo, že archívne a kultúrne inštitúcie museli obozretnejšie zaobchádzať so svojimi financiami. Spolu s rozsiahlou digitalizáciou to prinieslo aj nasledovné zmeny: a) skrátenie otváracích hodín pre verejnosť – veľká časť služieb je sprístupnená cez internet a bádateľ si môže svoju návštevu a štúdium v archíve dopredu pripraviť doma; b) rozšírenie služieb prístupných na internete, napr. digitálne inventáre, možnosť rezervovať si dokumenty, alebo možnosť využiť priame internetové spojenie (*chat*) so zamestnancami aj v neskorých večerných hodinách; c) ponuka digitálnych kópií a špeciálnych kópií za symbolickú cenu, tzv. skenovanie na požiadavku (*scan on demand*).

Trend História a dedičstvo sú páľčivé! (*History and heritage is hot!*) sa prejavil v nasledovných tendenciách: a) archívy sa stávajú aj inštitúciami kultúrneho dedičstva a čoraz viac spolupracujú s múzeami; b) akvizíciou súkromných archívov je snaha o čo najvernejšiu dokumentáciu života spoločnosti; c) ponuka vzdelávacích programov.

Dejiny a kultúrne dedičstvo sú vo verejnosti populárne. Aj tento trend chcú archívy využiť vo svoj prospech a na prezentáciu. Mnoho prostriedkov preto venujú na vlastnú propagáciu a prezentáciu archívnych materiálov ako súčasť kultúrneho dedičstva, čo sa odráža aj v dizajne a funkcionalit domovských webových stránok, ale prezentujú sa aj budovami, v ktorých sídlia. Väčšinou ide o ľahko dostupné významné historické budovy či zaujímavé novostavby nachádzajúce sa na námestiach, prípadne v blízkosti vlakových staníc. Tým oslovujú širokú laickú i odbornú verejnosť (historici a genealógovia), ale aj

iné skupiny obyvateľstva. Napr. žiakov základných škôl a študentov ponukou premyslených vzdelávacích programov či ľahko dostupného študijného materiálu na projekty. Archívy školám ponúkajú aj možnosť využiť autentické archívne dokumenty pri vyučovaní dejepisu. Popularitu nadobudli archívy so zvýšeným záujmom o genealógiu, ale tiež vďaka programu v štátnej televízii, v ktorom známe osobnosti pátrajú po svojich predkoch, pričom sa nevyhnú návšteve niekoľkých archívov.

Zintenzívňuje sa spolupráca s knižnicami, múzeami a inými inštitúciami zameranými na ochranu kultúrneho dedičstva vytváraním spoločných programov, používaním spoločných digitálnych systémov, ale aj prezentácie na verejnosti. Archívy sa tak postupne transformujú na inštitúcie chrániace kultúrne dedičstvo. Proti tomuto trendu sa ozývajú aj kritické hlasy: nasledovaním tohto trendu sa archívne inštitúcie odkláňajú od ich pôvodného poslania – zachovať archívne dokumenty pre budúcnosť a zdokonaľovať profesionalitu na tomto úseku, dokumentovať smerovanie spoločnosti a nielen prezentovať svoje archívne poklady, napr. súťažami o najkrajší, najcennejší, najzaujímavejší dokument a pod.

Archívy využívajú na svoju prezentáciu takmer všetky dostupné formy **sociálnych sietí**: Facebook, Flickr, Twitter, Pinterest, Instagram. Okrem domovských webových stránok takýmto spôsobom zvyšujú (digitálnu) návštevnosť archívnych fondov a zbierok. Oproti počtu 1 000 fyzických návštev v bádateľniach archívov stojí 100 000 virtuálnych. Pričom len 5 % z archívnych zbierok je zdigitalizovaných a aj ponúkaných na štúdium v digitálnej podobe. Rovnako vytvorili niekoľko smartfónových aplikácií (napr. kombinácii s historickou prechádzkou po historických miestach a pod).

Na zdigitalizovanie zbierok a dát využívajú možnosti masovej spolupráce (*crowdsourcing*) a masového vyhľadávania (*crowdfunding*). V rámci digitálnej platformy na základe *crowdsourcingu* Veľa rúk (VeleHanden.nl) je spustených niekoľko projektov na sprístupňovanie dát, napr. z registrov obyvateľstva, ale aj fotografií, videí a pod. Platforma bola vyvinutá na základe iniciatívy Amsterdamského mestského archívu a jej prevádzka spustená v roku 2011. Do projektu sa môže na základe dobrovoľnosti zapojiť každý, kto splní niekoľko základných, ale dôležitých podmienok. Takéto iniciatívy prinášajú veľa výhod pre zapojené archívne a iné dokumentačné inštitúcie, ako aj pre dobrovoľníkov. Samozrejme pri projektoch, na ktorých pracuje veľké

množstvo neznámych ľudí, treba počítať aj s rizikami. Napr. chyby, ktoré sa dostanú do zoznamov a výber osoby poverenej ich vyhľadávaním a opravou.

Na záver

Archívniectvo podlieha zmenám spoločensko-technického prostredia, v ktorom pôsobí, a to je prostredie informácií a dát. Toto prostredie nie je statické a mení sa v závislosti od technických vymožeností a požiadaviek používateľov archívov. Všeobecná digitalizácia urýchlila zmeny v prostredí informácií a dát. Ak chce archívniectvo ako odbor napredovať, musí sa vedieť prispôbiť rýchlo sa meniacim podmienkam. Napriek tomu, že digitálny svet je čoraz viac ovládaný inteligentnými systémami, aj v rámci administratívy a registratúry má stále odbor archívniectva a expertíza archivárov čo ponúknuť a to predovšetkým v oblasti prístupnosti a zároveň ochrany osobných údajov, hodnotenia a selekcie archívnych dokumentov, ako aj ich dlhodobého archivovania a sprístupňovania. Archivári stoja v centre informačnej digitálnej spoločnosti, čo od nich vyžaduje rýchlo sa učiť nové techniky a prispôbovať sa potrebám doby. Nemení sa iba obsah odboru, ale aj rola a kompetencie archivára, čo sa vnáša aj do vzdelávania budúcich, ale aj súčasných archivárov. Najdôležitejšou úlohou archivárov v digitálnom (virtuálnom) prostredí je zabrániť digitálnej amnézii, zachovanie kontinuity dejín spoločenského vývoja pre budúce generácie, pretože digitálne informácie sú nestálejšie ako tie na papieri. Ak archivári včas nezareagujú na meniace sa podmienky s prakticky využiteľnými poznatkami a nástrojmi, je kontinuita ich odboru ohrozená.

Miriam Lengová

Philips Company Archives, Amsterdam

VÝZNAMNÉ PODUJATIA V SLOVENSKOM MÚZEU OCHRANY PRÍRODY A JASKYNIARSTVA V ROKU 2015

Rok 2015 bol pre Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva (SMOPaJ) veľmi náročný. Ukončili sa dva projekty, jeden sa týkal digitalizácie archívnych dokumentov a tvorby webovej stránky Archívu SMOPaJ a druhý zameriavania zemepisných súradníc jaskynných vchodov, súčasťou ktorého bolo aj dobudovanie Zbierky podzemných krasových javov. No na najväčšom projekte Re-

Budova bývalého Župného domu v Liptovskom Mikuláši okolo roku 1914, dnes sídlo SMOPaJ

konštrukcia historickej budovy múzea, kultúrnej pamiatky pre environmentálne vzdelávanie nás čakalo ešte veľké množstvo práce. Cieľom tohto projektu bola obnova historickej budovy, v ktorej múzeum sídli od roku 1949 a ktorá bola zaradená do národného pamiatkového fondu v roku 1963. Rekonštrukcia budovy bývalého jezuitskeho kláštora z 2. polovice 18. storočia bola skolaudovaná už v predchádzajúcom roku, zachovali sa ňou nielen jej charakteristické črty, ale sa aj rozšírili prezentačné priestory pre všetky hlavné múzejné aktivity. Budova bude slúžiť na komplexné vzdelávanie návštevníkov v environmentálnej oblasti.

Rok 2015 bol pre nás významný aj preto, že sme si pripomenuli 85. výročie založenia múzea, ktoré bolo zriadené v roku 1930 pod názvom Múzeum slovenského krasu. V jeho čele stálo dvanásťčlené kuratórium, ktoré prijalo prvé stanovky múzea a prenajalo pre múzeum priestory v Župnom dome v Liptovskom Mikuláši. Po mnohých neúspešných snahách zabezpečiť vlastnú budovu múzea sa podarilo získať ďalšie priestory v prízemí okresného úradu (budova bývalého Župného domu). Ďalší vývoj múzea ovplyvnili zmeny po 2. svetovej vojne. Zväz slovenských múzeí navrhol v roku 1947 pretvorenie inštitúcie na celoslovenské jaskyniarске múzeum. Nad múzeom prevzala 10. septembra 1949 starostlivosť Slovenská speleologická spoločnosť, ktorá sa preformovala z Jaskyniarskeho zboru Klubu slovenských turistov a lyžiarov. Slovenská speleologická spoločnosť prenajala pre múzeum priestory v budove, v ktorej múzeum sídli dodnes,

no pod vplyvom nového spolkového zákona a aj s ohľadom na jeho celoslovenský charakter pripravila Spoločnosť návrh na poštátnenie múzea. Prevzal ho najskôr Krajský národný výbor v Žiline, jeho prvým riaditeľom sa stal Vojtech Benický a v roku 1954 bolo múzeum zaradené medzi celoslovenské ústredne spravované múzeá. O dva roky sa ako vedecké pracovisko stalo súčasťou dnešného Slovenského národného múzea v Bratislave. V roku 1958 začalo múzeum vydávať zborník Slovenský kras. Veľkú pozornosť venovalo v tom období aj dobrovoľným jaskyniarom, najmä otázke ich existencie pri múzeu. Od 1. júla 1960 prebral múzeum Mestský národný výbor v Liptovskom Mikuláši. V roku 1961 sa uskutočnilo vyčlenenie vlastivednej zbierky kuratória a bol vypracovaný návrh na jej rozdelenie medzi viaceré kultúrne inštitúcie. V tom istom roku stratilo múzeum výstavné priestory v prízemí budovy, kam sa presťahoval mikulášsky archív. V júni 1965 prešlo riadenie, ochrana a prevádzka jaskýň z pôsobnosti Ministerstva vnútorného obchodu do pôsobnosti Povereníctva SNR pre školstvo a kultúru. Vtedy sprístupnené jaskyne na území stredoslovenského kraja od 1. januára 1966 spadali do pôsobnosti múzea a to bolo začlenené do správy Stredoslovenského krajského národného výboru. Od 1. januára 1970 bola zriadená Správa slovenských jaskýň¹ a múzeum sa stalo jej organickou súčasťou ako výskumné a dokumentačné stredisko pre otázky jaskýň a krasových javov a jeho súčasťou aj naďalej zostala Slovenská speleologická spoločnosť. Dňa 1. júla 1981 sa vytvorilo Ústredie štátnej ochrany prírody.² Do tejto novej organizácie štátnej ochrany prírody bolo začlenené aj múzeum. Odzrkadlilo sa to nielen v jeho novom názve,³ ale aj v tom, že sa začalo pomaly odkláňať od svojho pôvodného poslania a prebudovalo sa na ústredné múzejné pracovisko štátnej ochrany prírody. Vplyvom ponovembrových zmien sa Ústredie štátnej ochrany prírody rozdelilo na niekoľko samostatných inštitúcií. Od 1. júla 1990 bolo múzeum riadené priamo Ministerstvom kultúry SR. Od 1. januára 1999 je špecializovaným múzeom s celoštátnou pôsobnosťou pre oblasť ochrany prírody a krajiny v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky. Dnes pred-

¹ V súvislosti so zrušením Krajského národného výboru prijala vláda opatrenie, podľa ktorého sa mala komplexná starostlivosť o jaskyne sústrediť do jednej organizácie riadenej priamo Ministerstvom kultúry SSR.

² Zlúčením Správy slovenských jaskýň a oddelenia ochrany prírody Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody so sídlom v Bratislave.

³ 1981 – Múzeum slovenského krasu a ochrany prírody, 1987 – Múzeum vývoja ochrany prírody, 1990 – Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva.

Spoločnosť slovenských archivárov
Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva Liptovský Mikuláš
pod záštitou Ministerstva životného prostredia SR

19. – 21. máj 2015

138 účastníkov

XIX. ARCHÍVNE DNI V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Fotografie z XIX. archívnych dní v SR v Liptovskom Mikuláši

stavuje múzeum špecializované ústredie múzejnej práce vo vzťahu ku kompletnej dokumentácii o vývine a súčasnom stave ochrany prírody a jaskyniarstva.

Hoci Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši realizovalo v roku 2015 pri príležitosti 85. výročia založenia viacero významných sprievodných podujatí pod záštitou Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky, cítili sme istú symboliku, že v prízemí historickej budovy múzea, v zrekonštruovaných priestoroch, kde viac ako päťdesiat rokov sídlil terajší Štátny archív v Žiline, pracovisko Archív Liptovský Mikuláš, by boli ako prvé podujatie práve archívne dni v SR.

Hoci od zriadenia Archívu SMOPaJ uplynulo len desať rokov, s myšlienkou spoluorganizovať toto podujatie sme sa pohrávali už niekoľko rokov, no až v roku 2014, sme sa odvážili predostrieť našu predstavu členom výboru SSA. Plne chápeme ich počiatočnú nedôveru, či obavu. Dúfame, že všetci, ktorí sa v máji zúčastnili XIX. archívnych dní v Slovenskej republike, sa u nás cítili dobre. Počas sympózia boli prednesené odborné referáty venované

digitalizácii archívneho kultúrneho dedičstva a 25. výročiu založenia SSA. Súčasťou podujatia boli exkurzie na archeologické nálezisko Rohačka v Ilanovskej doline, do gotického Kostola sv. Petra z Alkantary a Múzea L. Mattysovszského v Okoličnom, v časti mesta Liptovský Mikuláš, do Demänovskej jaskyne Slobody v Demänovskej doline, prehliadka významných pamätihodností mesta Liptovský Mikuláš, zrekonštruovaných priestorov múzea a zahraniční hostia navštívili turisticky sprístupnenú Stanišovskú jaskyňu v Jánskej doline. Viac o tomto podujatí ste sa už mohli dočítať v príspevku kolegyně Martiny Orosovej vo Fóre archivárov (roč. XXIV, 2015, č. 2, s. 24 – 34).

Súbežne s prípravami na archívne dni sme sa začali venovať organizácii 2. ročníka seminára organizovaného v rámci schválených aktivít Slovenského komitétu ICOM pod názvom Originál & Kópia v prírodovedných expozíciách a múzejných archívoch, ktorý sa konal v múzeu dňa 24. júna 2015. Po úvodnom príhovore riaditeľky múzea Danky Šubovej, nasledovali vyžiadané referáty, ktoré prezentovali Norbert Lacko: Pojem kópie v dejinách estetického myslenia (Katedra teórie a dejín ume-

nia Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave), Igor Teplan: Originál, kópia a autorské právo (člen Slovenskej komory architektov), Milan Mišovič: Úloha kópie archívnych dokumentov a vzťah k legislatívnemu prostrediu (Odbor archívov a registratúr Ministerstva vnútra SR v Bratislave). Za múzeum vystúpila s príspevkom Danka Šubová: Kópia v prírodovednom múzeu? a Eva Greschová: Kópia v archívnych dokumentoch v Archíve SMOPaJ. Podujatie pokračovalo diskusiou a ukázkami kópií (modely, makety) v pripravovaných expozíciách múzea. Na seminári sa zúčastnilo 41 zástupcov slovenských múzeí a archívov. Súčasťou popoludňajšieho programu boli jánske spevy v podaní folklórneho súboru Ďumbier a kosenie trávy v areáli múzea.

Aj počas letných mesiacov takmer všetkých odborných pracovníkov múzea zamestnávala tvorba a inštalácia nových expozícií, popri tom však museli zvládnuť prípravu 20. ročníka Medzinárodnej konferencie MUT 2015,⁴ ktorý sa uskutočnil v múzeu 20. – 22. októbra 2015. Konferencia bola venovaná práci a aktivitám múzeí sústredených v MUT, výmene skúseností a možnostiam prehĺbenia vzájomnej spolupráce. Podujatie slávnostne otvorila riaditeľka múzea Danka Šubová a primátor Mesta Liptovský Mikuláš Ján Blcháč. Hlavnou témou tohtoročnej konferencie bola problematika kópií a originálov využívaných v expozíciách technických múzeí. Po odznení referátov nasledovala prehliadka múzea a spoločná večera s kultúrnym programom. V rámci druhého dňa konferencie sa konali voľby do predsedníctva MUT, prehliadka mesta a popoludní terénne exkurzie do Stanišovskej jaskyne a Domu podzemia v Jánskej doline a Medvedej štólne v Žiarskej doline. Večer patrilo kultúrnemu programu a spoločenskému posedeniu v priestoroch SMOPaJ. Posledný deň konferencie bola určite zaujímavou návštevou technického vodného diela Čierny Váh.

V novembri pripravili pracovníci Archívu SMOPaJ dve zaujímavé podujatia – Deň otvorených dverí v Archíve SMOPaJ a seminár 10 rokov Archívu SMOPaJ. Deň otvorených dverí sa u nás konal 24. novembra 2015. Oslovili sme materské, základné aj stredné školy a s našou prácou sa prišli oboznámiť

Účastníci seminára 10 rokov Archívu SMOPaJ

kolegovia z archívov, laická verejnosť, ale aj médiá. Musíme priznať, že sme absolútne nečakali účasť 268 osôb. Pracovníci archívu poskytli návštevníkom informácie o činnosti a úlohách Archívu SMOPaJ, sprístupnili archívne depoty a prezentovali Digitálny archív SMOPaJ. Vo vstupných priestoroch múzea na Ul. 1. mája bola inštalovaná výstava zaujímavých archívnych dokumentov. Na štyroch stanovištiach bol pripravený bohatý program pre deti (hry, kvízy, pexeso, puzzle, písanie na mechanickom písacom stroji,...), po splnení povinných úloh a získaní potrebného počtu pečiatok, čakali na všetky deti drobné, no veľmi zaujímavé darčeky.

Nasledujúci deň 25. novembra 2015, sa uskutočnil v historickej budove múzea seminár 10 rokov Archívu SMOPaJ. V rámci seminára odzneli referáty Norberta Praženku: Prierez činnosti Metodické komisie odboru archívov a registratúr Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (MV SR, Odbor archívov a registratúr), Ľubomíra Michalku: Archív Liptovskej stolice (Štátny archív v Žiline, pracovisko Archív Liptovský Mikuláš) a Petra Vítka: Organizované archívnictvo v okrese Liptovský Mikuláš (Štátny archív v Žiline, pracovisko Archív Liptovský Mikuláš). V druhom bloku prednášok priblížili pracovníci činnosť Archívu SMOPaJ od jeho založenia až dodnes. Okrem pracovníkov MV SR, odboru archívov a registratúr, PhDr. Júlie Ragačovej,⁵ kolegov Štátneho archívu v Žiline, pracovisko Archív Liptovský Mikuláš a z Archívu Matice slovenskej sa seminára zúčastnili aj pracovníci Štátnej ochrany prírody SR. Medzi pozvanými hosťami boli aj zástupcovia friem, s ktorými archív úzko spolupracoval pri riešení projektu Digitalizácia fondov

⁴ Stredoeurópska únia technických múzeí (MUT) bola založená v roku 1991 na prípravnom stretnutí v Maďarskom múzeu techniky v Budapešti. Združuje múzeá Rakúska, Maďarska, Čiech, Slovenska, Poľska, Srbska, Chorvátska, Rumunska, Bulharska a Talianska, ktoré svoju činnosť a možnosti spolupráce prezentujú na konferenciách realizovaných v rámci jednotlivých členských štátov.

⁵ PhDr. Júlia Ragačová v rokoch 2004 – 2005 pracovala na MV SR, odbor archívov a registratúr a významnou mierou sa zaslúžila o zriadenie Archívu SMOPaJ. V súčasnosti pôsobí ako riaditeľka Štátneho archívu v Trnave.

a technická podpora informatizácie v oblasti ochrany prírody.

Sériu významných sprievodných podujatí, v rámci ktorých sme si pripomenuli 85. výročie založenia nášho múzea uzatváralo 3. decembra 2015 Slávnostné otvorenie reінštalovaných expozícií múzea. Príhovory v rámci úvodnej časti programu predniesli Ján Ilavský (štátny tajomník MŽP SR), Branislav Tréger (podpredseda VÚC Žilina), Ján Blcháč (primátor mesta Liptovský Mikuláš), Viktor Jasaň (generálny riaditeľ SNM Bratislava), Mária Mrižová (riaditeľka Odboru archívov a registratúr MV SR Bratislava) a Danka Šubová (riaditeľka SMOPaJ Liptovský Mikuláš). Nasledovalo odovzdávanie pamätných listov a medailí riaditeľky SMOPaJ, ďakovných listov Ministerstva životného prostredia SR zamestnancom múzea, ktorí odpracovali v organizácii viac ako 25 rokov a pamätných listov riaditeľky SMOPaJ bývalým riaditeľom múzea resp. ich príbuzným. Súčasťou programu bolo premietanie filmových dokumentov o histórii mesta, histórii budovy múzea a inštitúcie a tiež o rekonštrukcii budovy a reінštalácii expozícií múzea. Určite významné bolo uvedenie do užívania verejnosťou unikátneho paleontologického nálezu

– kostry jaskynného leva nájdeného v nadmorskej výške 1 300 m n. m., realizované Jánom Ilavským, štátnym tajomníkom MŽP SR, Martinom Sabolom z Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave a riaditeľkou SMOPaJ. Nasledovali krátke pozdravné príhovory hostí zo Slovenska i zahraničia. K slávnostnej atmosfére prispel kultúrny program v podaní učiteľov a žiakov Základnej umeleckej školy v Liptovskom Mikuláši. Podujatie pokračovalo prestrihnutím pásky, prehliadkou novej expozície múzea. Expozícia múzea Chránená príroda Slovenska je rozdelená na dve základné časti: Kras a jaskyne Slovenska a Chránená príroda Slovenska s časťami Zem, miesto pre život a Človek, hory, NATURA 2000. Cieľom expozičnej vizuálnej aj audiovizuálnej prezentácie je informovať návštevníka o chránených častiach prírody, histórii ochrany prírody, krase a jaskyniach, mineráloch, chránenej flóre a faune, podstate života na Zemi v súlade s európskou legislatívou a tiež realizácia rôznych výstavných a edukačných aktivít so zameraním na všetky kategórie návštevníkov vrátane škôl, zahraničných návštevníkov, organizovaných skupín odborníkov, rodín s deťmi i marginalizovaných skupín.

Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva Liptovský Mikuláš

Slávnostné otvorenie reінštalovaných expozícií múzea

konané pod záštitou
ministra životného prostredia
Slovenskej republiky
pri príležitosti
85. výročia založenia múzea

3. 12. 2015

Fotografie z otvorenia reінštalovaných expozícií SMOPaJ

Reinštalované expozície múzea sú otvorené pre verejnosť od 4. januára 2016.

Cieľom tohto príspevku bolo v stručnosti oboznámiť kolegov archivárov – tých, ktorí už v našom múzeu boli, ale aj tých, ktorí sa k nám len chystajú – s históriou Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva, ale predovšetkým v krátkosti priblížiť významné aktivity múzea, ktoré v roku 2015 ako rezortná organizácia Ministerstva životného prostredia SR usporiadalo pri príležitosti 85. výročia svojho založenia.

Veríme, že sa u nás opäť pri nejakej príležitosti stretne.

Eva Greschová

*Archív Slovenského múzea ochrany prírody
a jaskyniarstva*

OD VYŠEHRADU PO VYŠEHRAD

Spoločné stretnutie zástupcov archívnych spoločností krajín V 4 sa uskutočnilo 18. februára 2016 vo Varšave na základe pozvania našich priateľov z Poľského tovarišstva archívneho a Archívu Poľskej akadémie vied ako hlavných organizátorov. Takéto stretnutia sú pre nás vzácnou príležitosťou nielen na priateľské podanie si rúk, ale hlavne na výmenu skúseností a vedomostí, ktoré nás mnohokrát inšpirujú a profesijne posúvajú ďalej. Toto milé stretnutie však bolo aj o niečom inom. Na základe veľkého úsilia pracovníkov archívu, hlavne Anny Gruszczyńskiej a riaditeľky Hanny Krajewskej, sa podarilo v rámci projektu podporeného Medzinárodným vyšehradským fondom uskutočniť prvú spoločnú reprezentatívnu výstavu archívnych dokumentov z krajín „Vyšehradskej štvorky“

Zástupcovia archívnych spoločností krajín Vyšehradskej štvorky pri výstavných paneloch. Foto: Archív Poľskej akadémie vied.

pod názvom Od Vyšehradu po Vyšehrad : Spoločná minulosť, spoločná budúcnosť.

Zástupcovia Českej republiky David Valůšek a Miroslav Svoboda, Maďarska Erzsébet Csombor a Andrea Farkašová, Slovenskej republiky Mária Grófová a Zuzana Kollárová prišli do Varšavy už 17. februára a stretli sa kolegyňami z Poľska Annou Gruszczyńskou a Małgorzatou Wybieralskou na spoločnej večeri. Vzájomne sme sa informovali o súčasnom dianí v archívnictve v jednotlivých krajinách, neskôr sme si pripomenuli viaceré spoločné stretnutia.

Na druhý deň dopoludnia sme s milou hostiteľkou Annou Gruszczyńskou absolvovali exkurziu do kráľovského paláca vo Wiłanówie, ktorý sa nachádza neďaleko Varšavy. Podnet na jeho výstavbu dal v roku 1677 poľský kráľ Ján III., ktorý sa inšpiroval v Taliansku a projektoval ho Augustín Loccie ml. Tento postavil najskôr skromnejšie sídlo, ktoré sa rozrástlo v 80. rokoch 17. storočia. Neskôr tu žila rodina Lubomirských u nás spojená s 360-ročným zálohom Spiša.

Podujatie Od Wyszehradu do Wyszehradu o 16:00 slávnostne otvorila Hanna Krajewska. V reprezentačnej sále paláca Staszicu privítala zástupcov ambasad a kultúrnych inštitútov krajín V 4, veľvyslancu Švajčiarskej konfederácie, zástupcov Poľskej akadémie vied, poľských archivárov a záujemcov o históriu. Slovensko na tejto úrovni reprezentovali riaditeľ Slovenského inštitútu vo Varšave Milan Novotný a sekretár Veľvyslanectva Slovenskej republiky vo Varšave Radovan Kollár. V jej predsálí bola na viac ako dvadsiatich paneloch inštalovaná rovnomenná výstava prezentujúca vzácne archívne dokumenty k istým témam týkajúcim sa všetkých krajín V 4. Okrem charakteristiky jednotlivých krajín prezentovali spoločných vládcov, hospodárske a obchodné kontakty i cesty, vzdelávanie, osobnosti, svätcov a pod. Každý archívny dokument približoval popis vo všetkých štyroch národných jazykoch i v angličtine.

Podľa programu potom vystúpili: Miroslav Svoboda za Českú archívnu spoločnosť s prednáškou Pramene k výskumu spoločnej histórie štátov Vyšehradskej skupiny v českých archívoch, Erzsébet Csombor za Spoločnosť maďarských archívov – Poľské stopy v maďarských archívoch, Mária Grófová za Spoločnosť slovenských archivárov – Pramene k výskumu spoločnej histórie štátov Vyšehradskej skupiny v slovenských archívoch a Hanna Krajewska za Poľské archívne tovarišstvo – Od Vyšehradu po Vyšehrad. Po prednáškach sa sála naplnila

hudbou a spevom neobyčajne pôsobivého koncertu študentiek konzervatória, ktoré zahrali a zaspievali skladby Frederika Chopina, Stanislava Moniuszka, Mieczysława Karłowicza, Bélu Bartóka, Eugena Suchoňa a Antonína Dvořáka.

Výstava a aj koncert dokázali, že napriek mnohým historickým sporom a rozporom práve archivári vedia nájsť spoločné pozitívne udalosti, ktoré naše krajiny spájajú. Úprimné poďakovanie patrí riaditeľke Archívu Poľskej akadémie vied Hanne Krajevskiej za realizáciu veľmi náročného projektu, ako aj jej kolegyniam a kolegom, pracovníkom ambasád pomáhajúcim najmä pri prekladoch popisov k archívny dokumentom na výstavných paneloch. Veľmi pekne sa chcem poďakovať aj našim kolegom – archivárom zo Slovenska, ktorí sa podieľali na výstave výberom toho najvzácnejšieho, čo uchovávajú a snahou dôstojne reprezentovať bohatstvo našej krajiny. Táto spoločná práca nás spojila viac, ako si to vie ktokoľvek predstaviť.

Zuzana Kollárová

Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Poprad

ŽELEZNIČNÉ KRONIKY – VÝZNAMNÝ HISTORICKÝ PRAMEŇ PRÍSTUPNÝ NA INTERNETE

Český národný archív pri príležitosti sprístupnenia pamätných kníh na portáli Badatelna.eu zorganizoval seminár Železničné kroniky – významný historický prameň prístupný na internete, ktorý sa konal 10. marca 2016 v priestoroch národného archívu v Prahe na Chodovci. Cieľom seminára nebolo len predstavenie portálu, ale aj fenoménu pamätných kníh železničných staníc a ďalších dopravných úradov v pôsobnosti ministerstva železníc.

Seminár otvorila pani PhDr. Emilie Benešová, vedúca oddelenia foto-, fono-, kinodokumentov a služieb verejnosti, ktorá informovala o digitalizácii pamätných kníh. Do formátu jpg. v rozlíšení 300 dpi sa digitalizovali odpisy a originály viac ako 1 400 pamätných kníh železničných staníc, autobusových správ a letiska Senožaty.

Ako prvá vystúpila s prezentáciou a príspevkom nazvaným Železničné pamätné knihy ako historický prameň Zora Machková, správkyňa zbierky pamätných kníh, ktorá sa zamerala na obsahovú stránku pamätných kníh. V Českom národnom archíve sú uložené aj pamätné knihy z prechodových staníc ČSD mimo Československa, Podkarpatskej Rusi a v minulosti aj pamätné knihy zo Slovenska do

roku 1938, ktoré však boli v roku 1993 delimitované Slovenskému národnému archívu. Zaujímavou je pamätná kniha pražskej železničnej stanice Masarykovo nádraží, ktorej tvorcom bol neskôr známy spisovateľ Adolf Branald. V jej úvode zachytil na 87 stranách históriu stanice od roku 1845. Autorka príspevku poukázala na význam pamätných kníh spočívajúci nielen v popise histórie železničnej či regionálnej, ale aj v komplexnosti zachytených prelomových udalostí plošne na celom území štátu.

Seminár pokračoval príspevkom spoluautorov Miroslava Kunta a Zdeňka Hrdinu História pamätných kníh na železnici. Prvá myšlienka písania pamätných kníh bola zverejnená v časopise Železniční revue z roku 1919, kde úvahu o písaní pamätných kníh železničných staníc publikoval prednosta stanice Chlumeck nad Cidlinou František Bek: „Přitom jsem přišel k překvapujícímu poznání, jak místní historik ve svých pracích kuse a nevšímavě odbýval dějiny dráhy, která celému kraji vtiskla svůj ráz, bez níž by město a okolí naprosto nemohly býti tím, čím jsou dnes.“ a úvahu ukončil nápadom, že by sa myšlienky mohlo ujať ministerstvo železníc. V roku 1923 ministerstvo železníc vydalo výnos Pamětní knihy železničních úřadů. Sebrání pamětí na dobu převratu, kterým sa začala tradícia písania pamätných kníh na železnici, s ktorým Miroslav Kunt

Daša Krčová referuje o pamätných knihách železničných staníc na Slovensku

bližšie oboznámil účastníkov seminára. Pre zachovanie pamätných kníh boli jednotlivé staničné a dopravné úrady povinné zasielať do železničného archívu pri ministerstve odpis pamätnej knihy. Toto opatrenie sa ukázalo ako veľmi potrebné, keď niektoré stanice svoje pamätné knihy omylom zlikvidovali. S nástupom nových pomerov po vzniku Protektorátu bolo výnosom ministerstva dopravy z 30. júla 1940 vedenie pamätných kníh zrušené a originály zo staníc fyzicky zlikvidované. Naprí-

klad na riaditeľstve štátnych dráh v Olomouci boli pamätne knihy protokolárne spálené, na riaditeľstve v Hradci Králové boli použité ako vložky do balíkov pre spisy. Po oslobodení už v roku 1945 ministerstvo dopravy vydalo výnos o znovuzavedení pamätných kníh. Okrem iného bolo potrebné doplniť aj informácie z predchádzajúceho obdobia, dialo sa tak aj s využitím zachovaných odpisov v tom čase už z dopravného archívu. Ďalší výnos z roku 1953 už však nechal písanie pamätných kníh na dobrovoľnosti, čím písanie pamätných kníh postupne zanikalo.

Situácia na Slovensku však bola iná. Príspevok o pamätných knihách železničných staníc na Slovensku predniesla Daša Krčová, podniková archivárka Železníc Slovenskej republiky. V úvode nadviazala na príspevok svojho predrečníka a účastníkov oboznámila s históriou písania pamätných kníh na území Slovenska prostredníctvom výnosov ministerstva, ale aj rozkazov jednotlivých riaditeľstiev štátnych železníc, ktorých bolo viacero za celé sledované obdobie. Písanie a vedenie pamätných kníh na Slovensku nebolo nikdy zrušené, dokonca v roku 1942 bol výnos z roku 1923 novelizovaný. Aj keď v Čechách po roku 1953 bolo písanie pamätných kníh dobrovoľné, na Slovensku tomu tak nebolo, čo dokazujú ďalšie rozkazy z jednotlivých správ dráh a tiež samotná zbierka pamätných kníh, ktorá je živá až do súčasnosti. Posledná Smerica o tvorbe, vedení a uchovávaní pamätnej knihy na ŽSR vyšla v roku 2009. Daša Krčová sa ďalej v príspevku zamerala na súčasnú situáciu a účinnosť smernice: v súčasnosti na ŽSR pamätnú knihu píše všetky samostatné železničné stanice a pre lepšiu motiváciu je na ŽSR vyhlásená aj súťaž o najkrajšiu pamätnú knihu.

Na záver seminára Zdeňek Matych predstavil portál Badatelna.eu. Na praktickej ukážke prezentoval možnosti vyhľadávania na portále, vrátane vyhľadávania v plných textoch digitalizovaných kroník, ak boli prostredníctvom OCR pre strojové vyhľadávanie spracovateľné.

Je nesmierne dôležité zúčastňovať sa na podobných podujatiach, sú inšpiratívne, poskytujú možnosť a priestor porovnať svoju prácu a odborné pracovné postupy, sú zdrojom poznania regionálnej i celoštátnej histórie z aspektu železničnej dopravy, čo je zatiaľ na Slovensku neobjaveným fenoménom v regionálnych monografiách.

Odkazy na ďalšie podrobnosti:

Digitalizovaná zbierka : <http://www.badatelna.eu/>

fond/2284/inventar/.

Prezentácie zo seminára : <http://www.nacr.cz/>.

Článok o seminári : <http://www.vlaky.net/zelez-nice/spravy/6030-Zeleznicni-kroniky-vyznamny-historicky-pramen-pristupny-na-internetu/>.

Daša Krčová

Archív Železníc SR Bratislava

Miroslav Kunt

Český národný archív Praha

V SPOLOČNOSTI HVIEZD: NOVÁ VÝSTAVA SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO ARCHÍVU

Aj dnes mnohí ľudia pokladajú archív za miesto, kde sa iba hromadia staré zaprášené papiere a dokumenty. Tí, ktorí nemajú v rodine alebo medzi priateľmi a známymi archivára vôbec netušia, čo všetko naše archívy ukrývajú. Hlavnou úlohou týchto inštitúcií je zhromažďovať, ochraňovať a sprístupňovať archívne dokumenty, avšak nemôžu sa obmedziť len na predkladanie dokumentov bádateľom, je totiž potrebné prezentovať aj navonok bohatstvo uložené v archívnych depotoch. I týmto spôsobom otvorenia sa „svetu“ je možné vytvárať v ľuďoch skutočný obraz o práci v archíve a jeho poslaní. Z tohto dôvodu sa Slovenský národný archív rozhodol prezentovať uchovávané kultúrne dedičstvo formou výstav a táto tradícia trvá už takmer desať rokov. Každý rok bol venovaný určitej téme a po problematike zdravotníctva, hasičstva, železničnej dopravy, remesiel, či športu v našich dejinách, prišiel tento rok rad na oblasť kultúry. Aktuálna výstava pod názvom V spoločnosti hviezd predstavuje dva fenomény, a to divadlo a kino cez optiku zachovaných archívnych dokumentov.

Výstava V spoločnosti hviezd

Malý obývací kútik s televízorom Mánes

Napriek tomu, že výstavná miestnosť Slovenského národného archívu nie je príliš veľká, podarilo sa v nej inštalovať viac ako 200 archívnych dokumentov a trojrozmerných predmetov na danú tému. Snažili sme sa vybrať rôzne typy prameňov, aby návštevníkov zaujali nielen svojím obsahom, ale i rôznorodým spôsobom vyhotovenia. Najstaršími vystavenými dokumentmi sú divadelná hra z roku 1690 venovaná Jurajovi Erdődymu a intimát z roku 1799, zakazujúci divadelnú hru s názvom Ľudovít Kapet. Ďalšie chronologicky najstaršie dokumenty sa viažu k životu šľachty a k jej vzťahu k divadlu. Dokazujú nielen časté návštevy rôznych divadiel príslušníkmi uhorských šľachtických rodov, ako boli napríklad červenokamenský Pálfiovci, ale odhaľujú aj vášeň šľachticov pre dramatické umenie. Mená šľachticov sa objavujú v rukopisoch divadelných hier, v ktorých stvárňovali jednotlivé postavy. Jednou z takýchto hier je nedatovaná hra s názvom *Ein Tag in Moosham*, v ktorej účinkovali medzi inými i Mária a Alžbeta Kinské, Hans Gregor Wilczek alebo Izy Colloredová. Návštevník sa tiež môže dozvedieť, aký bol program dramatickej hry divadla v hornonitrianskych Solčanoch v roku 1823 alebo Cisársko-kráľovskej dvorskej opery v roku 1911. Vizualne veľmi zaujímavým je návrh divadelných kostýmov pre hercov z radov šľachty, ktorý sa zachoval v rodovom archíve Zaiovcov. Nemenej pútavá je i fotografia Lucietty Wilczekovej, gróffy Pálfiovej z jedného divadelného predstavenia.

Skutočnosť, že divadlo nebolo len zábavou pre smotánku z vyšších kruhov, ale venovali sa mu aj ľudia z nižších spoločenských vrstiev, dokladajú viaceré dokumenty týkajúce sa dejín ochotníckeho divadla. Chceli by sme upozorniť najmä na kroniku ochotníckeho divadla v podtatranských Matejovciach z rokov 1840 – 1891, ktorá zaujme svojím vyhotovením. Okrem nej činnosť ochotníckych di-

vadiel prezentuje plagát ochotníckej divadelnej hry s názvom *Všetko naopak* z roku 1846 z Levoče, pozvánky na predstavenia ochotníckych divadelných súborov a fotografie súborov z osobného fondu Pavla Blahu, ako i dokumenty z činnosti Ochotníckeho divadelného krúžku v Dolnej Lehote.

Druhá svetová vojna priniesla svetu veľké utrpenie, rozvrat a ničenie, avšak ani v čase rinčania zbraní neprestalo na Slovensku rozkvitať divadelníctvo. V rokoch 1939 – 1945 bolo na doskách Slovenského národného divadla uvedených množstvo premiér divadelných hier, ktorých protagonistov zachytili fotoaparáty pracovníkov Slovenskej tlačovej kancelárie. A práve vďaka nim dnes môžeme vidieť napríklad zábery z premiéry veselohry *Kytica ruží*, divadelných hier *Jeden blázon*, *Poľská krv* alebo *Keď jubilant plače*. Môžeme nazrieť do šatne Karola Zachara a zazrieť ho pri líčení. Z fotografií na nás pozerajú osobnosti slovenského divadla, ktoré na doskách, čo znamenajú svet, stvárňovali množstvo nezabudnuteľných postáv. Spomedzi nich sú bližšie predstavení Mikuláš Huba s manželkou Máriou Kišoňovou, manželia Oľga a Ján Borodáčovci, Viliam Záborský, Július Pántik, Andrej Bagar, Štefan Hoza, Vilma a Ján Jamnický, Gizela Veclová, Jozef Budský, Nella Bäumlés-Bakošová, Miloslav Beran, Helena Bartošová, Ján Blaho, Karol Zachar, Mária Bancíková, Ján Sýkora a Margita Česániová. Ich fotografie z rôznych hier sú doplnené podpisovými kartami, prihláškami umelcov z roku 1939 zasielaných Policajnému riaditeľstvu, či pasmi.

V centrálnej časti výstavnej miestnosti sú inštalované dokumenty ilustrujúce dejiny významnej kultúrnej inštitúcie – Slovenského národného divadla. Jeho sídlom sa v roku 1920 stala budova niekdajšieho Mestského divadla. Medzi vystavenými dokumentmi prítiahne pozornosť fotografia divadla z roku 1880, zmluva rady mesta Bratislavy s podnikateľom Oskarom Nedbalom o prenájme Mestského divadla z roku 1923, správa o vystúpení členov slávnej milánskej La Scaly s operetou *Rigoletto* v roku 1933, ako aj programy z rôznych období. Nepochybne sa úsmev na tvári objaví tomu, kto si prečíta dôvod sťažnosti nemeckého vyslanectva z roku 1937 na nevhodnosť textu vojenskej operety *Odtroubeno*. Aby čitatelia Fóra archivárov neboli o nič ukrátení, uvádzame ho v doslovnom znení: „Ja mám kravičky podľa foršriftu z Německa. Vitě jak taková kráva z Německa musí vypadat? Ta musí býti hnědá jako Adolf, tlustá jako Goering, pusu mít otevřenou jako Goebbels a dojit se musí nechat

Písomné dokumenty doplnené o trojrozmerné exponáty

jako německý národ!“

Kino bolo fenoménom, ktorý vznikol o niekoľko storočí neskôr ako divadlo. Avšak hraný film, ktorý po svojom prvom premietaní v roku 1895 expandoval z Francúzska do celého sveta, i v súčasnosti spôsobuje doslova ošial medzi divákmi. Aj z tohto dôvodu je druhá časť výstavy venovaná práve dejinám kinematografie a filmu na Slovensku. V čase, keď ešte neexistovala televízia a internet, jediným prostriedkom na propagáciu filmov premietaných v kinách bolo vyvesovanie plagátov. Mnohé z nich si našli miesto aj na predstavovanej výstave. Svojou pestrofarebnosťou a grafikou museli upútať každého okoloidúceho. Z ich textov sa dozvedáme, že kino Bio Hviezda premietalo „najlepší zvukový veľkofilm“ Lelíček v službách Sherlocka Holmesa s Vlastom Burianom v hlavnej úlohe, v kine Apollo sa predstavila krásna Lída Baarová vo filme Ja som dievča s čertom v tele alebo v kine Central uviedli film režiséra Martina Friča Mravnosť nado všetko s Hugom Haasom, Adou Mandlovou a Sašom Rašilovom. Plagáty kín, ako aj filmy samotné podliehali kontrole cenzúry. Napr. zásah cenzúry v prípade filmu Siedmy deň viedol v roku 1922 k vystrihnutiu nevhodnej časti filmu, ktorá sa nám zachovala v našich fondoch, v roku 1938 bol vydaný zákaz

používania plagátov k filmu Neporazená armáda s nevhodným textom. Filmy sa verejne nemohli premietiť bez vydania cenzúrneho lístku, ktorý sa tiež nachádza v jednej z výstavných vitrín.

Na výstave si našli svoje miesto i dokumenty k činnosti viacerých, dnes už neexistujúcich kín. Môžeme uviesť kino Palace, ktoré sídlilo na Poštovej ulici v Bratislave alebo kino Živena vo Zvolene, ku ktorému sa nám zachovali architektonické návrhy jeho budovy od architekta A. Mendla. Toto kino ukončilo svoju prevádzku v 90. rokoch 20. storočia. V súvislosti s kinom a filmom nemôžeme opomenúť ani unikátnu fotografiu poľného kina z roku 1915, ktorá pochádza zo Zbierky dokumentácie o československých légiách. Kiná slúžili aj na iné účely, ako len na premietanie filmov. Konali sa v nich rôzne kultúrne podujatia alebo vystúpenia. O vystúpenie so svojim programom v kine Metropol mala záujem dvojica akrobatov zo Švajčiarska, ktorá svoju žiadosť doplnila aj fotografiou, zachytávajúcou aktérov pri predvádzaní ich na tú dobu šokujúceho čísla.

Obdobie vzniku vystavených dokumentov siaha do 80. rokov 20. storočia, keď sa v našich kinách premietali sovietske filmy, organizovali sa festivaly týchto filmov a filmová tvorba sa využívala ako pro-

striedok na upevnenie československo-sovietskeho priateľstva.

Aby sme umocnili dojem z videného, doplnili sme archívne dokumenty niekoľkými trojrozmernými predmetmi. Divadelný ústav v Bratislave nám zapožičal dva krásne kostýmy, ženský z inscenácie Popoluška od autora Romana Mušku z roku 1996 a mužský z inscenácie Cid od výtvarníčky Heleny Bezákovej z roku 1972, ktoré v miestnosti rozhodne nemožno prehliadnuť. V malom obývacom kútičku, vytvorenom z dobového nábytku, sa zasa pekne vyníma televízor Mánes z konca 50. rokov, ktorý bol niekoľko desaťročí ukrytý na povale rodinného domu neďaleko Bratislavy. Nesie meno českého maliara Josefa Mánesa (1820 – 1871), významného predstaviteľa romantizmu.

Výstava V spoločnosti hviezd bude návštevníkom prístupná do 15. decembra 2016 v čase od 8.00 hod. do 15.30 hod. Dúfame, že ten, kto sa rozhodne merať cestu k nám na „kopec“, bude po jej prezretí spokojný.

*Ivana Červenková
Slovenský národný archív*

SPRÁVNA MANIPULÁCIA S BREMENOM A ZLEPŠOVANIE FYZICKEJ KONDÍCIE ARCHIVÁRA

Počas svojej praxe v Štátnom archíve v Bratislave som sa ako odborný pracovník mnohokrát stretol s fyzickou prácou. Ako športový nadšenec a kondičný tréner som s nosením ťažkých bremien nikdy nemal vážnejší problém. Častokrát som si však u kolegov a kolegýň všimol nesprávne držanie tela a ohýbanie chrbtice pri dvíhaní archívnych škatúľ zo zeme. Osvojenie si základov správnej manipulácie s bremenom môže dopomocť k efektívnosti pomocných prác v archíve a najmä šetrí zdravie zamestnancov. Ďalším aspektom, ktorý treba zohľadniť pri práci s archívnym materiálom, je aj poznanie svojich síl, schopností a odhadnutie vlastných limitov. Tie bývajú ovplyvnené aj aktuálnym zdravotným stavom. Pozor by si mali dať najmä pracovníci, ktorí do styku s manipulačnými prácami prichádzajú zriedka. Fyzickú prácu vykonávajú len príležitostne, častokrát však o to intenzívnejšie. Treba tiež spomenúť, že na Slovensku stále máme verejné archívy, kde sú zamestnané len ženy. Takéto archívy majú pravidelné problémy so zabezpečením nevyhnutných manipulačných prác na svojom

pracovisku. Dokladuje to aj fakt, že podľa smerníc o bezpečnosti pri práci, žena nesmie dvíhať naraz viac ako 15 kg, po dosiahnutí 50. roku života viac ako 10 kg.

Pri manipulačných prácach s archívnymi škatuľami využívame základné cviky, drep a mŕtvý ťah. Tieto cviky sú súčasťou tréningu väčšiny aktívnych športovcov. Vyplýva to z faktu, že človek pri nich zapája najväčšie množstvo svalov. Pri opakovanom dvíhaní bremien správnym spôsobom človek zlepšuje svoju kondíciu, spevňuje si svoje telo a nabera svalovú hmotu. Časom je tak schopný bez námahy zdvíhať väčšie a ťažšie bremená.

Dvíhanie bremena zo zeme (cvik č. 1)

Pri dvíhaní archívnej škatule zo zeme treba zvoliť nasledovný postup: S postojom o niečo širším, ako je šírka vašich ramien sa postavte nad bremeno. Pokrčte kolená a s váhou tela prenesenou na päty a chrbtom a bruchom spevneným začnite dvíhať archívne bremeno zo zeme. Chodidlá musia byť celou plochou na zemi. Hlavu nevytáčate, pohľad smerujete pred seba. Bremeno nedvíhate pažami, výrazne by ste si tak znížili svoju silu a efektívnosť zdvihu. Ruky vám slúžia len na uchytenie. V začiatkovej fáze pohybu využívate silu stehien, potom ju prenesiete na spodné svalové partie chrbta. Najčastejšou a najzásadnejšou chybou, ktorej sa treba vyvarovať, je guľatenie chrbta. To zbytočne opotre-

Cvik č. 1 - Začiatková fáza pohybu

bováva chrbticu a predstavuje tiež riziko poranenia svalových partií, najmä v panvovej oblasti.

Premiestnenie bremena na zem (cvik č. 2)

Podobný postup platí aj pri premiestnení archívnej škatule z vyšších políc do police, ktorá sa nachádza tesne nad zemou. Predchádzajúci postup pri dvíhaní bremena kopíroval správne prevedenie mŕtveho ťahu, pri tejto variante aplikujeme drep.

Telo máme spevnené, postoj s chodidlami pevne položenými na zemi. Uchopíme do rúk škatuľu a s vystretým chrbtom a spevneným bruchom, cez pokrčenie kolien, vykonávame pohyb smerom dole. Škatuľu uložíme do spodnej police a rovnako sa vrátíme do východzej pozície.

Tipy na zlepšovanie kondície

Pre všetkých ľudí, archivárov nevynímajúc, je dô-

Cvik č. 2 - Konečná fáza pohybu

Cvik č. 2 - Začiatková fáza pohybu

ležité, aby si pravidelne precvičovali svoje svalové a pohybové ústrojenstvo. Dôraz na to by mali dávať najmä ľudia, ktorí majú tzv. „sedavé zamestnanie“. Keďže veľká väčšina z nás archivárov presedí takmer celý pracovný čas za počítačom, je potrebné, aby sme svoj voľný čas prežívali aktívne. V súčasnej dobe sú medzi ľuďmi populárne rôzne typy športov, medzi nimi aj silovo-vytrvalostné, ako kulturistika, či stále obľúbenejší CrossFit. Šport by si mal zvoliť každý jedinec sám, podľa svojich schopností, nadania, v rámci svojich záujmov a tiež časových a finančných možností. Jednoduché precvičenie svalových partií však môžeme absolvovať aj v archíve s akýmkoľvek adekvátnym bremenom. Využiť pritom smieme aj archívnu škatuľu s materiálom, ktorý bol vnútorným vyraďovaním vyčlenený z fondu a písomnosti teda nemajú dokumentárnu, historickú hodnotu. Zdatnejší jedinci môžu použiť archívnu škatuľu nadštandardných rozmerov (prípadne viac škatúľ), do ktorej sa zmestí viac vyradených písomností, prípadne iný ťažší materiál.

Na cvičenie využijeme už opisovaný postup cviku č. 1, **dvíhanie bremena zo zeme**. Jeho správne vykonanie opísané už vyššie, budeme opakovať v jednej sérii 15 krát. Dôraz treba klásť na techni-

ku, cvik je nevyhnutné vykonávať v pomalom, úplne kontrolovanom pohybe. Dôležité je aj správne dýchanie. V negatívnej fáze pohybu sa nadychujeme, v pozitívnej vydechujeme. To znamená, že pri naklonení sa k bremenu sa pomaly a zhlboka nadychneme a pri dvíhaní bremena zo zeme vydechujeme. V ďalšej fáze tohto cviku prenesieme škatuľu plynulým pohybom, v ktorom zapojíme najmä svaly chrbta, ramien a paží, nad hlavu. Po výtlaku bremena nad hlavu sa vraciame naspäť do začiatkovej pozície a cvik opakujeme. Po splnení série určenými 15-timi opakovaniami, odpočívame 30 – 60 se-

Tlak bremena nad hlavu

kúnd. Následne cvik opakujeme v druhej sérii, kde sa pokúšame opäť zvládnuť 15 opakovaní. Celkovo treba spraviť 3 – 12 sérií v závislosti od fyzickej zdatnosti archivára.

Ďalším cvikom, ktorý je vhodný na precvičovanie svalstva v archíve, je **drep**. Opäť využijeme cvik (č. 2), ktorý som opísal už skôr. Pri cvičení tohto cviku je nevyhnutné mať chodidlá stále celou plochou na zemi. Pri drepe si taktiež treba dať pozor na správne dýchanie. Teda nadychovať sa v negatívnej fáze (smerujeme dole) a vydechovať v pozitívnej fáze, keď smerujeme nahor. Pre väčšie zaťaženie opäť použijeme archívnu škatuľu. Tú môžeme držať v rukách na úrovni hrudníka alebo pod telom. Variant s umiestneným bremenom nad hlavou odporúčam len zdatnejším kolegom. Toto cvičenie je zo všetkých najnáročnejšie, využíva takmer všetky stabilizačné svaly v tele – čo je však veľkým prínosom pre tento cvik. Archívna škatuľa však ako záťaž nie je vyhovujúca. Tu už by sa žiadalo vhodné kulturistické náradie. Preto treba uprednostniť predchádzajúce dve varianty. Opäť vykonávame 15 opakovaní v jednej sérii, ktorých počet je 3 – 12. Pauzy medzi

Drep s bremenom na úrovni hrudníka

Drep s bremenom umiestneným pod telom

jednotlivými sériami slúžia len na vydýchanie a na napitie sa vody.

Precvičovanie svalstva a zlepšenie celkovej kondície človeku prospere k celkovej kvalite života. Tréning možno dopĺňať aj všeobecne známymi cvikmi ako sú kľuky, sed-lahy, zhyby, skoky cez švihadlo a podobne. Samozrejme ku dobrému fyzickému stavu archivára prispieva aj kvalitná strava. V tomto treba mať jasnú filozofiu – všetkého s mierou. Z hľadiska nutričných hodnôt potravín treba prijímať bielkoviny, sacharidy a rovnako aj zdravé tuky (ktoré sa napríklad nachádzajú v masle, orechoch, olivách, kokose, rybách). Netreba pritom zabúdať ani na dostatočnú hydratáciu. Keď je človek dehydrotovaný, je znížená aj kapacita krvi v srdci. A to sa potom namáha omnoho viac.

Hoci si to mnohí neuvedomujú, práca archivárov je (a mala by byť) kreatívna. Najmä pri spracúvaní archívnych dokumentov, pri písaní štúdií, článkov ako aj pri organizovaní rôznych výstav a iných podujatí. A práve preto treba klásť dôraz na cvičenie. Je vedecky dokázané, že mozgu pohyb prospieva a priamo tak zvyšuje kvalitu myslenia. Napokon kalokagatiu, ideál harmonického súladu a vyváženosti ľudskej mysle a ľudského tela vymysleli ľudia dávno pred nami. A kto by jej mal byť verný viac

ako historickými vedomosťami podkutí archivári?!

Štefan Hrivňák
Štátny archív v Bratislave

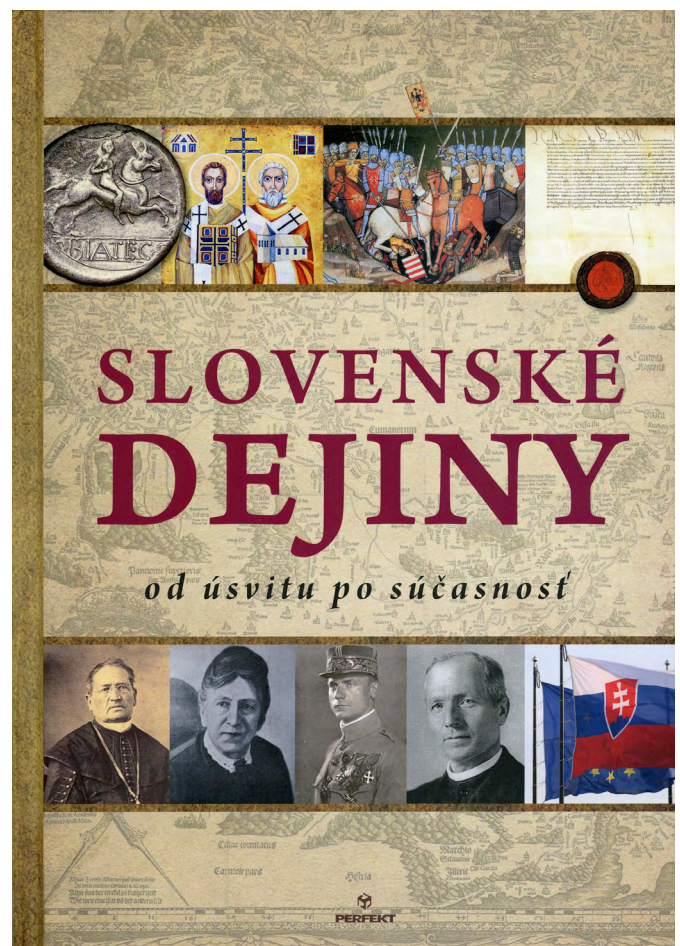
Článok posúdil a na publikovanie odporučil Mgr. Milan Barányi, kondičný tréner a tréner karate, absolvent Fakulty telesnej výchovy a športu UK v Bratislave.

DO VAŠEJ KNIŽNICE

Slovenské dejiny od úsvitu po súčasnosť.

Bratislava : PERFEKT, 2015, 552 s. ISBN 978-80-8046-730-2.

V rámci knižného veľtrhu Bibliotéka v Bratislave, ktorý má už svoju tradíciu, pravidelných návštevníkov i okruhy milovníkov toho – ktorého žánru, predstavilo vydavateľstvo PERFEKT dňa 6. novembra 2015 na pódiu pre verejnosť novú syntézu slovenských dejín. Anotovaná kniha je výstupom prá-

ce kolektívu šiestich historikov, ktorá podáva, ako povedal jeden z autorov počas prezentácie, „prvý raz slovenský pohľad na naše vlastné národné dejiny bez toho, aby sme sa pozerali, čo na to povedia naši susedia“. Podľa neho je toto dielo prelomové aj preto, že sa v jeho nadpise po sedemdesiatich rokoch opäť hovorí o slovenských dejinách, o dejinách nášho národa, nie o dejinách územia vytvoreného v určitej geopolitickej situácii – dejiny Slovákov sa totiž odohrávali na oveľa väčšom území a treba ich vnímať a uchopiť komplexne. Veď Slováci nežili len na území dnešného Slovenska, ale aj za riekou Moravou, v priebehu 18. storočia založili mnohé prosperujúce mestečky a dediny za Dunajom, na území Maďarska i Srbska tvorili početnú menšinu. V období od poslednej štvrtiny 19. storočia do vypuknutia 1. svetovej vojny sa z územia Slovenska vysťahovalo pol milióna Slovákov, ďalšia vlna emigrácie prebehla na sklonku 2. svetovej vojny a počas nasledujúcich štyroch desaťročí; osudy amerických krajanov tak tiež patria do rámca slovenských dejín.

Najdlhším časovo vymedzeným úsekom od 250 000 p. n. l. do 500 n. l. s charakteristikou dôb kamennej, bronzovej, železnej i rímskej na našom území sa zaoberal Michal Habaj. Ťažiskom práce Jána Lukačku sa stalo obdobie včasného a vrcholného stredoveku v rokoch 623 – 1387, ktoré v sebe zahŕňa také udalosti, akými boli napr. osídľovanie naddunajského priestoru Slovenmi, vznik a zánik Samovej ríše i Veľkej Moravy, byzantská misia, začleňovanie územia Slovenska do Uhorského kráľovstva. Popisuje a rozoberá obnovenie, rozkvet i zánik Nitrianskeho údelného vojvodstva, kontinuitu kresťanstva, dotvorenie župnej územnej samosprávy, zmeny v štruktúre spoločnosti, boj o nástupníctvo na uhorský trón po vymretí Arpádovcov, panstvo Matúša Čáka Trenčianskeho i zápas Karola Róberta s oligarchami, reformy anjouovských kráľov či hospodársky význam Slovenska v rámci Uhorského kráľovstva. Slovensko v neskorom stredoveku (1386 – 1526) je názov kapitoly Vladimíra Segeša, ktorý analyzoval jeho politický vývoj, vládu Žigmunda Luxemburského i Mateja Korvína, husitské i bratricke hnutie, smerovanie vývoja k Moháču či kultúrny vývoj a rozvoj vzdelanosti a písomníctva.

Ivan Mrva je autorom nasledujúcich štyroch rozsiahlych kapitol venovaných Slovensku v období raného novoveku (1526 – 1711), dobe stability a rozvoja (1711 – 1792), obdobiu európskych revolúcií a nastupujúcej maďarizácii (1789 – 1848) ako

aj nástupu nového veku (1848 – 1918). Ďalšou veľmi rozsiahlou časťou knihy je časť z pera Ivana A. Petranského venovaná 20. storočiu. Nájdeme tu kapitoly týkajúce sa Slovenska v rámci Československa (1918 – 1939), prvého slovenského štátu (1939 – 1945), prechodného „demokratického“ obdobia (1945 – 1948), stalinizmu a rokom po ňom (1948 – 1960), ale tiež obdobiu socializmu (1960 – 1989). Najnovšiemu obdobiu po roku 1989 sa venuje v dvoch kapitolách Anton Hrnko. Táto časť knihy nie je klasickým syntetizujúcim opisom udalostí, ako je to bežné v syntetických prácach. Ide skôr o osobnú výpoveď autora o dobe, ktorú čiastočne spoluvytváral. Kapitola venovaná koncu Česko-Slovenska a obnovenie slovenskej štátnej samostatnosti vypovedá o páde režimu „reálneho socializmu“ v Česko-Slovensku, o udalostiach smerujúcich k slovenskej štátnej samostatnosti i prvých rokoch slovenskej samostatnosti. Kapitola o ceste Slovenska do 21. storočia sa venuje zmenám medzinárodnej situácie, pokusom o pravicovú alternatívu pre Slovensko, ako aj Slovensku po nástupe ľavice.

V závere publikácie nájdeme state z recenzií Júliusa Bartla a Róberta Letza, slovo vydavateľa k celému projektu, ďalej chronologický prehľad období a udalostí, výberový menný register, zoznam literatúry a edovaných prameňov či krátke informácie o autoroch. Knihu dopĺňa bohatý ilustračný materiál, genealógie, tabuľky i mapy.

Mária Grófová
Archív Univerzity Komenského

DVOŘÁKOVÁ, Daniela et al. Človek a svet zvierat v stredoveku. Bratislava : VEDA, vydavateľstvo SAV, 2015, 576 s. ISBN 978-80-224-1423.

V úvode tejto práce zdôraznila Daniela Dvořáková, že v stredoveku boli pre človeka zvieratá každodennou súčasťou jeho života – zvieratá neustále potreboval a so zvieratami sa všade stretával, či išlo o podobnosť v kázňach farárov a potulných kazateľov, na nástenných maľbách v kostoloch, v knižných maľbách, v erboch, v podobe darov symbolizujúcich bohatstvo darcu i význam obdarovaného, ako zdroj potravy, pracovnej sily i spoločníka človeka, ďalej ako geografické názvy, mená osôb, výskyt zvierat vo folklóre a i. Pokiaľ ide o tému, v európskej historiografii dlhší čas veľmi atraktívnu, kde sa zoohistória vyprofilovala ako nová interdisciplinárna veda založená na spolupráci historikov, archeológov, ikonológov, umenovedcov, lekárov, kynológov, te-

ológov, jazykovedcov a pod., na Slovensku zostáva dlho nepovšimnutou. Za prvý projekt venovaný tejto problematike možno označiť projekt Človek a svet zvierat v stredoveku riešený tímom historikov z HÚ SAV v Bratislave v rokoch 2011 – 2013.

Kniha, ktorá sa dostáva do rúk záujemcovi o poznanie (nielen) stredoveku, vznikala niekoľko rokov aj v rámci projektov VEGA 2/0061/11 Človek a svet zvierat v stredoveku a Centra excelentnosti Hrady na Slovensku : interdisciplinárny prierezový pohľad na fenomén hradov. Jej autormi sú slovenskí a českí odborníci z viacerých odborov: umenovedci, archeológovia, jazykovedci, archivári, medievalisti a pod.

Práve spolužitie človeka a zvieratá je dôležitým aspektom pre pochopenie a porozumenie svetu stredovekého človeka. Istým problémom pre autorov jednotlivých statí bolo časové vymedzenie témy a nebolo možné vyhnúť sa presahom do iných období. Čitateľ iste nebude očakávať absolútne informácie o všetkých aspektoch spolužitia ľudí a zvierat v stredoveku a ani o všetkých zvieratách, ktoré stredoveký človek „poznal“ z každodenného života i zo sveta fantázie, umenia či viery. Zostavovateľka zdôraznila, že mimo pozornosti zostali vybájené, v stredoveku obľúbené zvieratá ako jednorožec, gryf, bazilišok, kentaur, drak a pod., s výnimkou

vlkolaka, ktorému venovali jednu kapitolu. Rozobrala základné zdroje informácií o reálnych i vybájených zvieratách stredoveku, akými bola akási encyklopédia, tzv. Physiologus, ďalej bestiáre deliace zvieratá na dobré a zlé, či písomnosti z procesov so zvieratami vyskytujúce sa v rôznych európskych krajinách od 13. do 18. storočia. Vzťah človeka a zvieratá bol odjakživa plný krutosti i násilia, ale aj lásky a slušného zaobchádzania.

Kniha sa skladá z ôsmich kapitol, ku ktorým napísala D. Dvořáková ako autorka i zostavovateľka krátky úvod a uviedla čitateľa do jej problematiky. Prvá kapitola nazvaná Zviera ako symbol sa skladá zo siedmich podkapitol a predstavuje zviera v úlohe symbolu, jeho vlastnosti sú chápané cez filter náboženských a moralistických náhľadov, sú nositeľmi cností alebo nerestí. Stredoveký človek sa so symbolikou zvierat stretával na nástenných i knižných maľbách, obrazoch, v odborných spisoch, cestopisoch, poézii, románoch, ale i v nadávkach. Osobitnou oblasťou, ktorá naplno využívala symboliku zvierat, bola heraldika.

Druhá kapitola nazvaná Kôň a pes, najväčšie zvieratá v stredoveku poukazuje na kľúčovú úlohu koní a psov v dejinách ľudstva. Najstarším domestikovaným zvieratom je pes a človeka sprevádza 14- až 15-tisíc rokov, počiatky domestikácie koňa kladú vedci do obdobia 4000 rokov pred n. l. Mala veľký vplyv na vznik jazdeckých (kočovních) civilizácií, kôň sa stal obchodným artiklom, často predmetom krádeží, ale aj významným darom. Ako jediné zviera sa dočkal v slovenskej medievalistickej spisbe vlastnej monografie. Možno aj preto sa ťažiskom tejto kapitoly s tromi podkapitolami stal pes.

Ďalšia kapitola pojednáva o liečivej moci zvierat, najmä psa, v úvode ktorej sa dozvedáme nielen o receptúrach z bylín, ale aj o krutých receptúrach využívajúcich zvieratá. Treba si uvedomiť aj ďalšiu vec – mnohé druhy zvierat sú dnes na pokraji vyhynutia aj zásluhou viery v ich silu liečiť.

Štvrtá kapitola sa venuje hospodárskym zvieratám – nielen veľkým (kone, hovädzí dobytok) využívaným na prácu, ale aj malým (svine, ovce, kozy), ktoré vlastnili všetky spoločenské vrstvy obyvateľstva. Dozvieme sa o lesnom pasení sviň na kráľovských a cirkevných majetkoch v ranostredovekej Európe, chove i využití domácich zvierat v stredoveku, zahraničnom obchode s uhorským hovädzím dobytkom a spôsobom ich prepravy.

Nasledujúca kapitola pojednáva o nenávidených a prenasledovaných zvieratách, v jej úvode sa dočít-

tame o zvieratách vnímaných stredovekým človekom ako nositeľoch negatívnych vlastností, symboloch nerestí, démonov, o bojoch nebezpečných tvorov so zlými silami atď. Dve podkapitoly sa podrobnejšie venujú démonickému a obávanému, ponižovanému a zosmiešňovanému vlkovi, ako aj vlkolakovi.

O tom, že zvieratá sa mohlo stať kráľovským darom, hovorí ďalšia kapitola, ktorá nám predstavuje zvlášť v stredoveku obľubovanú symboliku a skrytý význam vecí, dary ako prostriedky urážky či veľkej úcty, ale aj ako významný spôsob diplomatickej komunikácie. Dočítame sa o osudoch jednej ťavy vo víre husitských vojen, o putovaní nosorožca z Indie cez Lisabon do Ríma, no tiež o slonovi na Bratislavskom hrade.

Siedma kapitola sa venuje poľovačkám, zvlášť obľúbeným a rozšíreným spôsobom zábavy a vyplňania si voľného času v stredoveku a rybolovu, ktorý si vedel vychutnať aj Žigmund Luxemburský. Treba tiež poznamenať, že ryby boli súčasťou stredovekej kuchyne v oveľa väčšej miere než dnes. Zo zachovaných prameňov sa nedozvedáme len to, aké zvieratá sa lovili, akou technikou, či to bolo pomocou zbraní alebo dravých vtákov, ale aj o nešťastiach, ktoré sa občas prihodili, o loveckom práve, zemepanských lesoch a ochrane zvierat.

Posledná kapitola približuje tému zvierat v mestách, čo bolo oveľa zložitejšie než spolužitie ľudí a zvierat v šľachtických sídlach, dedinských dvoch a pod. Na verejných priestranstvách v meste sa nie raz pohybovali túlavé psy, mačky, sliepky, husi, kačky, ale aj prasatá, kozy či hovädzí dobytok. Dve podkapitoly ponúknu pohľad do stredovekej Bratislavy, ktorá si s tým musela poradiť, ako aj s krádežami zvierat, ktoré po krádežiach peňazí a oblečenia patrila k tretej najpočetnejšej skupine deliktov. Tretia podkapitola ponúka zaujímavý pohľad na zvieraciú symboliku v materiálnej kultúre mesta, akou sú domové znamenia, erby a pečate. Záver anotovanej knihy tvorí zoznam skratiek, prameňov a literatúry, menoslov autorov a register. Knihu dopĺňa a tak podčiarkuje jej zaujímavosť a pritažlivosť témy množstvo farebných ilustrácií i viaceré tabuľky.

Mária Grófová
Archív Univerzity Komenského

GAJDOŠOVÁ, Martina – KEREČMAN, Peter. Prvé ženy v slovenskej advokácii. Bratislava : VEDA, 2015, 320 s. ISBN 978-80-224-1430-2.

Na slovenský knižný trh sa dostáva kniha, ktorá poodhaľuje zákulisie advokácie na území Slovenska po vzniku Československa. Slovo advokátka bolo až do vzniku Československej republiky neznáme a toto povolanie vykonávali výlučne muži. Prvé zmienky o ženách advokátkach sa objavili až v právnom predpise z roku 1922. Anotovaná kniha zaujímavou vysvetľuje, čo priviedlo ženy k štúdiu práva, k vykonávaniu advokátskej praxe a predovšetkým obsahuje stručné biografie osovničok, koncipientok a advokátok na Slovensku približne do obdobia 50. rokov 20. storočia.

V úvode autori vysvetlili voľbu tejto témy, veď v roku 2015 uplynulo práve 90 rokov od zápisu prvej ženy, advokátskej osovničky, do zoznamu osovničok advokátskej komory, snahu nájsť odpovede na otázky, za akých okolností boli ženy uvádzané do advokácie, za akých okolností zamestnávali muži princípáli ženy osovničky, čo bolo predpokladom vstupu žien do advokácie a tým aj ich nástup na štúdiá práva, zdôvodnili časové vymedzenie skúmanej problematiky i štruktúru knihy.

Prvá kapitola – Právna úprava advokácie a organizácia výkonu advokácie na Slovensku po vzniku Československa – uvádza čitateľa do tematiky advokácie. Autori v nej opísali podmienky pre výkon advokácie po rozpade monarchie, rôzne právne východiská pre organizáciu advokácie i výkon advokátskeho povolania na území Čiech a Moravy i Slovenska, podmienky pre výkon advokácie (vzdelanie, prax, advokátske skúšky), ďalej reorganizáciu obvodov advokátskych komôr, ale aj podmienky prestupov medzi povolaniami v súdnictve a advokácii, neopomenuli ani vyjadrenie príslušnosti advokátov k novému štátu. Zaujímavou časťou tejto kapitoly je rozbor právneho postavenia osnovníkov a advokátov, vzťah osnovníka a princípála podľa predpisov o zamestnaneckom vzťahu, sociálne zabezpečenie osnovníkov (penzijné a nemocenské poistenia). Čitatelia sa oboznámia aj s ďalšími štátoprávnymi reorganizáciami v advokácii, matričnou agendou vedenou advokátskou komorou (zoznamy advokátov i osnovníkov) a s výmazmi z týchto zoznamov, ktoré nastali po roku 1938 v dôsledku politických zmien a rasových perzekúcií.

Prvé ženy študujú právo je názov druhej kapitoly. Autori priblížili štúdium prvých právničiek v zahraničí, predovšetkým v európskych krajinách – vo Švajčiarsku, Švédsku, Francúzsku, Veľkej Británii, Poľsku, Nemecku, Rakúsku, Rusku, ale aj v USA. Na Slovensku sa s prvými študentkami práva stretávame začiatkom 20. rokov minulého storočia. Kapitola popisuje priebeh štúdia najmä na Právnickej fakulte Univerzity Komenského, pričom ju autori doplnili o štatistické údaje o počtoch zapísaných študentiek, o ich národnostnom a náboženskom zložení, ale aj o ich osobných a sociálnych pomeroch, o počtoch absolventiek práva.

Prvé ženy koncipientky a advokátky na Slovensku je nosnou, pomerne členitou kapitolou anotovanej publikácie obsahujúcou biografie slovenských právničiek. Osobitne je uvedený medailón prvej osnovníčky na území Slovenska a medailón prvého princípála, ktorý zamestnal ženu osnovníčku. Ďalej sú uvádzané biografické údaje právničiek, ktoré pokračovali v rodinnej tradícii právnického povolania, či už to boli dcéry advokátov, sudcov a notárov, alebo manželky advokátov. Osobitné podkapitoly predstavujú advokátske kancelárie, ktoré zamestnávali viacero žien, ďalej biografie právničiek študujúcich v Čechách a absolventiek PraF UK v Bratislave. Časť tejto kapitoly venovali autori Podkarpatskej Rusi, jej súdnej a právnej organizácii a samozrejme ad-

vokátkam a koncipientkám pôsobiacim na tomto území. V záverečnej časti máme možnosť oboznámiť sa s biografiami osnovníčok, ktoré vstúpili do praxe počas vojny.

Nasledujúca kapitola Povojnový vývin advokácie do roku 1948 je venovaná najmä nariadeniu Slovenskej národnej rady č. 43/1945 Sb. nar., ktoré upravovalo advokátsku a osnovnícku prax. Podľa tejto úpravy vznikli nové zoznamy advokátov a osnovníkov, do ktorých neboli právnici prevzatí z predošlých zoznamov, ale o zápis museli znovu požiadať advokátsku komoru. O zápise rozhodoval Správny výbor advokátskej komory v súlade s nariadením SNR č. 33/1945 Sb. nar. o úprave československého štátneho občianstva osôb nemeckej a maďarskej národnosti. Druhá časť kapitoly opisuje prijatie nového zákona o advokácii č. 322/1948 Zb. a stanovené podmienky na vykonávanie právnického povolania. Hlavným pravidlom bolo prijatie do Krajského združenia advokátov, pričom advokát musel spĺňať požiadavku štátneho občianstva a spoľahlivosti, odbornej spôsobilosti, ale aj oddanosti ľudovodemokratickému zriadeniu. Prijatie tohto zákona malo za následok úbytok žien advokátok pôsobiacich v advokácii na prelome 40. a 50. rokov. Tým sa zavŕšilo pôsobenie prvej generácie slovenských advokátok.

Posledná kapitola je záverečným zhodnotením zloženia prvých právničiek na Slovensku – ich národnosti, vierovyznania, miesta štúdia, ale aj vplyvu prostredia na výber povolania. Záujemca tu nájde v tabuľkách prehľady celkových počtov osnovníčok a advokátok na Slovensku v rokoch 1925 – 1947.

Publikácia obsahuje tiež zoznam použitej literatúry a právnych predpisov, menné registre osnovníčok, advokátok i ďalších právničiek a princípálov osnovníčok na Slovensku. Taktiež nechýba anglické resumé a stručné predstavenie autorov.

*Gabriela Nalevanková
Archív Univerzity Komenského*

GRAUS, Igor. Banská Bystrica v 16. storočí. Štúdie z dejín mesta. Banská Bystrica : MK SR, ENTERPRISE, spol. s r. o., 2015, 225 s. ISBN 978-80-85342-36-9.

Anotovaná publikácia s názvom Banská Bystrica v 16. storočí vyšla s podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky. Je výberom historicko-archívnej spisby Igora Grausa na základe jeho pô-

IGOR GRAUS

BANSKÁ BYSTRICA V 16. STOROČÍ

Štúdie z dejín mesta

vodného historického výskumu. Práca pozostáva z pôvodných autorových vedecko-odborných štúdií a článkov publikovaných v početných zborníkoch z vedeckých konferencií a v mnohých odborných časopisoch v rokoch 1994 až 2007, ktoré sú zoradené tematicko-chronologicky. Knihu dopĺňa obsiahly poznámkový aparát, v ktorom sa čitateľ oboznámi s archívnymi prameňmi k danej téme. Publikácia sa koncepcne člení na štyri časti, ktoré pozostávajú z 27 kapitol. Ich ťažiskom je história Banskej Bystrice v 16. storočí; dve kapitoly výraznejšie prekračujú rámec vymedzeného storočia a jedna štúdia sa viaže k 18. storočiu. Jednotlivé štúdie tematicky dopĺňajú ukážky nielen archívnych dokumentov či úradných kníh, ale aj dobové vyobrazenia každodenného života obyvateľov mesta.

V prvej časti knihy predstavil autor výsledky svojho bádania v prameňoch, priblížil problematiku zápasu o mestské práva a výsady, odhalil podvod, vďaka ktorému získalo mesto od panovníka nové výsady. Texty ilustruje ukážka listiny mestských práv pre Banskú Bystricu vydanú uhorským kráľom Belom IV. v roku 1255, či ukážka konfirmácie listiny mestských práv taktiež z roku 1255, ktorú pre mesto vydal v roku 1363 a jej platnosť overil novou pečaťou v roku 1365 uhorský kráľ Ľudovít Veľký. Ďalšie kapitoly tejto časti knihy sú venované banskobystrickým mestským výsadám v 1. štvrtine 16. storočia, ďalej dlhotrvajúcemu zápasu mesta s vedením Tur-

zovsko-Fuggerovského mediarskeho podniku, a to nielen o správu Banického Bratstva Božieho tela, ale aj o banské a troskové odvaly. Ďalej sa čitateľ zoznamuje s Dóciovcami z Veľkej Lúče ako jedným z destabilizujúcich faktorov slobodného banského podnikania v stredoslovenskej banskej oblasti na prelome 15. a 16. storočia. Nechýbajú ani kapitoly o podnikateľských aktivitách mesta a jeho obyvateľov v baníctve v období Turzovsko-Fuggerovského nájmu mediarskeho podniku.

Druhá časť knihy rozoberá vojenské a branné záležitosti. Čitateľ sa v úvodných kapitolách oboznamujeme so vznikom a postupným vývojom fortifikačnej sústavy mesta do konca 16. storočia, so špecifikami pasívnej obrany stredoslovenských banských miest, s lokalizáciou neznámej (piatej) bašty či s lokalizáciou Ondrejovej bašty v banskobystrickom hradnom areáli v 16. storočí. Autor taktiež prináša poznatky k datovaniu najstarších, tzv. „Ferrariovských“ pôdorysných plánov mesta, o hodinovej veži v Banskej Bystrici, o hradných kapitánoch a puškárskych majstroch v službách mesta. V ďalších kapitolách sa dočítame o vojnových výdavkoch a ich dopade na ekonomiku, či o baníckom zvone v meste ako súčasť dejín zvonolejárstva a delolejárstva na strednom Slovensku. Nechýba ani pohľad na každodenný život v zrkadle banskobystrických protipožiarnych štatútov 16. – 18. storočia.

Tretia časť knihy pojednáva o mestskej administratíve, súdnictve a každodennom živote v meste. V úvodnej kapitole sa zoznámime s najstaršou podobou erbu Banskej Bystrice z konca 13. storočia a jeho ďalším vývojom. Kapitolu ilustruje ukážka troch listín s privesenými pečaťami Banskej Bystrice najstaršieho typu a detailom pečate vyhotovenej typárom pochádzajúcim z 2. polovice 13. storočia. Nasledujúce štúdie prinášajú pohľad na mestské súdnictvo, v ktorej sa dozvedáme o mestskom notárovi v 16. storočí. Zaujímavosti ponúkajú i odborné texty približujúce každodennosť v živote mesta a jeho obyvateľov v 16. – 18. storočí (napr. o banskobystrických popravných mečoch do konca 16. storočia, o poslednej rozlúčkovej reči banskobystrického richtára Melchiora Smrtníka z roku 1707, o spôsobe vyplnenia voľného času mešťanov a obyvateľov mesta, či o tajomných a neobvyklých javoch).

V záverečnej štvrtej časti venovanej dejinám knižnej kultúry sa v stati o knižnici banskobystrického špitála svätej Alžbety v 1. polovici 16. storočia oboznámime s odhalením a analýzou veľkej sú-

kromnej knižnice špitálskeho rektora. Nasleduje kapitola mapujúca stav knižníc banskobystričských cirkevných inštitúcií do konca 16. storočia. Poslednú časť publikácie autor uzatvoril objavom doteraz najstarších matričných záznamov z územia stredovekého Uhorska, ktorý priblížil v kapitole o analýze rukopisných „cirkevných histórií“ banskobystrickej mestskej fary.

Súborné dielo Igora Grausa prinášajúce pohľad na dejiny Banskej Bystrici v 16. storočí má snahu aspoň čiastočne odstrániť deficit chýbajúcej kvalitnej historickej syntézy dejín významného stredoslovenského banského mesta, môže slúžiť ako vzor i inšpirácia pre ďalších bádateľov v problematike miest z územia Slovenska.

Jana Macounová

Archív Univerzity Komenského

RIECKY, Martin. Dejiny Malohontského seniorátu Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku. Liptovský Mikuláš : Tranoscius, 2015, 174 s. ISBN 978-80-7140-471-2.

Martin Riecky, niekdajší dlhoročný farár v Kokave nad Rimavicou, od júla 2014 pôsobiaci v Leviciach, v publikácii *Dejiny Malohontského seniorátu* mapuje históriu dnes už neexistujúceho Malohontského seniorátu. Autor sa v roku 2004 stal archivárom Rimavského seniorátu, ktorého archív bol umiestnený vo veži evanjelického kostola v Rimavskej So-

bote. Tu sa stretol s tvrdou archívnu realitou – na zemi našiel kopy rôznych písomností pokrytých prachom a vtáčim trusom. Preto tieto dokumenty preniesol na faru do Kokavy, do svojho pôsobiska, a postupne pri ich triedení zistil, že vlastne ide o archív Malohontského seniorátu, ktorý kedysi existoval na tomto území. Aj toto bol spôsob, ako sa zoznámiť s dobovými dokumentmi, z ktorých viaceré boli doteraz prakticky neznáme.

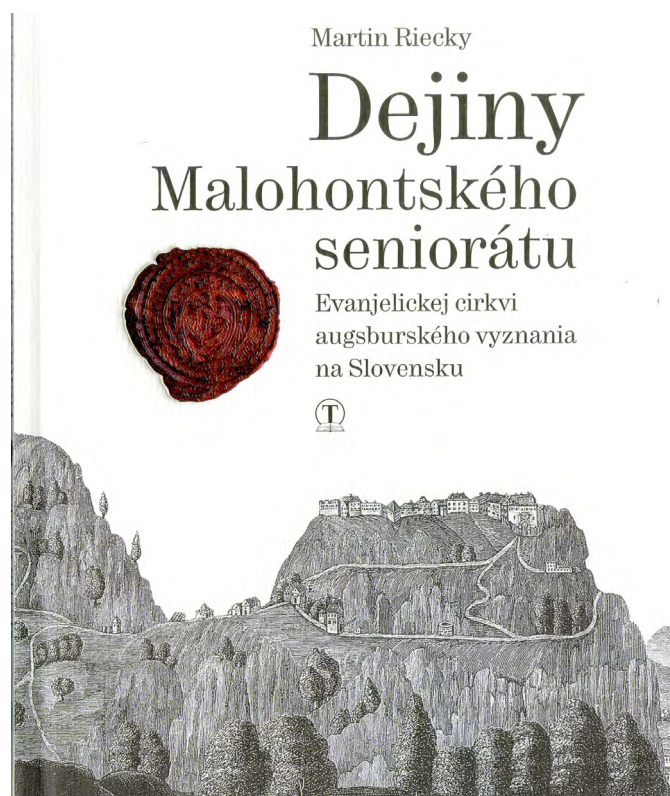
Výsledky svojho bádania priniesol v monografickom diele členenom do piatich kapitol. V prvej priblížil okolnosti vzniku seniorátu a jeho historický vývoj, druhá osvetľuje reformáciu a jej počiatky v Malohonte. Tretia kapitola sa venuje Malohontskému kontuberniu, seniorátu v rokoch 1731 – 1918, dopadu Tolerančného patentu na Malohontský seniorát, Peštianskej synode v roku 1791, odrazu revolúcie 1848/1849, Budapeštianskej synode v roku 1891. Štvrtá kapitola opisuje obdobie rokov 1918 – 1945: vpád maďarských bolševikov na toto územie, synodu v Trenčianskych Tepliciach roku 1921 i obdobie druhej svetovej vojny. Piata kapitola knihy zaznamenáva premenu Malohontského seniorátu na Rimavský seniorát, zoznamuje nás so symbolmi Rimavského seniorátu – pečatou a erbom, ktoré podľa pečate z roku 1642 navrhli a vypracovali Leon Sokolovský a Ladislav Vrtel.

Monografiu dopĺňajú tabuľky a obrazové prílohy. Obsahujú katalóg cirkevných zborov historického Malohontského seniorátu, ktorý zahŕňa informácie o jednotlivých zboroch a ich farároch od prvej zmienky až po súčasnosť, zoznam kanonických vizitácií v Malohontskom senioráte, zoznam seniorov Malohontského a Rimavského seniorátu, historické reálie jednotlivých zborov (rok založenia, najstaršie zachované matriky, počet členov zboru, počet miest na sedenie v kostole), prehľad náboženského rozvrstvenia podľa sčítania obyvateľstva v rokoch 1930 a 2011, počet členov cirkevných zborov seniorátu za roky 1790, 1825, 1910, 1936 a 2011. Prílohu tvoria tiež fotografie exteriérov, kazateľníc a oltárov jednotlivých Božích chrámov niekdajšieho seniorátu.

Monografia je cenným príspevkom k hlbšiemu poznávaniu minulosti evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku a tiež k lepšiemu poznaniu samotného Malohontu, ktorého evanjelickí obyvatelia zohrali dôležitú úlohu v dejinách cirkvi i nášho národa.

Marta Švoliková

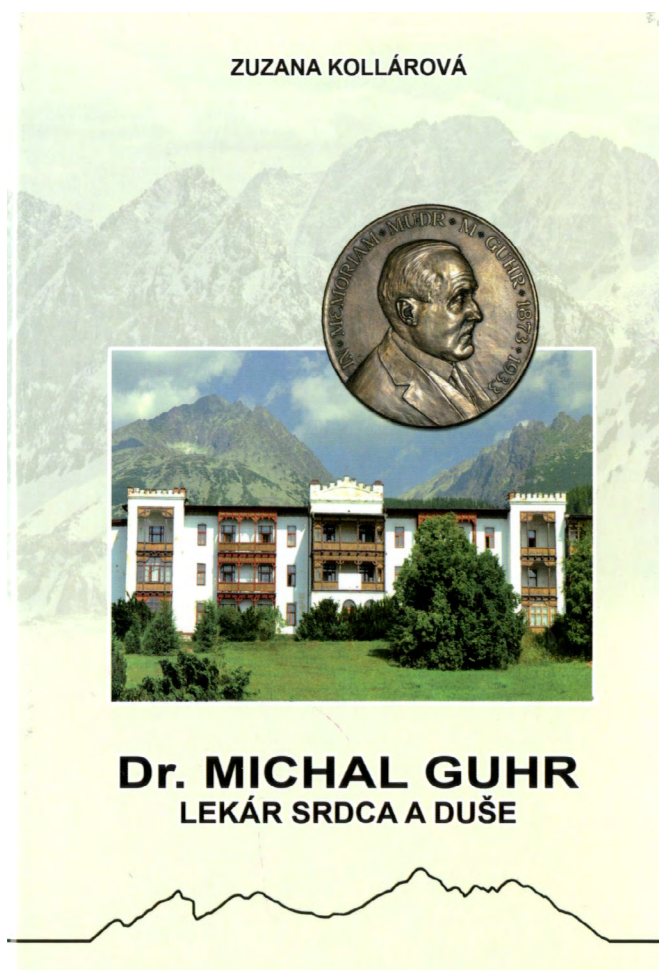
Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Levice

KOLLÁROVÁ, Zuzana. Dr. Michal Guhr. Lekár srdca a duše. Tatranská Lomnica : I & B, 2015, 80 s. ISBN 978-80-89757-10-7.

Do Edície Osobnosti Tatier pribudla minulý rok ďalšia monografia. Vydavateľstvo I & B, ktorého nestorom je významný tatranský historik Ivan Bohuš st., predstavilo doteraz v tejto edícii Johanna Georga Rainera, Edmunda Viliama Téryho, rodinu Szontaghovcov, Štefana Zamkovského a Ivana Gálfyho. V spolupráci s našou kolegyňou PhDr. Zuzanou Kollárovou, PhD. poslali do sveta ďalšiu osobnosť tatranského života Dr. Michala Guhra. Lekár, ftizeológ, organizátor športu, priekopník lyžovania a sánkovania, všestranný funkcionár, publicista, básnik, zberateľ aj filantrop. Všetko sedí na osobu Dr. Guhra.

Kniha v prvej kapitole približuje rodinu, z ktorej Michal Guhr pochádzal. Narodil sa 17. marca 1873 vo Veľkom Slavkove. Nepochybným základom pre aktívny a zmysluplný život Dr. Guhra boli pomery, v ktorých vyrastal. Nie jeden z jeho blízkych príbuzných, ktorí ho vychovávali, smerovali jeho životné kroky, ovplyvňovali jeho činnosť, by si zaslužili samostatnú monografiu – starý otec Michal Guhr, richtár v Stráňach pod Tatrami, funkcionár v miestnych spolkoch a evanjelickej cirkvi a obchodník, otec Michal Guhr statkár, obchodník a kurátor evanjelickej cirkvi vo Veľkom Slavkove, strýko Pavol Weszter z Veľkého Slavkova obchodník a spoluzakladateľ turistickej a kúpeľnej osady Tatranská Polianka, známy maliar a švagar Andor Boruth. Podnikateľské a umelecké prostredie formovalo jeho ducha. Kvalitné vzdelanie ho po štúdiu medicíny vo Viedni, Berlíne a Budapešti priviedlo do nemocnice vo Viedni a Berehove na Ukrajine. Od roku 1897 pôsobil v rodinnom sanatóriu v Tatranskej Polianke. V roku 1902 prevzal jej vedenie. Kapitola o medicínskom pôsobení Dr. Guhra ho predstavuje ako priekopníka v zavádzaní fyzioterapeutického liečenia vo svojom sanatóriu na klimatickú liečbu pľúcnych chorôb, lekára zameraného pre výskum liekov, úspešného terapeuta v liečbe Basedowovej choroby, psoriázy, porúch metabolizmu, tuberkulózy. Svoje skúsenosti získaval na mnohých zahraničných študijných pobytoch, výsledky svojej práce prezentoval na lekárskech kongresoch, publikoval v odborných časopisoch. Spôsob liečby v Guhrovom sanatóriu približujú autentické spomienky jeho pacientov Jiřího Wolkra a Karla Droža.

Veľkú zásluhu má Dr. Guhr na rozvoji a propagácii zimných športov vo Vysokých Tatrách. Ako prvý začal propagovať lyžovanie, nechal postaviť lyžiarsku cvičnú lúku, upraviť lyžiarske turistické a pretekové trate v okolí sanatória. Zriadil požičovňu športových potrieb, organizoval lyžiarske kurzy. Cestu na Sliezky dom nechal upraviť ako sánkarskú, neskôr aj ako bobovú dráhu. Dal postaviť 3 lyžiarske skokanské mostíky. Organizoval lyžiarske preteky, bol funkcionárom lyžiarskych športových spolkov, podporoval tréning talentovaných športovcov. Propagoval a podporoval rozvoj turistiky a záchranárskej činnosti v Tatrách. Bol mecenášom Karpatského múzea v Poprade a veľkým zástancom výstavby meteorologickej stanice na Gerlachovskom štíte. Jeho funkcionárska činnosť v Uhorskom karpatskom spolku, predsedníctvo v Karpatskom spolku, Tatranskom spolku turistickom, Klube československých turistov a ďalších spolkoch je úzko spätá s podporou a rozvojom športových aktivít vo Vysokých Tatrách.

O čínorodosti Dr. Guhra svedčí aj kapitola s príznačným názvom V čase, keď iní oddychovali. Približuje jeho činnosť v Národohospodárskom zbore podtatranskom, vo funkcii dozorca Podtatranského seniorátu evanjelickej cirkvi a. v. na Sloven-

sku, hlavne pri stavbách a rekonštrukciách škôl, farských budov a kostolov v senioráte. Srdcovou záležitosťou Dr. Guhra bola obec Gerlachov. Jej obyvateľom venoval špeciálnu zdravotnú starostlivosť, pomáhal pri liečení španielskej chrípky v roku 1918, podporil výstavbu školskej budovy i miestnych hasičov zakúpením výstroje.

Záverečná kapitola je azda najväčším svedectvom o veľkosti Dr. Michala Guhra. Jeho smrť po bakteriálnej nákaze získanej pri výkone svojho povolania bola náhlou a nečakanou. Na pohrebe 26. augusta 1933 prednieslo smútočnú reč 21 rečníkov. O popularite Dr. Guhra svedčia desiatky nekrológov v domácej i zahraničnej tlači, stovky kondolenčných listov a telegramov. Svoj nesmrteľný odkaz nám zanechal v podobe vzácneho osobného fondu venovaného Karpatskému múzeu v Poprade, v podobe Bilíkovej chaty na Hrebienku, ktorej výstavbu podporoval, ale hlavne v podobe Sanatória Dr. Guhra v Tatranskej Polianke, ktoré dodnes poskytuje ústavnú a kúpeľnú starostlivosť, rekondičné a relaxačné pobyty spojené s rehabilitáciou.

Personálne monografie ako svedectvá o vzácných ľuďoch sú obohatením pre dnešný uponáhľaný svet a vďaka historikom a archivárom ako je naša Zuzka máme možnosť byť motivovaní prácou múdrych, skromných, obetavých a nezištných ľudí z minulosti.

Martina Šlampová

Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Poprad

NAŠI JUBILANTI

MILÍ NAŠI JUBILANTI /JANUÁR – APRÍL 2016/

Čas beží, letí, uteká...

Chceli by sme ho zastaviť,
on sa nedá, vždy je o krok,
o rok, o kúsok pred nami.

Milé kolegyně,
milí kolegovia,
členovia našej spoločnosti:

- Katarína Aštaryová, Štátny archív Prešov
- Mgr. Tatiana Babušiková, Archív Múzea SNP, Banská Bystrica
- Ján Duleba, Štátny archív Košice
- Milada Hanzalíková, Štátny archív v Trnave,

pracovisko Archív Skalica

- Magdaléna Moráveková, Slovaft, a. s. – Accenture Service
- Mgr. Hildegarda Pokreis, Štátny archív Nitra, pracovisko Archív Šaľa
- Emília Prasličková, Štátny archív Nitra, pracovisko Archív Levice
- doc. PhDr. Juraj Roháč, CSc. Univerzita Komenského, Bratislava
- Mgr. Karin Šišmišová, Literárny archív Slovenskej národnej knižnice v Martine
- Ing. Katarína Švardová, Národná diaľničná spoločnosť, a. s.

Za Spoločnosť slovenských archivárov a redakčnú radu Fóra archivárov sa chceme pridať ku gratulantom všetkých jubilujúcich kolegov, ktorí v tomto období oslávia svoje životné jubileá. Prajeme vám mnoho rodinnej pohody, spokojnosti v kruhu svojich priateľov a na pracovnom poli nech žnete samé úspechy!

Marta Bednárová

Štátny archív Prešov, pracovisko Archív Poprad

ŽIVOTNÉ JUBILEUM DOCENTA JURAJA ROHÁČA

Doc. PhDr. Juraj Roháč, CSc. sa narodil 23. marca 1956 v Dechticiach. S poriadnou dávkou zveličenia možno povedať, že práve miesto narodenia mu určilo jeho životnú dráhu. Veď Dehtice, nevelká to obec v blízkosti Trnavy, sa stala rodiskom prvej generácie významných slovenských archivárov – prof. Jozefa Šimončiča a PhDr. Jána Milana Dubovského. Po skončení vysokoškolského štúdia na vtedajšej Katedre československých dejín a archivnictva Filozofickej fakulty Univerzity Komenského smerovali kroky mladého absolventa do Štátneho okresného archívu v Trnave, kde mu šéfoval jeho rodák, už spomenutý (vtedy PhDr.) Jozef Šimončič. S Trnavou bol a je Juraj Roháč spätý už od detstva. Absolvoval tu základnú deväťročnú školu a gymnázium. Preto aj téma jeho diplomovej práce Trnavské mestské privilégia, ktorú písal pod dohľadom doc. Dariny Lehotskej, sa viaže k histórii Trnavy. Tejto téme ostal verný celý svoj doterajší profesný život. Počas svojho pôsobenia v archíve v rokoch 1979 – 1987 spracovával a sprístupňoval, okrem iného, aj trnavské missiles – listy mešťanom. Svoje dovtedajšie vedomosti následne zúročil v monogra-

doc. PhDr. Juraj Roháč, CSc.

fii Dejiny Trnavy z roku 1988, kde napísal kapitolu o stredovekom meste. V priebehu ďalších desaťročí venoval dejinám Trnavy viacero štúdií a odborných článkov.

V roku 1987 získal Juraj Roháč po konkurze miesto na materskej katedre. Pripadla mu neľahká úloha nahradiť doc. Lehotskú vo výučbe archívnickva a neskôr aj diplomatiky. Odvtedy už prešlo takmer 30 rokov pôsobenia doc. Roháča na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského. Od roku 2000 pôsobí na samostatnej Katedre archívnickva a pomocných vied historických, v súčasnosti ako jej vedúci. Výučba študentov sa stala pre nášho jubilanta skutočným poslaním. Má k tomu nielen všetky odborné a osobnostné predpoklady, ale aj niečo navyše, čo nebýva na vysokých školách bežným zvykom. Doc. Roháč má talent prednášať zaujímavo a vie do témy zakomponovať aj svoje poznatky a skúsenosti. Na každej hodine, ktorú som s ním absolvoval, bolo zrejmé, že je zapálený pre problematiku, a aj preto boli jeho prednášky pútavé a dokázali nás, študentov, zaujať. A hoci boli semináre z diplomatiky pre nás skutočne tvrdým orechom, stali sa dobrým odrazovým mostíkom pre prácu s paleografiky a jazykovo náročnými archívnymi dokumentmi. Doc. Roháč často rozprával o Trnave (a vždy s hrdosťou!), o svojich začiatkoch v archíve, o svojich predchodcoch, učiteľoch doc. Lehotskej a prof. Novákovi. Pokračuje v ich odkaze, pripomína ich

generácii, ktorá ich už na katedre nezažila. Vždy smelo hlásal, že je archívnikom, čo má v procese prípravy študentov archívnickva neoceniteľnú hodnotu. Rovnako dôsledne sa hlásil a hlási aj k rodným Dechticiam, či k významu svojho vlastného osobného mena Juraj. Osobne som mal vždy dobrý pocit z toho, že môj učiteľ je lokálpatriot, je hrdý na svoj pôvod, na svojich predkov a nemá obavy dávať to všeobecne na známosť. Som presvedčený, že aj v mnohých iných študentoch to zanechalo pozitívnu stopu.

Doc. Roháč však nie je hrdý len na minulosť. Je pyšný na svojich úspešných študentov, ktorých učil a viedol pri písaní ich záverečných prác. Za takmer tri dekády jeho učiteľskej pôsobnosti viedol desiatky, ak nie stovky bakalárskych, diplomových a doktorských prác. Mnohí z jeho študentov sú dnes vedeckými pracovníkmi, riaditeľmi, či vedúcimi oddelení v archívoch a múzeách. Dnes možno povedať, že doc. Roháč je v procese vzdelávania archívnikov mimoriadne dôležitou osobnosťou, udržiavateľom tradície a prvkom stability. Na druhej strane na neho v žiadnom prípade neplatí slovenské príslovie: „Zabudol vôl, že teľaťom bol“. Sám mi rozprával, aký tvrdý bol na neho PhDr. Jozef Watzka, keď posudzoval jeho kapitolu v dejinách Trnavy. Veľmi podnetné sú tiež humorné historky z čias jeho pôsobenia v archíve, napr. ako si spolu so svojím spolužiakom z vysokej školy PhDr.

Jurajom Turcsánym, ktorý stále pracuje v archíve v Modre, vzájomne vymieňali informácie, a to najmä v súvislosti so zvyšovaním plátov.

Vedecká činnosť jubilanta sa nezameriava len na problematiku trnavských dejín, čo dokázal aj v procese postupného zvyšovania si kvalifikácie na univerzite. Svoje študijné pobyty vo Vatikánskom tajnom archíve v 90. rokoch minulého storočia zúročil v kandidátskej dizertácii *Menovacie procesy (processus consistoriales)*, na základe ktorej získal vedeckú hodnosť CSc. v odbore pomocné vedy historické. Aj v habilitačnej práci sa odborne venoval cirkevnej problematike. Dňa 12. decembra 2002 sa pred Vedeckou radou Filozofickej Fakulty Univerzity Komenského v Bratislave habilitoval na docenta pomocných vied historických a v rámci habilitačného konania vystúpil s prednáškou *Investigatívny proces pri obsadzovaní biskupských a arcibiskupských stolcov v Uhorsku od 16. storočia*. Doc. Roháč aj naďalej pracuje, píše, recenzuje a lektoruje práce a podieľa sa na vedecko-výskumných projektoch.

Pracovné aktivity nášho jubilanta v oblasti archívneho nectva nie sú viazané len na univerzitu. Svoje pôsobenie rozšíril na celú archívnu societu, ktorej je váženým členom. Je členom výboru a dlhoročným podpredsedom Spoločnosti slovenských archivárov, pôsobí ako predseda sekcie archívneho nectva a PVH Slovenskej historickej spoločnosti pri HÚ SAV. Je členom redakčnej rady časopisu *Slovenská archivistika* a členom Vedeckej rady Slovenského národného archívu. Aj z titulu týchto funkcií a pozícií vplýva na vývoj a smerovanie archívneho nectva na Slovensku.

Čas, ktorý jubilant prežil na tomto svete, je už dostatočne dlhý na to, aby mohol zhodnotiť svoj doterajší život a prácu. Myslím však, že ešte príliš krátky na prijatie pasívnej úlohy v našej spoločnosti. A preto verím, že bude aj naďalej pripravovať mladých archivárov na zaujatie svojho miesta v spoločnosti a v archívnej societe, že bude stálym účastníkom archivárskych konferencií, sympózií a iných podujatí, že nezlomí palicu ani nad posudzovaním kvality archívnych pomôcok a publikácií z dejín archívneho nectva či pomocných vied historických.

Doc. Juraj Roháč, v mene všetkých Vašich študentov, spolupracovníkov a kolegov Vám pri príležitosti Vášho životného jubilea želim AD MULTOS FELICISSIMOS ANNOS!

Štefan Hrivňák
Štátny archív Bratislava

SPOMÍNAME

ZA JAKUBOM MILONOM... (26. 3. 1987 – 15. 3. 2016)

Vo veku nedožitých 29 rokov nečakane naše rady opustil náš kolega a priateľ Jakub Milon. Bol snaživý a zo života sa radujúci spolupracovník. K archívnej profesii získal vzťah v archíve v Poprade, kde bol na absolventskej praxi a po jej skončení v rokoch 2007 – 2008 zastupoval kolegyňu počas materskej dovolenky. Láska k histórii ho nasmerovala na štúdium archívneho nectva na Prešovskej univerzite. Po skončení vysokej školy začal pracovať v archíve vo Svidníku, kde sa od 1. novembra 2015 stal vedúcim archívu. K svojej práci vždy pristupoval svedomito. Všetko chcel mať perfektne urobené. Jeho práca ovplyvnila aj jeho osobný život a preto si kúpil byt vo Svidníku, zariadil ho a predpokladal, že tam ostane natrvalo. Bol vždy galantný, porozprával sa, bol naším slniečkom. Počas pracovných stretnutí sme sa zblížili. Hovoril mi o skvelých rodičoch, o bratovi, ktorého navštevoval v Prahe, o sestre, svojich krsniatkach. V archíve chcel dať do poriadku nevyužitú priestory a urobiť z nich prednáškovú miestnosť. Plánoval pozvať všetkých vedúcich do svojho archívu na poradu a mal pripravený aj program – návštevu múzea, Dukly. Poslednú poradu vedúcich sme mali vo štvrtok 13. marca vo Vranove nad Topľou a viezli sme ho s kolegom do Svidníka. Ukázal nám, kde býva, kde chodí na prechádzky. Po jeho náhlom odchode ostalo prázdno. Jeho kolegyne, ktoré boli ako jeho druhé mamy, sa nevedia spamätať, že už viac nepríde do práce. Drahý Jakub, navždy ostaneš v našich srdciach ako milý, mladý kolega a priateľ. Budeš nám veľmi chýbať.

Češť Tvojej pamiatke!

Lubica Kováčová
Štátny archív v Prešove

SPOLOČNOSŤ SLOVENSÝCH ARCHIVÁROV

Družárska cesta 42, P. O. BOX 115, 840 05 Bratislava 45, Slovenská republika

PRIHLÁŠKA
ZA ČLENA SPOLOČNOSTI SLOVENSÝCH ARCHIVÁROV

Meno a priezvisko, titul: .....

Dátum a miesto narodenia: .....

Bydlisko (ulica, číslo, PSČ, obec): .....

Povolanie/pracovná pozícia: .....

Názov a adresa zamestnávateľa: .....

.....

Telefón pracovný: ..... Telefón súkromný: .....

E-mail pracovný: ..... E-mail súkromný: .....

Informácie žiadam zasielať na e-mailovú adresu: .....

Prihlasujem sa za člena Spoločnosti slovenských archivárov.
Zaväzujem sa dodržiavať stanovky Spoločnosti slovenských archivárov.

Miesto a dátum:

 .....
 vlastnoručný podpis

Vyplnenú prihlášku prosíme zaslať na adresu:

Mgr. Mária Grúfiová, Archív Univerzity Komenského, Šafárikovu nám. 6, 818 06 Bratislava 1

Tel.: 02 20 66 72 04 E-mail: grufiova@rec.uniba.sk

Zápisné a členské za jeden rok prosíme uhradiť na účet:

Slovenská sporiteľňa ě IBAN SK590900000000011482674

Do správy pre prijímateľa uveďte svoje meno a priezvisko.

Zápisné: 5,00 € (päť eur)

Ročný členský poplatok: 7,00 € (sedem eur)

Nepracujúci dôchodca: 3,50 € (tri eura päťdesiat centov)

Ročný členský poplatok sa uhrádza do 30. júna prísľušného kalendárneho roka.

Stanovy Spoločnosti sú prístupné na stránke:

<http://www.archivari.sk/index.php/menu-stanovy-spolocnosti>

